TEISĖ

TEISĖS MOKSLŲ ir PRAKTIKOS LAIKRASTIS

LEIDŽIA LIETUVOS TEISININKŲ DRAUGIJA

Nr. 43

Liepos — Rugsėjis

1938

1938 X. 8.

TURINYS.

Psl.

1. Valstybės atsakomybė už nuostolius, padarytus valdininkų neteisėtais veiksmais — *V. Fridšteinas* .. 267
2. Teismų sprendimai — *J. Mačiulis* 279
3. Pakeitimas pinigų baudos laisvės atėmimo bausme — *Ant. Diržys* 283
4. Apylinkės teismų teisiamoji tvarka yra reikalinga pakeitimų — *A. Dilys* 287
5. Skandinavų vedybų teisė — *Dr. G. Rutenbergas* 295
6. Baudžiamųjų bylų sprendimų vykdymo atidėjimas — *K Navasaitis* 307
7. Naujoji penitenciarija Lenkijoj — *Romualdas Burokas* 311
8. Teisėjų egzaminai teorijoje ir praktikoje — *J. Kairys* 317
9. Skundai priežiūros tvarka — *Br. Vasiliūnas* 321
10. Dėl taksos už antstolio veiksmus — *J. Žukauskas* 325
11. Reikia grąžinti policiją prie tiesioginių pareigų — *St. Vzb.* 330
12. Teisininkai ir civilinės teisės kodifikacija — *P. Stravinskas* 332
13. Nuotrupos 335
    Žmogaus lavono skrodimas mūsų teismų praktikoje. Radinys — *V. Burkevičius* 335
    A. a. Karolis Cigleris — *Romualdas Burokas* 337
    A. a. Antaną Adamonį prisiminus — *Br. Plokštis*.. 339
14. Apžvalga 341

Oficialinė dalis.

1. Teisingumo Ministro Įsakymai 7

LTSR Valst. Respublikinė Biblioteka

Q 92720

Gp 1283

TEISĖ

TEISĖS MOKSLŲ IR PRAKTIKOS LAIKRAŠTIS

LEIDŽIA LIETUVOS TEISININKŲ DRAUGIJA

Nr. 43 | Liepos - Rugsėjis | 1938 m.

V. Fridšteinas.

Valstybės atsakomybė už nuostolius, padarytus valdininkų neteisėtais veiksmais.

Šis klausimas yra palyginamai naujas. Vakarų Europoj jis iškilo XVIII amžiaus pabaigoje, bet ir tai ne visoj plotmėj, o tik atskirose šakose. Šiaip, valstybės atsakomybė už nuostolius, padarytus privatiems asmenims valdininkų neteisėtais veiksmais visiškai buvo neigiama.

1) Pirma valstybė, kuri nustatė tokią atsakomybę, bet tik dėl depozitų neteisingo išdavimo ar išeikvojimo, buvo Bavarija (1796 m. spalių 26 d. ir 1798 m. rugpiūčio 6 d. įstatymai). 1818 m. gegužės 26 d. Muitų įstatymu (Zollordnung) Prūsija buvo pripažinusi valstybės atsakomybę už prekes, duotas muitinei saugoti. Vėliau tokia atsakomybė buvo pripažinta ir 1879 m. kovo mėn. 14 d. įstatymo dėl depozitų (Hinterlegungsordnung).

Po 1848 m. revoliucijos Bavarijos teismai pradėjo pripažinti valstybės atsakomybę ne tik už depozitus, bet ir visais atvejais, kai nuostoliai buvo valdininkų padaryti neatsargumu ar neteisingu įstatymų aiškinimu ir net nusikalstamuoju darbu[1]).

Keliose valstybėse buvo nustatyta iždo atsakomybė už nuostolių, padarytų ipotekos valdininkų, bet tik subsidiarinė, t. y.,

---

1) M. von Seydel. Bayerisches Staatsrecht, bearbeitet von R. Piloty (Bavarijos valstybinė teisė, redaguota R. Piloty). B. I, S. 433. Antroj savo veikalo laidoj Seydel pats tą atsakomybę neigė (B. I. S. 699).

kai negalima buvo gauti atlyginimo iš kaltininko. Pagaliau, Grundbuchordnung für das Deutsche Reich § 12 nustatė tiesioginę valstybės atsakomybę už ipotekos įstaigų valdininkų veiksmus.

Įvedus Civilinį Kodeksą valstybės atsakomybė už valdininkų veiksmus Vokietijoj buvo labiau išplėsta. Civilinės teisės santykiuose tarp privatinių asmenų ir valstybės pastaroji atsako pagal B. G. B. §§ 31 ir 89. Kai dėl nuostolių, padarytų privatiniams asmenims valdininkų, beeinant jiems pavestas viešosios valdžios pareigas, tai liko galioti įstatymai, kurie veikė iki tol atskirose Vokietijos valstybėse (Įvedamojo įstatymo prie B. G. B. 77, 144, 145 str. str.).

1909 m. rugpiūčio 1 d. įstatymu Prūsija nustatė bendrą valstybės atsakomybę už visus valdininkų veiksmus, kuriais peržengta jų tarnybos pareigos trečiųjų asmenų atžvilgiu.

Vėliau, 1910 m. gegužės 22 d. įstatymu ši tvarka įvesta visame Vokiečių Reiche. Šie 1909 ir 1910 įstatymai veikia ir Klaipėdos Krašte.

Tvarka, veikusi (iki Hitlerio) Vokietijos Reiche, buvo pagrįsta Veimaro 1919 m. konstitucijos 131 str. Pagal šį straipsnį valstybė principe yra atsakinga tada, kai valdininkas, eidamas savo pareigas, yra peržengęs tų uždėtų jam pareigų ribas santykyje su trečiaisiais asmenimis. Šiuo konstitucijos dėsniu visoj Vokiečių Imperijoj liko įvesta ir įgyvendinta valstybės atsakomybė visose teisės srityse, ko ligšiol nebuvo[2]).

Valstybės atsakomybė už teismų sprendimus, kuriais nubausti nekalti žmonės, buvo Vokietijoj pirmą kartą įvesta 1898 m. gegužės 20 d. įstatymu.

3) Prancūzijoj nėra tokio įstatymo, kuris bendra tvarka būtų nustatęs valstybės atsakomybę už valdininkų veiksmus. Privatinių asmenų ir valstybės grynai civilinės teisės santykiuose, kaip, pav., depozitai, teismai pripažįsta valstybės atsakomybę, pasiremdami Napoleono Kodekso 1384 str., nors jame valstybė ir neminima. Čia reikia turėti galvoj, kad valstybės ir savivaldybių bylos, kylančios iš parangų, tiekimų ir turto nuomos sutarčių, Prancūzijoj priklauso ne teismams, o prefektų tarybai ir, kaip aukščiausiai instancijai, Valstybės Tarybai, ku-

---

2) Das Bürgerliche Gesetzbuch, erläutert von Reichsgerichtsräten (B. G. B. išaiškintas Reichsgerichto narių), B. II, S. 625.

ri N. K. 1384 str. visai nesivadovauja. Ir viešosios teisės santykiuose nėra atitinkamo įstatymo. Bet Valstybės Tarybos praktika sudarė tam tikrą teoriją apie klaidas tarnyboje. Viešojoje tarnyboje turi būti tam tikra diligentia, vidutiniškas rūpestingumas; jį privalo turėti gerai veikianti administracija in concreto. Fautes de service yra apsileidimas, neapsižiūrėjimas, vilkinimas, nejudrumas (maladresse), kurių valdininkai galėtų išvengti, jeigu jis veiktų, prisilaikydamas vidutiniško rūpestingumo. Kas būtent yra fautes de service atskirose administracijos šakose, nustato Valstybės Taryba. Už force majeur valstybė neatsako.

Tuo labiau valstybė atsako už valdininkų nusižengimus įstatymams.

Remdamosi šia teorija Valstybės Taryba pripažįsta valstybės atsakomybę ištisoje eilėje atsitikimų. Sąrašas tų atsitikimų yra gan platus ir nustato beveik bendrą valstybės atsakomybę[3].

Valstybės atsakomybė prieš nekaltai nubaustuosius Prancūzijoj nustatyta 1895 m. birželio 8 d. įstatymo.

Be to, yra visa eilė įstatymų, kurie nustato valstybės atsakomybę atskirose šakose: valstybinių geležinkelių 1845 m. balandžio 15 d. įstatymas; valstybinių fabrikų ir dirbtuvių 1898 m. balandžio 9 d. įstatymas; viešųjų mokyklų 1899 m. liepos 20 d. įstatymas; pašto ir telegrafo 1793 m. liepos 20 d., 1850 m. lapkričio 29 d., 1868 m. liepos 9 d., 1870 m. gegužės 25 d. (dekretas), 1873 m. sausio 25 d. įstatymai ir 1892 m. sausio 15 d. konvencija.

4) Rusijoj, iki pradėjo veikti 1864 m. Teismų Sutvarkymo Įstatymas, valstybė visai neatsakydavo už valdininkų veiksmus, net ir grynai civiliniuose santykiuose.

Iš X t. 1 d. 1685, 2162, 2166—2168 str. (1842 m. leidimo) nuostatų apie sutartis, sudaromas per varžytynes, tarp iždo ir privatinių asmenų dėl parangų, tiekimų, valstybinių turtų nuomojimo ir valstybinio kilnojamojo turto pardavimų, matyt, kad už nuostolius, padarytus privatiniems asmenims, pildant šias sutartis, atsako tik kalti valdininkai; apie valstybės atsakomybę įstatyme nei žodžio nepasakyta.

---

3) M. Hauriou. Précis de droit administratif. 1914 p. 496—507.

Šis valstybės neatsakingumas už nuostolius, padarytus jos pareigūnų (valdininkų) privatiems asmenims, iždo rangų ir tiekimų srityje, pasiliko iki šios dienos ir tebeveikia pas mus Lietuvoje (Rangų ir tiekimų įst. 198—199 str.).

Maža to. X t. 1 d. 1542 str. (1832 m. leidimo) nustatė: „Jeigu pinigai, įnešti privatiniems reikalavimams padengti, bus išeikvoti, tai jie išieškomi **iš išeikvojimo kaltininko**". O civilinio proceso (XVI t. 2 d., **1892 m.** tęsinio) įstatyme buvo dar (reikia manyti, per neapsižiūrėjimą) 614 str., kuriuo valstybė **neatsako** už depozitus. Šis straipsnis buvo paremtas Senato 1830 m. kovo 27 d. įsakau (P. Į. R. Nr. 3562). Net ir dabar nėra aiškaus įstatymo, kuriuo valstybė atsako už jos iždan įneštus depozitus. Šita atsakomybė pagrįsta tik Senato sprendimais, o pas mus Lietuvoje Vyriausiojo Tribunolo sprendimu.

Tik dviem atvejais rusų įstatymai pripažino valstybės atsakomybę: 1) Cenzūros ir spaudos įstatų 180 str. (XIV t.), valstybė atsako už nuostolius, jeigu cenzūra uždraudė knygą, kurią anksčiau ji buvo praleidusi (šis straipsnis išbrauktas 1906 m. tęsiny); 2) Muitų įstatų 527 str. (anksčiau 704) valstybė atsako už paliktų muitinėje saugoti prekių dingimą ar išeikvojimą.

1864 m. Teismų Sutvarkymo Įstatymas žymiai pakeitė buvusią tvarką.

Civilinio proceso įstatymo 1302 ir 1316 str. leidžia bylose, kylančiose iš parangų, tiekimų ir valstybinių turtų nuomos sutarčių pareikšti ieškinį Valstybės Iždui teismo keliu tiek dėl išdavimo sumų ar dokumentų, priklausančių iš Valstybės Iždo, tiek ir dėl nuostolių, padarytų tų įstaigų ir valdininkų netaisyklingais veiksmais, vilkinimu ar neveiklumu.

Iš pirmo žvilgsnio galima būtų manyti, kad čia nustatyta valstybės atsakomybė už valdininkų netaisyklingus veiksmus visais atvejais. Tačiau Senatas visoj eilėje sprendimų priėjo kitą išvadą, būtent: „kai valdininkai yra valstybės valdžios atstovai, jie asmeniškai atsako už padarytą savo neteisėtais veiksmais privatiniams asmenims žalą; o kai jie veikia kaipo iždo (turto) įgaliotiniai, tai atsakomybė už jų veiksmais padarytus privatiniams asmenims nuostolius tenka iždui. (Civ. Kas. Dep. sprend. 1872, Nr. 321; 1875, Nr. 490; 1878, Nr. 162; 1882, Nr. 32; 1887, Nr. 14; 1889, Nr. 69; Bend. Susir. I ir Kas. Dep. 1903, Nr. 34 ir kiti). Šie sprendimai visai sutampa su teorijo-

mis dėl iždo atsakomybės už valdininkų veiksmus, kurios viešpatavo Vokietijoj ir Rusijoj beveik iki 1900 m.

Tačiau šis teoretinis valstybės suskaldymas pasirodė negalįs išspręsti visus kylančius gyvenime atsitikimus. Jis net negali išspręsti klausimą dėl valstybės atsakomybės už depozitus, įneštus iždan priverčiamai ar savo noru. Abiem atvejais, ypač pirmuoju, valdininkai, priimdami ir saugodami depozitus, veikia visai ne kaipo valstybės turtų įgaliotiniai, o kaip tik kaipo valstybės valdžios atstovai. Vadinasi, šiuo atveju, prisilaikant Senato teorijos, valstybė jokiu būdu negali atsakyti už nuostolius pagal X t. 1 d. 687 str. arba Nap. Kod. 1384 str.

Dar labiau negalima būtų pasiremti šiais straipsniais, kai depozitas dingtų dėl valdininko nusikalstamojo darbo.

Praktikoj buvo toks atsitikimas. Paskirtas Taikos Teisėjas išeikvojo pinigus (depozitą), kurie įėjo į jo apsaugotą paveldėjimo sudėtį. Senatas pripažino, kad čia „yra tokia paties įstatymo nustatyta padėtis, kur, nepareinamai nuo privatinių asmenų valios, turtas, į kurį jie turi teisę, atiduodamas valstybės valdžios žinion. Tokia padėtis turi sukelti žmonėse stiprų įsitikinimą, jog apsauga yra tikra, t. y., jog turtas yra apsaugotas nuo bet kurių atsitikimų. Kai dėl valdininkų, kurie betarpiškai vykdo apsaugą, tai privatinių asmenų atžvilgiu jie yra įstatymo nurodyti vykdytojai, kuriems tarpininkaujant turtas pereina į vyriausybės apsaugą. Esant tokiai valdininkų reikšmei, betarpiškų prievolinių santykių dėl paimto saugoti turto, tarp privatinių asmenų ir vyriausybės atstovų visai nesusidaro. Šie santykiai nustatomi pačios valdžios, pastačiusios valdininkus į tokią padėtį, kad privatiems asmenims telieka klausyti įstatymų nustatytų dėsnių (įsakymų). Paklusnūs teisės tvarkai, privatiniai asmens turi būti ir įsitikinę, jog nepareinamai nuo pasitikėjimo laipsnio asmenybei Taikos Teisėjo, įgalioto įstatymų reikalavimus vykdyti, jų turtas ..., laikinai išimtas iš jų valdymo, yra tokiose sąlygose, kurios pašalina bet kurias abejones dėl jo sveikumo. Jeigu pagal įstatymus, be tos tvarkos, kuria privatiniai asmens turi klausytis taikos teisėjų įsakymų, kitos apsaugojimo priemonės nėra, tai tokia priemonė tik ir pateisinama tuo, kad, tarpininkaujant valdininkams, turintiems valdžios pasitikėjimą, privatiniai interesai įteikiami pačios vyriausybės valdžios globai, kuri iš tikrųjų turi visas priemones turtą apsaugoti. Šitas valdžios pranašumas (autori-

tetas) uždeda jai atsakomybę už veiksmus valdininkų, kuriems tarpininkaujant turtas buvo jai pateiktas saugoti ir ginti" (Bend. Susirin. I ir Kas. Dep. spr. 1892 m. Nr. 52).

Paskui Senato Civ. Departamentas 1901 metų sprendime Nr 56, pakartojęs trumpai motyvus minėto 1892 metų sprendimo ir pasirėmęs X t. 1 d. 687 str. ir Nap. Kod. 1384 str., priduria: „Nors įsakmiai apie valstybės atsakomybę šiuose straipsniuose ir nieko nepasakyta, vis dėlto išreikštas juose bendras pradas atitinka šios rūšies santykius ir turi būti Civ. proc. įst. 9 str. taikomas išžiūrimam atsitikimui."

Teisingumo atžvilgiu negalima nepritarti šiems sprendimams, bet vienkart reikia pabrėžti, kad jie sugriauna paties Senato teoriją, pagal kurią valstybė neatsako už nuostolius, padarytus privatiniams asmenims neteisėtais veiksmais tų valdininkų, kurie veikia kaip valstybės valdžios atstovai.

Tačiau, atgyvenusi teorija, kuri pasirodė negyvenimiška ir kuriai sugriauti reikėjo ieškoti teisingo sprendimo ir šauktis valstybės valdžios autoriteto ir Civ. proc. įst. 9 str., vis dar ilgai viešpatavo teisininkų tarpe. Taip, pvz., pagal Civ. Kod. projekto V knygos 1074 str., iždas atsako už žalą, padarytą valdininkų privatiems asmenims, jeigu toji žala padaryta prekyboj, pramonėj, statybos darbuose ir panašiose turtų įmonėse. Bet ir šita atsakomybė atkrinta, jeigu iždas įrodys, kad jis veikė rūpestingai, tiek parinkdamas valdininkus, tiek ir prižiūrėdamas juos.

Depozitų klausimas išpręstas tame pat straipsnyje (2 d.) tokiu būdu: iždas atsako besąlyginiai už sveikumą ir neliečiamumą privatinių asmenų turto, paimto valdžios įstaigų ar asmenų prieš užinteresuotų žmonių valią saugoti ar laikinai valdyti, pagal įstatymus ar vyriausybės valdžios įsakymus.

Jeigu projektas įsigaliotų, tai kokioj padėty atsidurtų tie žmonės, kurie įnešė iždan pinigus ar kitą kurį turtą savo valia (Par. ir tiek. įst. 39 str.; 615, 1156^{1}, 1460^{29}, C. pr. įst. str. str.) ir tas turtas dingo dėl valdininkų kaltės? Jie nieko iš iždo negalėtų gauti, nes, pagal minėtą 1074 str., iždas atsako tik tuo atveju, kai turtas paimtas depozitan prieš savininko valią.

Mūsų Vyriausiasis Tribunolas, spręsdamas 1931 m. X. 7 d. sprendime byloje Naudžiuvienės (Nr. 977) klausimą apie Teisingumo Ministerijos atsakomybę už teismo antstolio iš atsakovės išieškotus ir jo išeikvotus pinigus, rado: „Civ. Kod. 1384

str. išreikštas bendras principas, kad kiekvienas atsako ne vien už žalą (nuostolius), padarytą jo paties veiksmais, bet ir už žalą, padarytą asmenų, už kuriuos jis turi atsakyti... Kad vyriausybė apskritai turi būti atsakinga už valstybės tarnautojus, savaime aišku, nes tarnautojus ji skiria. Skirdama tarnautojus vyriausybė turi rūpintis, kad būtų skiriami tiktai tinkami asmens, kurie tinkamai turi eiti pavestą jiems tarnybinį darbą. O tarnybinį darbą tinkamai dirbti tarnautojai gali teturėdami žmonių pasitikėjimą; gi žmonių pasitikėjimą tarnautojai tegali turėti tik tada, kad už tarnybinius darbus atsako paskirusioji juos vyriausybė, kuri yra pasitikėjimo šaltinis. Tad sakytas dėsnis privalomas ir vyriausybei." Šiais sumetimais Vyriausiasis Tribunolas atmėtė Teisingumo Ministerijos juriskonsulto atsikirtimą, esą Teismų sutvark. įst. 297—352 str., nukentėjusieji gali ieškoti nuostolius tik iš antstolio įnešto užstato ir iš kito jo turto, bet jokiu būdu ne iš Teisingumo Ministerijos, nes Civ. Kod. 1384 str. visai nemini valstybės atsakomybės už valdininkų veiksmus.

1935 m. gegužės 6 d. 212 Nr. sprendime Galpernienės byloje Vyriausiasis Tribunolas pripažino, kad „Teisingumo Ministerija turi atlyginti ieškovei Rochai Galpernienei 1117 Lt. 75 ct., nes šituos pinigus Teismo Antstolis išieškojo iš skolininkės Matulkienės, veikdamas kaipo Teisingumo Ministerijos organas ir paties įstatymo įsakymu, tie pinigai Teismo Antstolio asmeny ir pateko valdžios žinion; todėl už tai, kad Teismo Antstolis neįteikė tų pinigų ieškovei Galpernienei, bet pasisavino, valdžia privalo tuos pinigus grąžinti ieškovei".

Toliau 1935 m. birželio 19 d. sprendime Nr. 228 byloje Dovydo Faino Vyriausiasis Tribunolas išaiškino, kad „piliečių pinigai, teisėtu keliu patekę valstybės tarnautojui, jo tarnybos pareigų apibrėžose, yra Valstybės iždo žinioje ir už tų pinigų saugumą turi atsakyti Valstybės iždas. Tad asmuo, kuriam priklauso gauti pinigus, įneštus valstybės tarnautojui jam tarnybos pareigas einant, turi teisę ieškoti tuos pinigus iš Valstybės iždo, jei valstybės tarnautojas tuos pinigus išeikvojo; piliečių turto interesai negali nukentėti dėl to, kad valstybės tarnautojo Valstybės iždui įnešto užstato bei jo turto neužtenka pasisavintiems pinigams padengti, nes, kitaip galvojant, išeitų, kad pilietis gali įtikėti valstybės tarnautojui tiktai tiek pinigų, kiek tarnautojas savo turtu gali atsakyti."

Tokiu būdu Vyriausiojo Tribunolo praktika sutampa su b. Senato praktika ir yra, be abejo, teisinga. Tačiau, nesant dėl depozitų aiškaus įstatymo, gali dažnai kilti abejojimų.

Pagal Bendrojo sąskaitybos įstatymo (Įst. Rink. VIII t. 2 d.) 16, 40—47 str. ižde saugomi tik valstybės pinigai, — o to pat įstatymo 272 str. jų kiekis turi būt tikrinamas. Tas pat eina ir iš Bendrojo gubernijų sutvarkymo įstatymo (Įst. Rin. II t.). 1082—1084 str. Jokių pinigų to ar kito asmens, įnešusio depozitan, Ižde nėra. Todėl vargu bau galima kategoriškai tvirtinti, kad dingo kaip tik šito asmens pinigai. Iš tikrųjų dingo valstybės pinigai; valstybė ir turi grąžinti jos gautus pinigus tam, kam jie priklauso.

Tačiau, kai pinigai išeikvoti dar prieš įnešant juos į iždą (kaip tat buvo aukščiau minėtais atsitikimais), jau negalima teigti, esą dingo ne nukentėjusiojo asmens, o valstybės pinigai, kurių iždas visai nepriėmė. Turint tai galvoj, būtų pageidaujama išleisti įstatymą apie depozitus, kaip tai padaryta Vokietijoj (Hinterlegungsordnung 1879 m.).

Šiaip ar taip, klausimą apie depozitus galima laikyti pas mus išspręstą dėka nurodytų Vyr. Tribunolo sprendimų.

Rusijos įstatymai nenumatė valstybės atsakomybės už Vyresniojo Notaro ir ipotekos įstaigų valdininkų neteisėtus veiksmus. Tokios atsakomybės nepripažino ir Nekilnojamųjų turtų nuosavybės įstatų (Votčinnogo Ustava) projektas.

Mūsų Ipotekos įstatymas šitą atsakomybę nustato. Pagal šio įstatymo 19 str., „jeigu ipotekos įstaigos tarnautojas savo tarnybiniais veiksmais tyčiomis ar iš apsileidimo padarytų kam nuostolių, tai nukentėjęs dėl to asmuo gali kelti ieškinį iš karto prieš valstybę, nusikaltusį tarnautoją ir privatinius asmenis, iš kurių priežasties įvyko jam nuostolių padariusysis veiksmas arba kurie neteisėtai iš to pasinaudojo. Tačiau atiteistoji nuostolių sumą pirma išieškoma iš privatinių asmenų, o negalint iš jų išieškoti — iš tarnautojo, o jeigu ir tarnautojas neišsigali, tai moka valstybė. Tarnautojas nenustoja regreso teisės prieš privatinius asmenis, o valstybė — prieš privatinius asmenis ir tarnautoją.

Šios sistemos nepatogumas yra tas, kad valstybė atsako ne pirmoje, o tik trečioj eilėj; tatai susieta su didelėmis išlaidomis ir laiko gaišinimu. Bet vis dėlto nukentėjusis yra tikras, kad pagaliau jis atlyginimą gaus.

Byloje dėl nuostolių (19 str.), valstybės atstovui reikalaujant, teismas apsaugoja nukentėjusio asmens ieškinį tarnautojo arba privatinių asmenų turtu, ir pati valstybė rūpinasi apsaugojimo įvykdymu. Tokią pat teisę turi ir tarnautojas į privatinius asmenis" (20 str.). „Valstybė ir ipotekos įstaigos tarnautojas už nuostolius nebeatsako: 1) jei tarnautojo nuostolingas veiksmas padarytas dėl paties nukentėjusio asmens kaltės; 2) jei šis asmuo, sužinojęs tarnautojo veiksmą, per tris mėnesius nepasinaudojo duodamomis jam įstatymo priemonėmis savo užgautai teisei apginti; 3) jei nukentėjęs asmuo ieškinio valstybei ir tarnautojui neiškėlė per šešis mėnesius po nuostolingo veiksmo sužinojimo dienos" (21 str.).

Reikia pasakyti, kad nukentėjęs asmuo ne visada gali sužinoti, kas, būtent, iš ipotekos tarnautojų padarė jam tą nuostolingą veiksmą. Tokiu atveju turi atsakyti ipotekos vedėjas už blogą tarnautojų prižiūrėjimą, jeigu jis nenurodys nukentėjusiajam tikro kaltininko.

Be to, nuostoliai gali kartais atsirasti, jau praėjus šešiems mėnesiams po nuostolingo veiksmo sužinojimo dienos.

Už nuostolius, padarytus teisėjų, netinkamai aiškinant įstatymus, nei valstybė, nei patys teisėjai neatsako, nes, kaip Senatas pripažino, „teisėjai nekalti tuo, kad įstatymai duoda galimumą juos įvairiai aiškinti (Bend. Susir. I ir Kas. Dep. 1879 m. Nr. 49; Civ. Kas. Dep. 1885 m. Nr. 76).

Bendros valstybės atsakomybės už valdininkų neteisėtus veiksmus, kaip tat nustatyta Vokietijoj 1910 m. gegužės 22 d. įstatymo, Lietuvoje nėra; jos nebuvo ir Rusijoj.

5) Valstybės atsakomybė už valdininkus grynai civilinės teisės santykiuose, turtų santykiuose, nekelia abejonės nei teorijoj, nei praktikoj; tatai gali būt paremta veikiančiais įstatymais, pvz. X t. 1 d. 687, 1537 str., Civ. Kod. 1384 str.

Visai kas kita yra, kai kalbama apie valstybės atsakomybę už nuostolius, padarytus netaisyklingais veiksmais valdininkų, jiems einant viešosios valdžios pareigas. Visa eilė vokiečių teisininkų (Bliuntšli, Štein, Lening, Mohl, Renne, Zeidel, Piloty, Girke, Bornhak, Preiss) yra tos nuomonės, kad tokiais atsitikimais valstybė jokios atsakomybės negali turėti[4]). Vals-

---

[4]) N. Lazarevski. Otvietstvennost za ubytki, pričinionnyje dolžnostnymi licami. 207 pusl. ir sek.

tybė įstatymais apibrėžia valdininkų veiksmų sąlygas bei tvarką. Jeigu nukrypimu nuo įstatymų nustatytos tvarkos valdininkas padarė kam nuostolių, tai tas yra nukentėjusiajam nelaimė ir, kaip kiekviena nelaimė, ji turi tekti jam vienam, o nebūti išdėstyta tarp visų mokesčių mokėtojų. Valstybė negali atsakyti dar dėl to, kad netaisyklingus veiksmus valdininkai daro ne valstybės pavedami, o, atvirkščiai, prieš jos valią (Mohl). Be to, piliečiai gali ir nepildyti valdininkų neteisėtų reikalavimų ir net aktyviai pasipriešinti neteisėtiems jų įsakymams (pagal vokiečių įstatymus, toks pasipriešinimas, Leningo nuomone, yra leistinas). Jeigu valdininkas daro piliečiui nuostolius tuo, kad jis nepildo savo pareigų, tai ir tokiu atsitikimu pilietis neturi teisės ieškoti atlyginimo iš valstybės, nes, rasdamas valstybėje savo teisių apsaugą ir savo rūtuliojimo sąlygas, jis turi nešti ir riziką, kuri tampriai surišta su kiekviena valstybės santvarka. Valstybė, kaipo politinė valdžia niekados negali būti teisių ir prievolių subjektu ar objektu. Iždas (fiskus), kaipo juridinis asmuo, gali atsakyti tik už savo valdininkų veiksmus, bet ne už valstybės valdininkų veiksmus, nes valstybė nėra juridinis asmuo (Renne, Zeidel, Girke, Piloty).

Šita teorija apie valstybę — iždą (fiską), kaipo juridinį asmenį, ir valstybę — valdžią, kaipo atskirtą nuo juridinio asmens, buvo nuosekliai pravedama Senato sprendimuose. Taip, pvz., 1878 metų sprendime Nr. 162 Senatas nurodo, kad „administracinės valdžios organas savo reikalavimuose iš privatinio asmens ne visada yra juridinis asmuo, ginąs iždo interesus, bet kartais veikia, kaipo valdžios atstovas“.

Kartais teigiama, kad valdininko neteisėti veiksmai nėra valdžios, o tik privatinio asmens veiksmai.

Nustatant valstybės atsakomybę už valdininkų neteisėtus veiksmus, sumažės administracijos energija, jos veiklumas.

Visiškai savotiškai prieš valstybės atsakomybę pasisakė Bliuntšli. Jo nuomone, šitokios atsakomybės padarinys bus toks, kad atitinkama vyresnybė pagaliau nepripažins valdininkų neteisėtų veiksmų neteisėtais, nenorėdama priversti iždą atlyginti tokiais veiksmais padarytus nuostolius.

6) Petrapilio teisininkų draugijoj diskusijose dėl privatdocento M. Gorenbergo referato (1900 m.), prieš valstybės atsakomybę už valdininkų neteisėtus veiksmus velionis advokatas G. Šliosbergas buvo iškėlęs grynai praktišką motyvą: girdi, to-

kia atsakomybė per daug apsunkinsianti valstybės biudžetą, nes ji galinti išsireikšti kelių dešimčių milijonų rublių suma, o gal ir daugiau.

Reikia pasakyti, kad, kur administracija gerai organizuota ir persiimta teisėtumo dvasios, ten tokio pavojaus nėra. Prancūzijos ir Vokietijos praktika yra pakankamas tam įrodymas. Bet tose valstybėse, kur administracija yra nesąžininga, kur prieš jos savivalę negalima gintis teisme — bendrame ar administraciniame, — ten, aišku, valstybės atsakomybės už neteisėtus valdininkų veiksmus įvedimas didžiai pavojingas valstybės biudžetui.

7) Kita vokiečių teisininkų grupė (Hefter, Meisterling, Zacharia, Vindšeid, Roth, Štobbe, Klevitz, Štengel) yra priešingos nuomonės. Ji pripažįsta, kad valstybė turi atsakyti ir tais atvejais, kai valdininkas veikia kaipo viešosios valdžios atstovas. Meisterlingo nuomone, valstybės atsakomybė yra išdavinys tų teisių ir prievolių, kurios yra tarp valstybės ir piliečių. Valstybė savo tikslams pasiekti turi: 1) įkurti reikiamas jai valstybės įstaigas, ir aprūpinti jas reikalingomis priemonėmis ir žmonėmis; 2) apibrėžti jų kompetenciją; 3) skirti asmenis, turinčius tam tikrus savumus; 4) sutvarkyti valdininkų priežiūrą. Jeigu valstybė to nepadaro, paskiria netinkamus asmenis, ir nesutvarko jų priežiūros, ji turi atsakyti už susidariusią dėl to piliečiams žalą. Ji atsako ne už valdininką, bet už save, už savo kaltę ir apsileidimą (error in eligendo et custodiendo).

Zachariae sako, kad, svarstant šį klausimą, negalima remtis civilinės teisės sumetimais. Šis klausimas visiškai priklauso viešosios teisės sričiai. Pilietis negali išvengti santykių su valdininku ir turi jo klausyti. Neteisinga versti pilietį pakelti nuostolius už tai, kad jis išpildo tokį valdininkų reikalavimą, kurio jis negalėjo pašalinti teisėtomis apskundimo priemonėmis, arba už tai, kad jis nepasipriešino valdžiai.

Klevitz, Roth, Štobbe, Girke mano, kad valdininkai nėra valstybės atstovai; jie yra valstybės organai. Tarnybiniai veiksmai, kuriuos šie organai atlieka, vykdydami savo kompetencijas, yra vienos ir nedalomos valstybės valdžios funkcijos, kurios priklauso ne valdininkui, bet valstybei, kaip vieninteliui įgaliotam subjektui. Valdininkų veiksmai yra pačios valstybės veiksmai. Todėl valstybė ir turi atsakyti už valdininko padarytus nuostolius.

Šių teorijų atgarsius matome aukščiau minėtuose Vyriausiojo Tribunolo sprendimuose.

8) Valstybės atsakomybės juridinį pagrindą reikia ieškoti „administracijos rizikos sąvokoje", kuri atitinka „profesijos rizikos" sąvokai.

Šių dienų nuomonėmis priešingai romėnų teisės pagrindams atsakomybė yra galima ne tik už kaltę, bet ir už patį žalos padarymo faktą, nors kaltė ir nebūtų nustatyta. Taip, pvz., atsako savininkai geležinkelių, garlaivių (X t. 1 d. 683 str.), fabrikų ir kalnų pramonės įmonių (XI t., 2 d. 541 str.). Tuo pat pagrindu turi atsakyti ir valstybė.

„Kada šita milžiniška mašina, pavadinta valstybė, — sako prancūzų mokslininkas Larno, — mašina, kuri yra šimteriopai stipresnė ir šimteriopai pavojingesnė už visas mašinas, kurias naudoja pramonė, daro kam nors žalos, tai visi tie, kurių naudai ji veikė, turi dalyvauti tos žalos atlyginime. To reikalauja solidarumo ir savitarpio principai, kurie yra mūsų įstaigų pagrindas."

Tokioj sudėtingoj organizacijoj, kokią yra šių dienų valstybė, netaisyklingumai ar neteisėtumai jos funkcijonavime neišvengiami, ir todėl nėra pagrindo versti pripuolamai pasitaikiusį pilietį pakelti visą šitų netaisyklingumų padarytą žalą.

Savaime aišku, kad valstybei pasilieka regreso teisė į valdininką, jei tik nustatyta jo kaltė. Ši pažiūra buvo priimta Prancūzijoj po 1872 metų Valstybės Tarybos, kuri, nepaisydama to, kad nėra atitinkamo įstatymo, pripažįsta visais atsitikimais valstybės atsakomybę už netaisyklingus veiksmus administracijos, veikiančios kaipo viešoji valdžia[5]).

Vokietijoj, kaip jau nurodyta, tokia atsakomybė nustatyta Prūsijos 1909 m. įstatymo, Reicho 1910 m. įstatymo ir Veimario 1919 m. konstitucijos, ir ji nėra išvada iš bendros įstatymų prasmės ar iš teisininkų teorijų. Tas yra, be abejo, tiksliausias kelias.

---

[5]) Hauriou. Cours de droit administratif. 1914 m., pusl. 502—511.

J. Mičiulis.

Teismų sprendimai.

Teismo darbe daugiausia reikalo turime su tokiais teismų sprendimų trūkumais, kurie kyla iš sprendimų nepilnumo. Praktika parodė, kad sprendimai kasuojami dažniausiai dėl nepakankamo motyvavimo: dėl ne visų bylininkų reikalavimų apsvarstymo, dėl ne visų teismo esminių ir atskirais klausimais išvadų motyvavimo, dėl šiaip sumetimų neaiškumo ir nepilnumo, neleidžiančio patikrinti išvadas. Rečiau kasacinėmis vadomis eina įrodymų prasmės ir bylos aplinkybių iškreipimas, o rečiausiai — prieštaravimai sumetimuose ir skirtumai tarp sumetimų išvadų ir rezoliucijos. Sprendimų nepilnumo ir klaidų trūkumus išaiškina ir pašalina, svarstydamos skundus, aukštesniosios teismų instancijos. Kasacinio teismo sprendimai ir jais paremta gausi literatūra padeda juos pažinti ir jų išvengti. Todėl čia norima paliesti ne sprendimų ydas dėl jų nepilnumo, o priešingai, ydas dėl pasakymo sprendime daugiau, negu reikia, ir, apskritai, pakalbėti apie sprendimų formą.

Sprendimas yra svarbiausias teisminis aktas. Jisai skelbiamas Respublikos vardu. Pagal Civ. Teis. įst. 893 ir Baud. T. įst. 941 str., įsiteisėjęs teismo sprendimas yra privalomas, kaip ir patys įstatymai. Jis įvykdomas prievarta visomis valstybės turimomis priemonėmis. Iš to eina, kad teismo sprendimas yra nepaprasto, neginčijamo autoriteto aktas. Sprendimas turi būti rimto turinio ir stiliaus, aiškus, nuoseklus ir paremtas įstatymais. Čia kalbama apie visą sprendimą, kaip jį ima įstatymai, o ne vien apie rezoliuciją, kuri yra tik sprendimo dalis.

Dėl sprendimų formos bei redakcijos įstatymuose randame maža nurodymų. Teismų praktika yra išdirbusi tam tikrą daugumos priimtą tipą, kuris įvairuoja, žiūrint teisėjų sugebėjimo ir rašymo būdo. Ši priimtoji forma pritaikyta įstatymų nustatytam sprendimų turiniui. Aiškiausius nurodymus dėl sprendimų turinio turi apylinkės teismai. Civ. Teis. įst. 142 ir Baud. T. įst. 130 straipsniai smulkiai išvardija sudėtines sprendimo dalis. Pagal jų loginę ir istorinę eilę teismai redaguoja pačius sprendimus. Pridėję minėtuose straipsniuose praleistą, bet būtinai reikalingą, teismo pavadinimą ir Teismų Santv. įst. 53 str. formulę, gausime sprendimą maždaug šios redakcijos:

1) pažymėjimas „Lietuvos Respublikos vardu“, 2) data ir teismo pavadinimas, 3) bylos dalyvių išvardijimas, 4) šalių reikalavimai, arba kaltinimo esmė, 5) bylos duomenų ir aplinkybių įvertinimas, ir išvados, 6) sprendimą remią įstatymai ir rezoliucija, 7) bylojimosi išlaidos, 8) skubaus vykdymo pažymėjimas civilinėse bylose, ir nutarimas dėl civilinio ieškinio baudžiamose, ir 9) teisėjo parašas. Dėl aiškumo reikia atskirai pažymėti, kai nusprendžiama už akių.

Mūsų apylinkių teismai dažnokai praleidžia 4 sprendimo dalį. Civilinėse bylose ji yra svarbi, kai sprendimas įteikiamas kitai įstaigai, į kitą bylą, advokatui bei šiaip reikalingam asmeniui, nes parodo visą buvusį ginčą ir šalių juridinius santykius. Apeliaciniam teismui ji ne tiek reikalinga, nes jis, vis tiek, išžiūri visus bylos duomenis; tačiau kartais gali palengvinti bylos referavimą posėdyje. Todėl, bent reikšmingesnėse bylose, ši dalis būtina. Baudžiamose bylose ją galima būtų jungti su 5 dalimi; svarbu, kad būtų pavaizduota nusikalstamojo darbo istorija. Apygardos teismų bylose čia naudojamas kaltinamasis aktas ir vėlesni pareiškimai (B. T. įst. 797 str.). Blogiau, kai apylinkės teismas, motyvuodamas sprendimą, pasitenkina vienu ar pora atsietinių sakinių, neaprašydamas jokių aplinkybių. Save gerbiąs teisėjas neleis sau motyvuoti sprendimą vien šabloniniu posakiu: „radęs įrodytą liudytojų parodymais, nusprendė“. Tai apsileidimas, kurio šiais laikais jau negalima pateisinti darbo gausumu. Šie pasiteisinimai slepia darbo vengimą ir norą turėti laisvo laiko kitiems reikalams. Yra tokių teisėjų, kurie bylų turi nemažiau, kaip anie, bet gali savo darbui pasišvęsti.

Apeliacinių teismų sprendimai surašomi ta pačia tvarka (Civ. T. įst. 181^1, Baud. T. įst. 170 str.). Kad sprendimas būtų pilnas ir aiškus, be abejo, čia reikia po 4 dalies aptarti pirmosios instancijos sprendimo esmę ir apeliacinius reikalavimus.

Kasacinio teismo sprendimų turiniui ir formai įstatymuose nėra nurodymų. Net patsai pilnos formos sprendimų rašymas paliktas teismo nuožiūrai, ir tik rezoliucijos elementai yra nustatyti (Civ. T. įst. 804^2 ir Baud. T. įst. 925^1 str.). Kadangi įstatymų prasmę aiškinantieji kasacinio teismo sprendimai yra visiems privalomi ir viešai skelbiami, tai pas mus jie rašomi taip, kad būtų aiškus svarstomasis klausimas ir teismo nusistatymas. Rusų senatas laikydavosi aukščiau išvardytos pilnos

formos, tur būt, dėl to, kad minėtuose teisenų 804[2] ir 925[1] straipsniuose kalbama apie „galutinės formos" sprendimus.

Šiandien, tur būt, jau nerasime teismo, kurio sprendimus rašytų raštinės tarnautojai neteisininkai. Tačiau kai kur ir dabar praktikuojama blogai suprasta užsilikusi iš anų laikų vadinamoji „galutiniosios formos" sprendimų forma. Teisėjas duoda nurašyti mašininkei bylą nuo pradžios iki galo, ir tik gale prirašo keletą eilučių savo samprotavimų. Tai nereikalingas sprendimo ištęsimas bereikšmiu tekstu ir apsunkinimas susipažinimo su bylos esme. Juk čia būna daugybė kartojamų bylininkų pareiškimų, nieko nesakančių protokolų nuorašų su visomis smulkmenomis, ir kitko. Nesunku padaryti reikalingų raštų santrauka. Jeigu kartais reikia ką perrašyti (suglaustai surašyti pirmosios instancijos sprendimai), tai galima mašininkei parodyti, kurios jo dalys nereikalingos; parašai, kartojamieji dalykai ir kt.

Teismo sprendimo autoritetas ir jam žmonių teikiama pagarba bemaž kaip šventam dalykui (teismo žodis šventas!) reikalauja, kad kiekvienas sprendimo žodis būtų savo vietoje, kad jis kalbėtų tik apie sprendžiamąjį dalyką ir tik įstatymų ribose. Jau rusų senatas anų laikų teismams 91/62 aiškinimu nurodė, kad nevieta teisėjams demonstruoti savo mokslingumą ir erudiciją, rašant sprendimus. Netinka vartoti lotynų ar kitos kurios svetimos kalbos žodžius, vadinamus aukšto stiliaus, ar šiaip neaiškius sakinius, romėnų ar kitų svetimų įstatymų citatas ir jomis remtis, taip pat remtis teisės teorija. Mat, tuo teisėjai savęs neišaukštiną, nes tų gėrybių lengva pasisemti iš vadovėlių ir žodynų, o sprendimo aiškumas daug nuo to nukenčiąs. Daugumas bylų dalyvių yra paprasti neišmokslinti žmonės, tad jie nesupranta minėtų prašmatnybių, temdančių sprendimo turinį. Atrodytų, kad šiais laikais reiktų teisės teorijai suteikti išimčių. Tam tikrus juridinius klausimus svarstant, ypačiai įstatymų prasmę, kartais pravartu ir vietoje panaudoti pripažintų teoretikų nuomones, kaip pagalbinį šaltinį. Žinoma, sprendimo vertė sumažės, jei teorijos užims kiek žymesnę sprendimo dalį.

Literatūrinių palinkimų teisėjas neiškenčia neįterpęs į sumetimus gyvenimiškų priežodžių, palyginimų, vaizdų. Jie sumažina sprendimo rimtumą, juridinį galvojimą supina su kas-

dienišku galvojimu. Šis sprendimų rašymo būdas taip pat nėra girtinas. Ypač jo reiktų vengti civilinėse bylose.

Turėtų būti vengtinas ir poleminis rašymo būdas. Nors sprendimu nuneigiami vienos šalies reikalavimai ir patenkinami atrosios, bet, vis dėlto, sprendžiama iš bylos duomenų visumos, vienu mastu vertinant abiejų šalių įrodymus ir pareiškimus. Bylos šalys su skirtingais reikalavimais rodo esant ginčą, bet to ginčo byla viena su jos medžiaga. Teismas atmeta nepamatuotus bylininko teigimus, pasiremdamas visada bylos duomenimis ir įstatymais, samprotaudamas bešališkai, neįžeidžiančia forma. Bylininkas ar jo įgaliotinis negali pajusti, kad jis puolamas, kad jis traktuojamas nevienodai su kitais bylos dalyviais. Kadangi bylos dalyviai gana dažnai įteikia netikrų įrodymų ir sąmoningai kliudo teisingai bylą spręsti, tai nėra lengva visada būti šalto būdo. Tačiau neginčijamo autoriteto tarpininko vaidmuo turi priminti teisėjui priedermę visada šaltai galvoti ir neleisti veikti jausmais.

Blogiausias reiškinys yra, kai teismo sprendimas panaudojamas pabarti ar papeikti žemesniajai teismo instancijai, deja, ką ir mūsų teismai retkarčiais praktikuoja. Tai nėra paremta nei įstatymais, nei gerų teismų praktika. Priešingai, tai daroma einant prieš įstatymų nuostatus. Teismų Santv. įst. 134 str. sako, jog teisėjas bylą sprendžia, teklausydamas savo sąžinės ir įstatymų. Nuostatas senas ir niekieno neginčijamas. Jį gerbia ir teisenų įstatymai: naikindama pirmosios instancijos sprendimą, antroji instancija pati sprendžia bylą, o ne grąžina pirmajai antrą kartą spręsti; kasacinė instancija grąžina bylą spręsti tam pačiam teismui, bet jau kitiems teisėjams posėdžiaujant. Teisėjas neverčiamas eiti prieš savo sąžinę ir įsitikinimus. Tad ar įstatymiška ir ar dora papeikti bei pažeminti žemesnio teismo teisėjus dėl jų įsitikinimų? Nevieta sprendimu barti žemesnį teismą ir dėl kitų veiksmų, ne dėl paties bylos sprendimo. Baudimas bylos dalyvio akyse yra daug skaudesnis, negu drausmės teismo sprendimu. Antra, teisėjų priežiūros tvarka įstatymais kitokia nustatyta. Pagal Teismų Santv. įst. 82 str., aukštesnioji instancija, pastebėjusi teismo darbe netvarkos, praneša atitinkamo teismo pirmininkui, kuris vėliau vykdo 79 str. nuostatus. Už nusižengimus teisėjai atsako drausmės tvarka (150 str.). Tik vienu atveju, būtent, svarstydama teismo nutarimus (ne sprendimus) ir įsakymus, radus ką ne-

teisėto ar netaisyklingo, aukštesnioji instancija gali juos panaikinti ir nurodyti, kaip turėjo būti padaryta (83 str.). Ir čia nurodymai gali būti tik kultūringi, nesujungti su baudimo priemone. Teisėjas jautrus: įstatyminiai aukštesnės instancijos sprendimai ir dalykiniai nurodymai pakankamai prikiša jam padarytas klaidas.

Toliau, sprendimai rašomi ne žemesniosios instancijos teisėjams skaityti, o bylos dalyviams, kad jie matytų teisingą ir įstatyminį jų reikalo išsprendimą. Todėl radę sprendime prirašyta ne tik apie bylos dalyką, bet ir tą, ko jie neprašė, būtent, koneveikimą žemesnio teismo darbo, bylininkai turi netekti pagarbos teismui, kurį įstatymai liepia jam gerbti. Tai tikras teismo autoriteto žeminimas. Dar labiau šią negerovę supranta ir pergyvena teisininkai. Juk paskaitęs sprendime posakius, panašius į šiuos: „teismas neparodė reikiamo atsargumo ir nusimanymo...“, „pirmosios instancijos apsileidimas...“, teisėjas galėjo susipažinti su pagrindiniais proceso dėsniais ir neprasilenkti su jais visai neleistinai...“, žinąs geras teismų tradicijas teisininkas, mažiausia, paabejos, katro čia teismo darbui charakterizuoti panašūs posakiai labiau tinka. Dar gerai, kad jie mūsų teismų sprendimuose gana reti. Jei jų vartojimas būtų užkrečiamas ir jie būtų dažnesni, tai kilnus teismo darbas taptų nepakenčiamas, nieką jis neįkvėptų ir neviliotų.

Reikia tikėtis, kad, jau tvirtai įstoję į tobulėjimo kelią, Lietuvos teismų sprendimai bus pavyzdingi, dalykiniai ir įstatymų dvasios.

———/———

Ant. Diržys.

Pakeitimas pinigų baudos laisvės atėmimo bausme.

Veikiančičojo Lietuvoje Baudžiamojo Statuto sistema numato piniginių baudų keitimą areštu. B. St. 59 str. nustato: — „Baudą, nesumokėtą per mėnesį nuo dienos, kurią sprendimas įsiteisėjo, arba kai mokėjimas atidėtas ar išskaidytas, — termino sueinamąją dieną, nustatytu būdu įsitikinus, kad pasmerktasis neturi lėšų jai mokėti, pakeičiama areštu tam lai-

kui, kurį teismas paskiria sprendime..." Taip pat šiame str. yra nustatyta, k a i p piniginė bauda pakeičiama areštu. Tagancevas aiškina, kad, rašant šio Baudž. Statuto projektą ir svarstant pinigines baudos keitimo laisvės atėmimu klausimą, Valstybės Taryba (Rusijos) nustatė piniginę baudą keisti areštu tuo sumetimu, kad piniginės baudos keitimas kalėjimu neatitiktų to nusikalstamojo darbo, už kurį skiriama pinigų bauda.

Tačiau, taikant Baudž. Statutą Lietuvos gyvenimui, atskiromis novelomis buvo pakeičiami kai kurie B. St. straipsniai arba Baudž. Statutas buvo papildomas, pvz., B. St. 608 str. (V. Ž. 402 Nr.), 263^1 str. (V. Ž. 59 ir 103 Nr. Nr.) ir 192^1 str. (V. Ž. 159 Nr.).

Šiomis novelomis nustatyta bausti kalėjimu arba pinigine bauda, arba atvirkščiai. Atrodo, į Baudž. Statutą įvesta nauja galimybė piniginę baudą keisti ne tik areštu, bet ir kalėjimu. Tai jau būtų naujo principo įvedimas į Baudž. Statutą. Bet, baudžiant pagal aukščiau minėtus Baudž. Statuto 263^1 ir 608 str. str. dėl skiriamos piniginės baudos pakeitimo laisvės atėmimu, galimas dar ir kitoks aiškinimas, būtent, kad pagal Baudž. Statuto 59 str. piniginės baudos, numatytos Baudž. Statuto 263^1 ir 608 str. str., turėtų būti keičiamos tik areštu, jeigu pasirodytų, kad nubaustasis pagal tuos straipsnius jam skirtos piniginės baudos negali sumokėti. Juk Baudž. St. 59 str., kaip bendrosios dalies str., apima ir šiuos naujus papildytų ar pakeistų straipsnių nuostatus, ir todėl, kiek liečia piniginės baudos keitimą, nubaustojo neišsimokėjimo atveju laisvės atėmimu, turėtų būti vadovaujamasi šio 59 str. nuostatais. Vadinasi, jeigu B. St. 263^1 str. numato: „Pinigine bauda nuo 1.000 lt. ligi 4.000 lt. arba nuo 6 mėnesių ligi 2 metų paprasto kalėjimo", arba B. St. 608 str.: „kalėti paprastajam kalėjime neilgiau kaip 6 mėn. arba baudos mokėti nedaugiau kaip 5.000 lt.", tai čia, abejojimo atveju, galima išaiškinti, kad šių straipsnių redakcija dar neužbarikaduoja galimybės piniginę baudą keisti areštu, ir, nors tokia B. St 263^1 ir 608 str. str. redakcija ir skirtinga nuo visų kitų Statuto straipsnių redakcijos, vis dėlto, iš esmės jokio naujo principo į B. Statutą neįveda. Nebent tą, kad šalia piniginės baudos gretinama ir kalėjimo bausmė.

Yra ir kitų įstatymų, nustatančių aiškiai piniginių baudų keitimo būdą nubaustojo neišsimokėjimo atveju. Taip, Akcizo ir fin. mon. įstatymas ir Muitinių įstatymas piniginių baudų

keitimą numato areštu. Pirmasis paminėtųjų įstatymų numato atskirą keitimo tvarką, o antrasis — Muitinių įstatymas — tiesiog nurodo B. St. 59 str. piniginės baudos keitimo areštu nuostatus (Muit. Įst. 167 str.). Vadinasi, ir šie atskirieji įstatymai laikosi B. Statuto dėsnių, kiek liečia piniginės baudos keitimą laisvės atėmimu.

Tačiau yra du įstatymai, kuriuose yra numatytos piniginės baudos arba kalėjimas, bet nenurodyta, kaip turėtų būti keičiamos paskirtos sprendimais piniginės baudos, jei nubaustasis pasirodytų neišsigalįs jam skirtą baudą sumokėti, t. y. 1) Svaigiųjų vaistų įstatymas (V. Ž. 362 Nr.) ir 2) Matų, saikų ir svarstyklių įstatai (V. Ž. 34 ir 145 Nr. Nr.).

Svaig. vaistų įstatymo 15 str. numatyta bausmė už nusižengimą — „kalėti paprastame kalėjime ne mažiau, kaip 6 mėn. arba pinigine bauda ne didesne, kaip 10.000 lt., arba abiem bausmėmis kartu".

Matų, saikų ir svarstyklių įstatų 21 str. numatyta, — „Už šių įstatų nelaikymą nusikaltusieji baudžiami teismo keliu pinigine bauda ligi 500 lt. arba kalėjimu ligi 3 mėn.".

Teismams, pripratusiems prie piniginių baudų keitimo tik areštu, iš paviršiaus atrodo, kad ne kitaip turėtų būti elgiamasi su piniginėmis baudomis, paskirtomis pagal šiuos du įstatymus. Tačiau įsakmiau prisižiūrėjus šiuos baudžiamuosius nuostatus, matyti, kad taip daryti negalima, ir štai dėl kurių priežasčių. Svaig. vaistų įst. ir Matų, saikų ir svarstyklių įst. yra atskiri įstatymai ir nematyti, kad jie būtų įvesti į mūsų veikiančio B. Statuto sistemą. Tad ir nuo B. St. 59 str. nuostatų jie yra eliminuoti ir to str. nuostatai neapima aukščiau minėtų įstatymų baudžiamųjų nuostatų. O paėmus atskirai tiek Sv. vaistų įst., tiek Matų, saikų ir svarstyklių įst. numato dvejopą bausmę: a) pinigų baudą ir b) papr. kalėjimą. Arešto bausmės šie du įstatymai visai nenumato, ir todėl, atrodo, nubaustajam piniginė bauda neišsimokėjimo atveju tegalėtų būti pakeičiama tik kalėjimu.

B. Statute, piniginę baudą keičiant kad ir sunkesne laisvės atėmimo bausme, išlaikytas tas nuoseklumas, kad piniginė bauda pakeista jai artimiausia bausme, t. y., areštu. Tuo tarpu šie du įstatymai jau daro šuolį, ir nuo piniginės baudos, atrodo, šoka tiesiog į kalėjimo bausmę. Kad šie du įstatymai baudimo atžvilgiu nelabai žiūri į tą vidujinį bausmės ir nusikaltimo ne-

atitikimą, tai matyti ir iš kitų šių įstatymų straipsnių redakcijos, pvz., Svaig. vaistų įst. 15 str. sakoma: „Kas nusižengė... tas yra baudžiamas: kalėti paprastame kalėjime...“ Atrodo, jei už tam tikrą nusikalstamą darbą skiriama kalėjimo bausmė, tai turėtų būti toks darbas traktuojamas ne nusižengimu, bet nusikaltimu, o tuo atveju tiksliau būtų redaguoti aukščiau minėtą str.: „Kas nusikalto...“ O Matų, saikų ir svarst. įstatų 21 str. nors ir numato, kad „...nusikaltusieji baudžiami teismo keliu ligi 500 lt. arba kalėjimu ligi 3 mėn.“, t. y. tokius nusikalstamus darbus traktuoja kaip nusikaltimus, o ne nusižengimus (kas pagal gresiamą bausmę, atrodo, būtų teisinga), bet tų pačių įstatų 28 str. nurodo: „Antrame pereitojo (t. y. 21 str.) § punkte pažymėtais atsitikimais ir jeigu pažymėtasis ten nusikaltimas padarytas ne netyčiomis, bet apgavimo tikslu, tai nusikaltusieji atiduodami tieson, einant B. Statutu“. Vadinasi, to įstatymo 21 str. numato baudimą už netyčios darbą, o tai jau būtų nebe nusikaltimas, bet nusižengimas. Ir viso įstatymo paskirtis ir pobūdis rodo, kad nusikalstamieji darbai pagal šį įstatymą greičiau yra nusižengimai, negu nusikaltimai. Tai rodo ir tas faktas, kad pagal šį įstatymą buvo numatytas administracinis baudimas (V. Ž. 34 Nr.), o vėliau tik nauju pakeitimu nusikalstamieji darbai pagal tą įstatymą buvo pavesti teismui (V. Ž. 145 Nr.).

Iš to viso nematyti šiuose įstatymuose ryškaus skyrimo nusižengimų nuo nusikaltimų, ir todėl nėra skirtingo piniginės baudos ir kalėjimo bausmės traktavimo, koks ryškiai ir nuosekliai išvestas mūsų Baudžiamajame Statute.

O su tuo kyla dar vienas neaiškumas, kai pagal šiuodu įstatymus nubaustųjų piniginės baudos tenka pakeisti laisvės atėmimu — kalėjimu. Koks čia turėtų būti skaičiavimas, t. y., kokiai sumai pinigų turėtų būti prilyginta diena ar savaitė kalėjime. Atrodo, kad teismas, taikąs bausmes pagal šiuodu įstatymu, yra visiškai laisvas, tačiau turėtų būti nurodytas bent pagrindinis skaičiavimo būdas, kaip tai nurodyta piniginės baudos keitimas areštu kituose įstatymuose, pvz., Baudžiamajam Statute, Akcizo įstatymuose, Muitų įstatymuose, kad tos pačios rūšies teismai nepritaikytų per daug skirtingų bausmių už tuos pačius nusikalstamus darbus, nes didelis skirtumų įvairumas nebūtų geistinas net patiems teismams.

Šia proga tenka pridurti, kad pagal Svaig. vaistų įstatymą baudimai padažnėjo pastaruoju laiku, kai į svaigiųjų vaistų sąrašą buvo įtrauktas eteris ir kai kurie jo mišiniai (V. Ž. 549 Nr.). Vokietijos ir Lenkijos pasienio ruožuose teismai dažnai susiduria su nusižengimais pagal Svaigiųjų vaistų įstatymą. Bet bausmės už šios rūšies nusižengimus labai nepraktiškos dėl aukščiau išdėstytų samprotavimų. Pagaliau, tenka pabrėžti, kad baudimas už eterio įvežimą, pardavinėjimą ar laikymą be Sveikatos Departamento leidimo perėjo staigiai nuo labai lengvų bausmių, kurios anksčiau (prieš eterio įtraukimą į svaigiųjų vaistų sąrašą) buvo taikomos pagal Muitinių įstatymą, kada buvo nubaudžiami nusižengėliai keliais ar keliolika litų, prie labai skaudžių bausmių taikomų dabar pagal Svaigiųjų vaistų įstatymą, kada galima bausti iki 10.000 litų, arba nemažiau kaip 6 mėn. paprasto kalėjimo, arba net abiem bausmėm kartu. Toks vadinamųjų nusižengėlių eterininkų perkėlimas į griežtą baudimo sritį nėra geistinas.

Todėl tenka kelti reikalą, kad visos bausmės pagal atskirus įstatymus būtų derinamos prie mūsų Baudžiamo Statumo sistemos. Tai yra, kad nusikalstamų darbų klasifikacija ir už juos taikomų bausmių rūšis būtų vienoda ir nuosekli, o su tuo pageidautina, kad ir Matų, saikų ir svarstyklių įstatų ir Svaigiųjų vaistų įstatymo baudžiamieji nuostatai atkreiptų mūsų įstatymdavio dėmesį ir kad tie nuostatai būtų artimiausioje ateityje ištaisyti ir pritaikyti gyvenimui.

———/———

A. Dilys.

Apylinkės teismų teisiamoji tvarka yra reikalinga pakeitimų.

Baudž. teisena yra reikšmingas Lietuvos valstybės gyvenimo veiksnys, todėl „Teisės" laikraštis nekartą baudž. teisenos klausimais rašė. „Teisės" 40 nr. „Baudžiamosios teisenos įstatymo pakeitimo reikalu" p. J. Brazinsko straipsnis nurodė ne tik kai kurių teisenos nuostatų trūkumus, bet kaip, to straip-

snio autoriaus nuomone, tie nuostatai turėtų būti suredaguoti. Tai gali būti medžiaga naujai lietuviškai teisenai sukurti.

Čia norima paliesti kai kurių teisenos nuostatų, susijusių su apylinkių teismų darbais, trūkumus, netikslumus, neaiškumus.

45, 46, 148 str. str. sako, kad skundai apylinkių teismams gali būti žodžiu pareikšti, vadinasi, kiekvienas bylininkas, vis tiek ar jis raštingas ar neraštingas, turi teisę reikalauti šiuos nuostatus vykdyti. Mūsų sąlygomis šie nuostatai nepraktikuojami, pirmiausia, dėl to, kad apyl. teismai neturi tiek tarnautojų, kad galėtų bylininkų pateiktus žodžiu skundus rašyti.

45 straipsnis, kuriuo bylininkai gali skundus žodžiu pareikšti, įpareigoja teismus priimti net ne jiems kompetentingus skundus. Tai netikslinga. Viena, kad tai leidžia teismams ne į jiems priklausančias sritis kištis, o, antra, leidžia piliečių reikalus vilkinti. Piliečiai, kreipdamiesi tiesiog į atitinkamas įstaigas, savo reikalus greičiau patenkintų. Šis straipsnis yra dar nereikalingesnis todėl, kad yra kitas 117 straipsnis, kuris teismą įpareigoja žiūrėti bylų priklausomumo.

46 straipsnį, kuriuo skundai paduodami, reiktų taip suredaguoti, kad būtų paduodami skundai su tiek jų nuorašų, kiek norima asmenų teismo atsakomybėn patraukti. Per 3 dienas nuo skundų nuorašų įteikimo, kaip kad „Teisėje" buvo rašyta, įpareigoti kaltinamuosius prašyti teismą savo liudytojus šaukti. Šis teismo paakinimas kaltinamiesiems per 3 dienas pateikti pasiteisinimo įrodymus padės greičiau bylas spręsti, baigti. Kaltinamiesiems, kurių dažnai vienoje byloje būna daug, nereikės tolimų kelionių važiuoti su skundų turiniais susipažinti, ir, antra, jų pasiteiravimai, su byloms susipažinimai teismo įstaigų darbams nekliudys.

Teisenos 47 str. leidžia, jei skundai tiesiog teismui paduoti, pavesti policijai suteikti reikalingas bylai žinias (svedenija). Vyr. Tribunolas vis. sus. 1924—33 m., rink. 201 nr. pasisakė, kad tokioms žinioms suteikti reikia pasiūlymą atskirais raštais daryti. Dažnai reikia ne tik tam tikrų žinių bylai pradėti, bet reikia kvotą surašyti, ištisą eilę asmenų nuklausti, ir tik po šių rengiamojo tardymo veiksmų galima, nusikaltimą kvalifikavus, bylą pradėti. Atrodytų, kad Vyr. Tribunolo baudž. skyriaus 28/77 sprendimas priešingai 201 nr. nutarimui, leidžia

teismams pavesti policijai kvotas rašyti. Jei 105 ir 106 str. str. apyl. teismai gali pavesti policijai padaryti apžiūrėjimus, kratas, poėmius, tad kodėl teismai negali 47 str. pavesti policijai kur kas menkesnį savo sudėtim darbą, kvotas rašyti.

50 str. reiktų naujais punktais papildyti. Praktikoje būna, kad policija, siųsdama teismui raštinius pranešimus su kvotomis, protokolais nurodo skundėjų, liudytojų gyv. vietas, o įtariamųjų gyv. vietų nenurodo, jų nenuklausia, nes policija jų gyv. vietų nesurado. Vyr. Tribunolas vis. sus-mo nut. 201 nr. išaiškino, kad teismas negali kvotų, protokolų policijai grąžinti, o gali, 47 str. nuostatu, tik žinių pareikalauti. „Adm. org. ir pol. nus. darbams tirti ir byloms kelti instrukcijų" 21 §, priešingai teisenos 50 straipsniui, sako, kad kvota siunčiama teismui, jei kaltinamasis nesurastas (o gal kaltinamasis nežinomas?). Kilus dėl kaltinamųjų nesuradimo susirašinėjimams, policija prašo teismą pagal 59¹ str. elgtis. Teismas negali tuo straipsniu vadovautis, nes 50 straipsnio 4 punktas policijos neįvykdytas, ir todėl negali bylos pradėti. 59¹ str. teigia, kad kaltinamųjų gyv. vietų ieškoti galima, kai byla teismo pradėta. 145 str. leidžia policijai skųsti kaipo sprendimus, apylin. teismo atsisakymą pradėti bylą, kaltinamojo gyv. vietoje nesuradus.

Bet kas daryti, jei apyl. teismams neleidžia vadovautis 59¹, 386 str. str., t. y. kai kaltinamiesiems gresia tik areštas arba piniginė bauda?

Tad 50 str. reiktų ta prasme papildyti, kad policijos ir kitos administracinės įstaigos, aiškindamos nusikalstamus darbus, turi išaiškinti tų darbų autorių, jei žinomos jų asmenybės, gyv. vietos. Policija seka ir ieško nusikaltėlių, todėl teismui nesvarbu, kokiomis priemonėmis policija juos suras. Ar jos pareigūnai ieškos gyv. namuose, gatvėse, ar miškuose, laukuose, ar skelbs jų ieškojimus, kad ir „Krim. Polic. Žiniose", ar kt. būdais — tai policijos vidaus tvarkos reikalas. Nesant konkrečių policijai ir teismams nurodymų dėl kaltinamųjų gyv. vietų nesuradimo, teisme pradėtos bylos su nesurastais kaltinamaisiais spintose guli ir laukia Baudž. St. 68 str. pritaikymo. Jei policija, kaltinamųjų gyv. vietų neradus, negalėtų kvotų teismui pasiųsti, tai ji, sekdama piliečių nusikaltimus, stengsis jai reikalingų asmenų ieškoti, t. y. šiuo atsitikimu kaltinamųjų gyv. vietų.

Reiktų 50 str. dar vienu nuostatu papildyti. Policija, nuklaususi įtariamuosius kvotose, protokoluose, turėtų teisenos 76 str. paskelbti.

Kaltinamųjų gyv. vietų nesuradimo reikalas aiškesnis, kai byla teisme pradėta. Teismas, pasiuntęs kaltinamiesiems raginimus, o vėliau įsitikinęs, kad jie policijos nurodytoje gyv. vietoje nerasti, iš ten pabėgę, pasislėpę, gali 59[1] str. skelbti kaltinamųjų gyv. vietų ieškojimą spaudoje. Bet skelbimas spaudoje, kaip sakyta aukščiau, yra sąlyginis, nes galima skelbti, kai kaltinamiesiems gresia kalėjimo bausmė. O kas daryti byloje, kurioje kaltinamajam gresia tik areštas arba piniginė bauda? Apyl. teismams reiktų visose bylose leisti, jei ras reikalingu, skelbti kaltinamųjų gyv. vietų ieškojimus spaudoje, vis tiek, kokia bausmių rūšis.

Ryšium su 59[1] ir 846 str. str. neaišku, ar teismas ar policija turi vykdyti ieškojimo skelbimo procedūrą. 846 str. sako, kad kaltinamųjų ieškojimui spaudoje paskelbti reikia teismo nutarimo, todėl atrodytų, kad policija ar kita administracinė įstaiga, gavus teismo nutarimo nuorašą, turėtų pati spaudoje skelbti, bet praktikoje teismas pats turi skelbimo techninę pusę vykdyti (ž. Ins-ją asm., turtui ir gyvul. ieškoti). 846 str. šį darbą turėtų policijos arba administracijos organams pavesti.

76 straipsnis neturi sankcijos. Nevykdžiusiems 76 str. reikalavimo, vis tiek kokia bausmė grėstų, išskyrus pinig. baudas, kurios dedamos teismo įsakymo tvarka, teismas gali 77 straipsniu skirti tik užstatą arba laikyti suimtus. Atrodytų, kad ši kardomoji priemonė būtų griežta, bet, kaip praktikoje žinoma, tokią priemonę tektų pavartoti valkatoms, be užsiėmimo ir gyv. vietų, sąmoningai slepiantiems nuo teismo ir pan. asmenims, kuriems negalima Baudž. St. 274 str. pritaikyti. Neišspręstų bylų ir neįvykdytų vykd. raštų apyl. teismai turi tūkstančiais, ir tik todėl, kad 77 str. numato nepakankamus nuostatus kard. priemonėms skirti.

Ką suteikią 77 str. 1 punktas? Paimti parašą neišvykti iš gyv. vietos yra tuščias dalykas, nes įtariamieji gyv. vietų neturi, laidų taip pat negali pateikti, o teismas negali pasirinkti kitos sunkesnės kard. priemonės. Dažnai pasitaiko, kad kaltinamieji teismui ir policijai žinomi, kaip nuolat vengią teismo, bet kas daryti? Taip pat kas teismui darytina, jei kaltinamie-

ji, kuriems gresia arešto bausmė, negali pagal 125 str. nei užstato nei laido pateikti? Šiuo atveju reikėtų leisti teismui 77 straipsnio 2 punktu pasinaudoti.

51 str. 1 punkto redakciją „... ir neįrodys savo vardo, pavardės ir kur gyvena..." reikėtų pakeisti taip: „... arba neįrodys savo vardo, pavardės, arba gyv. vietos, arba užsiėmimo arba jei kitoje kurioje nors byloje ieškomas..." Tokiu būdu pirmas punktas turėtų keletą sąlygų įtariamajam į teismą atvaryti ir prašyti kardomąsias priemones skirti. 61 str. reikėtų papildyti, leidžiant teismui įsakyti atvesti asmenis, kuriems arešto bausmė gresia.

65 ir 92 str. str. leidžia teismui šalių nurodytus liudytojus šaukti, klausinėti. Liudytojų skaičių ne pats teismas nustato, o bylos šalys, todėl šie straipsniai geriausia priemonė praktikoje bylų sprendimams atidėlioti. P. Brazinskas „Teisės" 40 nr. siūlo šalims deponuoti tam tikras pinigų sumas liudytojų kelionės išlaidoms apmokėti. Šis būdas netiktų liudytojų šaukimams suvaržyti, nes būtų didelė skriauda neturtingiems, kuriems teisybė ir tiesa nuo jų kišenių priklausytų. Galima būtų neturto teisę pripažinti, bet ši procedūra tik teismą, administracines įstaigas ir pačius bylininkus apsunkintų. Proceso metu staigiai iškyla iš priešingos šalies liudytojų parodymų naujų aplinkykių, kurias ir pats teismas turi tikrinti (Teis. 74 str.). 65 ir 92 str. str. reiktų ta prasme papildyti, kad teismas, išaiškinęs pakaltinumą arba nepakaltinumą, gali šalių prašomus naujus liudytojus teismo atskiru nutarimu nešaukti. Į raginimų įteikimo procedūrą reiktų įvesti dar vieną straipsnį, būtent, jei vieną kartą įtariamajam raginimas įteiktas, tai kitus raginimus, pasiųstus į įtariamojo gyv. vietą, laikyti įteiktais. Atitinkamai reiktų pakeisti ir 133 str.

66 str. reiktų perredaguoti ta prasme, kad karo vyresnybė galėtų neleisti liudytojus karius teisman stoti tik karo arba manevrų metu.

70 str. leidžia net per dvi savaites pareikšti pasiteisinimus, o pakaktų 3 dienų nuo pranešimo gavimo apie nubaudimą pasiteisinti, taip pat užtektų per 3 dienas apskųsti.

114[1] str. skaudus nesveikiems kaltinamiesiems. Pasitaiko, kad policijos atvestas į teismą nesveiko proto kaltinamasis čia pat gydytojo apžiūrimas ir, konstatavus jo nenormalų psichinį stovį, varomas į kalėjimą, o byla siunčiama apyg. teismo proku-

rorui antrą kartą kaltinamojo nesveikatai konstatuoti. Jei gydytojai apyl. teisme pripažįsta kaltinamojo nesveiką protą, tam pačiam teismui reikėtų leisti pritaikyti čia pat B. St. 39 str. Šiuo 114^1 str. pakeitimu būtų išvengta nesveiko proto kaltinamųjų laikymas kalėjimuose.

Neseniai įvestas 124 str. yra painus ir neaiškus. Jo prasmę išaiškino Rusų Senatas, bet ir jo aiškinimai ne viską yra numatę. Pvz., Senatas nepasisakė, kaip reikia laikyti — galutinis ar negalutinis sprendimas, jei kaltinamasis nubaustas 4 par. namų arešto. 3 paros arešto yra daug sunkesnė bausmė, kaip 4 paros namų arešto. Paprastai, sprendimą, kuriuo yra paskirta 4 paros namų arešto, apyl. teismai laiko negalutiniu sprendimu. Jei vienas kaltinamasis vienu sprendimu išteisintas, o kitas, tuo pačiu sprendimu nubaustas 124 str. ribose? Vyr. Tribunolas 294/36 sprendimu išaiškino, kad toks sprendimas neskaldomas, t. y. negalutinis.

124 str. turėtų turėti keletą punktų, kurie išriškintų galutinių ir negalutinių sprendimų kvalifikacijas.

Būna bylų vilkinimo ir dėl teisenoje esamo 129 str., kuris leidžia teisėjams per 3 dienas sprendimo rezoliucijos motyvus rašyti. Su 129 str. yra surišti 132, 146, 147, 149, 173, 174, 867, 868 ir kt. str. str. Retas teisėjas dėl kitų darbų per 3 dienas motyvus parašo. Ryšium su motyvų neparašymu negali būti per 3 dienas šalims motyvų nuorašai išduoti (132 str.), negali būti per 3 dienas skundai aukštesnei teismo instancijai pasiųsti (149 str.), negali būti per 2 sav. sprendimai apskųsti (147 ir 175 str. str.) ir t.t. Kiekvieną kartą tenka bylininkams kreiptis į teismą skundų padavimo terminams pratęsti. Yra atsitikimų, kad skundai su bylomis pasiunčiami aukšt. teismui per ½ metų. Šiais sumetimais reiktų 129 ir 130^1 str. str. panaikinti, o 130 str. suprastinti, kad teisėjas pajėgtų čia pat teismo posėdyje motyvuotus sprendimus parašyti, ir nebūtų jokio reikalo juos į rezoliutyvinę ir motyvuotinę dalis skirstyti. Juo labiau, kad vieni teisėjai labai trumpus, o kiti ilgus motyvus rašo, o iš esmės tiek vienų, tiek kitų motyvai laikomi parašytais.

146 straipsniu policija arba jos kaltintojai siunčia apeliacinius skundus prokurorams, nuo kurių priklauso tuos skundus teismui siųsti ar nesiųsti. Skundai „vaikšto" iš įstaigos į įstaigą — policijos, prokuroro, apyl. teismo ir apyg. teismo. Reik-

tų šią procedūrą suprastinti. Jei kiekviena bylos šalis gali sprendimą be tarpininkų skųsti, tai kodėl valstybinė įstaiga negali? Pagaliau, kontrolės sumetimais, galima suteikti teisę tuos skundus paduoti tik policijos vadams arba apskričių viršininkams.

147 str. nurodytas dviejų savaičių laikas skaitomas nuo sprendimo apskelbimo motyvų parengimo (prigotovlenija). Kai kurie apyl. teismai praktikoje laikosi baudž. bylose „parengimo" sąvokos, t. y., kai mašininkė parašo motyvuotų sprendimų nuorašus. Bylos ir Kavolio teisenose pasakyta nuo „parašymo", „surašymo" — motyvus parengti ir parašyti — tai skirtingos dvi sąvokos ir teismo praktikoje turi didelę reikšmę terminų klausimams spręsti. Ar perrašytus motyvus turi, šalims prašant, teismas į namus siųsti ar ne? Rusų senatas yra išaiškinęs, kad taikos teismai neturi siųsti, Vyr. Tribunolo yra tendencija, kad reikia siųsti, o pats įstatymas šiuo klausimu nieko nepasisako.

152 straipsnyje yra nurodyta atsitikimai atskiriems skundams duoti, bet, pvz., kokia tvarka galima skųsti nutarimą kaltės įrodymo daiktams sunaikinti arba kam nors juos grąžinti. Ar tas straipsnis leidžia apskųsti nutarimą, kuriuo teisėjas teismo posėdyje nepatraukia antrojo įtariamojo tieson. Praktikoje priimami atskiri skundai, ir apyg. teismai juos išžiūri, o buv. rusų senatas sako, kad tokiais atsitikimais galima apel. skundų tvarka skųstis. Ar galima skundus duoti prieš bandomojo laiko nutraukimą lygt. sprendimų bylose? Lygt. nuteisimo įstatymas sako, kad, nutraukus bandomąjį laiką, galima lygtinai atleistą bausmę tuojau vykdyti, o praktikoje būna, kad duoda atskirus skundus, ir apyg. teismai juos išžiūri. Vyr. Tribunolas 417/37 sprendimu išaiškino, kad band. laikas nutraukiamas sprendimu teisiamajame posėdyje, bet ar toks sprendimas skundžiamas apeliacijos tvarka?

Teismo įsakymų sprendimų nuostatai turėtų turėti vieną straipsnį, kuriuo leistų kaltinamajam, padavusiam atsišaukimą (180^{11} str.) ir į teismą nestojusiam, ne tik teismo įsakymo sprendimą galioje palikti, bet ir leistų, kaip kad leidžia 141 str., skirti papildomąją piniginę baudą. Pasitaiko, kad nubaustieji paduoda atsišaukimą vien bylos vilkinimo sumetimais ir be pateisinamų priežasčių (388 str.) į teismą nestoja.

185 str., norint nubaustajam bausmę vykdyti kitose teis-

mo apylinkės ribose, reikia vietos teismui pranešti. Kaip pranešama — ar atskirais raštais ar telefonogramomis ir pan., o vykd. raštą siųsti tiesiog vietos policijai vykdyti? Vyr. Tribunolas 42/34 vis. susirinkimo nutarimu išaiškino, kad B. teis. įst. 185 str. atsitikimais „visuomet vietos apylinkės teismui pranešama sprendimui vykdyti". Praktikoje būna, kad vykd. raštus tiesiog vietos teisėjui siunčia ir prašo, priešingai 185 str. tekstui, pavesti policijai vykdyti.

199 str. sako imti kanc. mokesnį už sprendimų ir teismo protokolų nuorašus, o Vyr. Tribunolas vis. susir. 43/34 nutarimu tą straipsnį praplėtė, būtent, imti kanc. mok. už visų išduodamų bylos dokumentų nuorašus. Jei iš bylos išduodamas dokumento originalas ir vietoje jo paliekamas dokumento nuorašas — ar imti kanc. mok.? Praktikoje neimama, nes tas nuorašas bylininkui neišduodamas, bet galima tarti, kad reikia imti, nes, kai parašomas nuorašas, jis bylininkui išduodamas, o vėliau į originalą pakeičiamas. Geriausia šio mokesčio visai neimti. Jei baudž. bylose nemokamas bylinėjimasis, tad kokiais sumetimais įvestas tas menkas kanc. mokestis?

795 str., sprendimo nuorašą kaltinamasis gauna dykai, o kiti bylos dalyviai — už nustatytą atlyginimą. Kauno Apyg. Teismas patenkino paduotus atsk. skundus dėl paėmimo iš civilinio ieškovo žyminio mokesčio už vykd. raštus.

959 straipsniu teismas gali bausmės vykdymą atidėti. Šis straipsnis nieko nesako apie bausmės pertrauką, t. y., ar galima tam tikrais svarbiais momentais nubaustąjį nors trumpu laiku iš kalėjimo arba arešto namų paleisti. Jei nubaustasis sėdi kalėjime, tai jis galėtų pasinaudoti Įstatymu apie palengv. kaliniams, bet valsčių areštinių sąlygose tai negalima.

Tokiomis susidariusiomis nubaustajam aplinkybėmis, įstatymas turėtų teikti palengvinimų ta prasme, kad teismas, gavęs autentiškas žinias apie nubaustojo įvykusią šeimos nelaimę, galėtų keletą dienų iš kalėjimo, arešto namų ir valsčių areštinių paleisti.

Terminus skundams paduoti, sprendimų, nutarimų įsiteisėjimams, įsisenėjimams liudytojams nurodyti — reiktų trumpinti. Ilgi terminai yra didelės kliūtys greitai byloms išspręsti.

Čia paliesta, palyginus su Baudž. teisenos straipsnių skaičiumi, nedaug straipsnių, kurie turėtų būti perredaguoti, papildyti, išryškinti. Be abejo, tokių straipsnių yra daugiau.

———/———

Dr. G. Rutenbergas.

Skandinavų vedybų teisė.

II. ŠVEDIJOS VEDYBŲ TEISĖ*).

Tos srities švedų 1920. VI. 11 įstatymas sutampa maždaug su danų 1922. VI. 22, norvegų 1918. V. 31 ir suomių 1927. V. 20 įstatymais. Dėl vedybų turtinių reikalų naujieji nuostatai galioja tik vedyboms, sudarytoms po 1921 sausio 1 d.; sudarytoms prieš tai vedyboms taikomi senieji švedų 1736. I. 23 įstatymo nuostatai.

Privatinės tarptautinės teisės klausimai, susiję su švedų vedybų teise, tvarkomi 1904. VII. 8 įstatymų ir šių pastarųjų 1918 m. ir 1921 m. novelių. Vedyboms, sudaromoms švedų įstaigose užsieniuose (pav., konsularinėje įstaigoje), taikomas 1915. XI. 12 įstatymas. Čia minėti nuostatai yra išleisti specialiai ryšium su Švedijos prisidėjimu prie trijų Hagos konvencijų vedybų teisės klausimais: 1) 1902. VI. 12 vedybų reikalu Hagos konvencijos, kuri Švedijai tapo privaloma tik nuo 1904. VIII. 1; 2) 1902. VI. 12 vedybų perskyrimus liečiančią Hagos konvencijos (1904. VIII. 1 įgijusios galios taip pat Švedijoj); 3) 1905. VII. 17 Hagos konvencijos sutuoktinių asmeninės ir turto teisės santykiams tvarkyti (Švedijoje įsigaliojusios tik 1912. VIII. 23).

Dėl kolizijos normų vedybų teisės reikalais santykiuose su kitomis Skandinavų valstybėmis (Danija, Norvegija, Islandija ir Suomija), veikia 1931. II. 6 tarp šių valstybių sudaryta konvencija. Čia norėčiau apsistoti tik ties svarbiausiais skirtingumais švedų vedybų teisėje ir juos palyginti su mūsų vedybų teisės nuostatais.

A. Vedybų atlikimas.

Pagal švedų vedybų teisę jungtuvės („vigsel“) gali būti bažnytinės ar civilinės. Pirmu atveju jas gali atlikti švedų evangelikų bažnyčia arba kitos karaliaus pripažintos tikybinės bendruomenės. Bažnytinėms jungtuvėms atlikti yra reikalingos tam tikros susituokėlių asmeninės kvalifikacijos (švedų bažnyčioj gali tuoktis tik tokie žmonės, iš kurių bent vienas priklauso

---

*) Danijos vedybų teisė žiūr. „Teisės” Nr. 42.

švedų bažnyčiai. Karalius gali leisti, kad užsienių krikščionių liuteronių bendruomenės narys turėtų tas pačias teises kaip ir švedų bažnyčios narys), o civilinės jungtuvės yra prieinamos kiekvienam. Kad jungtuvės galiotų, būtinai reikia šių sąlygų: a) jungtuves turi atlikti atitinkamas dvasininkas, turįs teisę sudaryti jungtuvių aktą, ar atitinkamas magistrato narys, o kur nėra magistrato arba specialiai paskirto jungtuvių valdininko — miesto savivaldybės pirmininkas; b) sužadėtinis ir sužadėtinė turi dalyvauti patys; c) turi būti sutuoktinių sutikimas tuoktis; d) po susituokimo akto susituokiantieji turi būti jungtuves atliekančio valdininko pripažinti sutuoktiniais.

Kiekvienos jungtuvės turi būti įtrauktos į asmenų registrą. Švedų vedybų teisėje dar yra žinomas, vad. „unvollkommene Ehen“, t. y. nevisai teisėtos vedybos. Tai reiškia, kad faktiškai gyveną kaip vedę gali prašyti teismo keliu pripažinti tą jų būklę teisėta.

B. Kliūtys jungtuvėms.

Švedų įstatymas (G. B. 2 skyr.) draudžia tuoktis: 1) vyrui nesukakusiam 21 metų, moteriai — 18 metų; 2) jaunesnių negu 21 metų, jei anksčiau nebuvo susituokęs, turi gauti tėvų arba globėjų sutikimą (tas sutikimas gali būti išreikalautas teismo keliu); 3) sergantiems dvasine liga ar silpnapročiams; 4) sergantiems epilepsija; 5) sergantiems lyties liga; 6) tiesioginės linijos giminaičiams; 7) pusbroliams ar pusseserėms; 8) vedusiems, kurių vedybos dar galioja; 9) moteriai, kuri jau buvo ištekėjusi, prieš sueinant 10 mėn. nuo vedybų persiskyrimo arba nuo bendro gyvenimo laiko nutraukiamo su buvusiu vyru, jei ji nėra nėščia; 10) įsūnytojui su įsūnijamuoju. Karaliaus leidimu kliūtys vedyboms dėl nepilnametystės, epilepsijos, venerinės ligos ir, pagaliau, pusbroliams ar pusseserėms gali būti pašalintos ir laikomos negaliojančiomis.

C. Svetimšalių vedybos Švedijoje.

Svetimšalių jungtuvėms Švedijoje esama daug galimumų. Gali būti: 1) jungtuvės pagal švedų įstatymus su tomis pačiomis pasekmėmis; 2) jungtuvių sudarymas pagal svetimos valstybės įstatymus užsienio diplomatinio ar konsularinio valdininko, turinčio savo valstybės ir švedų leidimą; 3) jungtuvių su-

darymas užsienio evangelikų - liuteronų dvasininko švedų teritorijoje tai valstybei pavedant ir švedų vyirausybei leidžiant pagal tos valstybės veikiančius įstatymus. Vienas susituokėlių turi turėti jungtuvių aktą sudarančio valdininko pilietybę.

Švedų piliečių jungtuvės užsienyje gali būti atliktos: a) pagal tos valstybės įstatymus; b) jas gali sudaryti diplomatinis ar konsularinis valdininkas svetimoje valstybėje pagal savo valstybės įstatymus ir svetimos valstybės pavestas ir leistas; c) švedų valstybinės bažnyčios jungtuvėms nustatyta tvarka; d) civiliniu būdu diplomatinio ar konsularinio valdininko pagal švedų karaliaus įgaliojimą, o, ne Europoj, tam tikro valdininko prie švedų pasiuntinybės, einant švedų įstatymais.

Užsienyje sudarytos jungtuvės Švedijoje pripažįstamos, jei jos sudarytos: 1) pagal vietos vedybų įstatymus (lex loci celebrationis), 2) diplomatinio arba konsularinio valdininko svetimos valstybės pagal tos valstybės įstatymus ir šalies vyriausybės leidimą. Jei tų nuostatų nebuvo laikomasi, tai užsienyje sudarytos svetimšalių jungtuvės Švedijoje pripažįstamos tik jei jos yra teisėtos pagal kiekvieno susituokėlio lex patriae.

Taigi, šiuose švedų vedybų teisės nuostatuose matome tam tikrą atsižvelgimą į aukščiau minėtų Hagos konvencijų dėsnius. Vadinas, bendros materialinės vedybų teisės nuostatai jungtuvėms užsienyje svetimos valstybės piliečiams yra lex patriae, t. y. susituokėlių tėvynės įstatymai. Tai reiškia, kad svetimos valstybės piliečio teisės (materialinės teisės atžvilgiu) vesti klausimas pirmiausia turi būti sprendžiamas to piliečio tėvynės įstatymais. Tačiau šis nuostatas veikia tik jei tėvynės įstatymai aiškiai nenurodo į kitos valstybės įstatymų taikymą šiuo atveju. Pvz., Šveicarijos įstatymais, Šveicarijos pilietis gali vesti užsienyje pagal vietos įstatymus. Tokiu atveju lex patriae nuolatos jau negalioja, bet veikia tik vietos vedybų įstatymai. Tačiau, sprendžiant svetimšalio vedybų teisės klausimą užsienyje, konvencija nustato, kad kiekvienu atveju reikia atsižvelgti į tėvynės įstatymus, tiek vyro, tiek žmonos, jei jie nėra vienos valstybės piliečiai. Bet vietos įstatymai, nepaisant to, kad lex patriae — tėvynės įstatymai tai leidžia, gali neleisti svetimų valstybių piliečiams vesti šitokiais atvejais: 1) dėl giminystės ryšių, 2) dėl kitų svarbių vedybų uždraudimo priežasčių (moterystės neištikimybė, pasikėsinimas nužudyti etc.). Tokiais atvejais jugntuvės yra a priori neteisėtos.

Pagaliau, kai dėl procedūros, tai kiekvienu atskiru atveju, kilus klausimui dėl svetimšalio teisės vesti, turi būti nurodyta, kad tėvynės įstatymai (tiek vyro, tiek žmonos lex patriae) jiems leidžia vesti. Kaip tatai galima įrodyti, nustato Hagos konvencijos 4 str. 2 p. Būtent, svetimos valstybės pilietis turi pateikti tam tikrą liudijimą iš diplomatinio arba konsularinio savo tėvynės atstovo toje valstybėje, kur turi įvykti vedybos, kad jų atstovaujamų valstybių materialinės teisinės normos tam piliečiui leidžia vesti. Konkrečiai kalbant, kiekvienu atskiru atveju tėvynės valstybės konsulas arba diplomatinis atstovas turi atsižvelgti į tėvynės vedybų įstatymus ir ištirti, ar tas pilietis turi teisę vesti. Aišku, kad jeigu vienam sutuoktiniui pagal lex patriae vesti yra draudžiama, tai ir vedybos neleidžiamos, žinoma, jeigu tas uždraudimo motyvas nėra tikybinio pobūdžio, nes šiuo atveju lex loci gali leisti vedybas, bet jų pripažinimas, išskyrus valstybę lex loci celebrationis, t. y. valstybę, kurios įstatymai leido šias vedybas, pareina nuo atskirų valstybių įstatymų.

Kai dėl vedybų formalinės teisės normų, tai Hagos konvencijos penktame str. (1 p.) yra pagrindinis nuostatas, kuriuo vedybų formos klausimas turi būti sprendžiamas lex loci, t. y. susituokėlių gyvenimo vietos įstatymais. Tai reiškia, kad jeigu, pvz., svetimšalis veda Švedijoje, tai jo vedybos turi būti atliekamos šios valstybės priimta forma. Jeigu tas svetimšalis neatsižvelgė į tą formą ir atliko vedybas kitokia forma, tai jo vedybos ne tik nelaikomos teisėtomis lex loci celebrationis valstybėje, t. y. Švedijoje, bet ir kitose valstybėse.

Diplomatinių ir konsularinių atstovų vedyboms Švedija taiko Hagos konvencijos 6 str., kuriuo kiekvienas užsienio valstybės diplomatinis ar konsularinis atstovas turi teisę atlikti vedybų formalinę procedūrą savo tėvynės įstatymais, bet tos vedybos pripažįstamos tik jei: 1) nė vienas iš susituokiančiųjų nėra pilietis tos valstybės, kur vedybos atliekamos; 2) jeigu ta valstybė neprieštarauja tokių vedybų atlikimui. Tačiau į tą protestą neturi būti atsižvelgta, jei jis paremtas tik tuo, kad vietos įstatymai neleidžia vedybų dėl tikybinių motyvų.

Kalbant apie diplomatinių ar konsularinių atstovų atliktas vedybas, reikia turėti galvoje štai kas: pirmiausia, tas klausimas turi būti sureguliuotas tarptautinės ir valstybinės teisės nuostatais.

Vedybas atliekant diplomatiniams ar konsulariniams atstovams, praktikoje galima susidurti su visa eile komplikuotų klausimų. Pvz., į konsulą kreipiasi jo atstovaujamos valstybės pilietis, pareikšdamas norą vesti pilietę tos valstybės, kurioje tas vedybas rengiamasi atlikti. Čia susiduria lex patriae ir lex loci (tėvynės ir vietos įstatymai). Materialinės teisės klausimais konsulas čia turi vadovautis susituokiančiųjų lex patriae, o formos klausimais — lex loci, t. y. vedybų atlikimo vietos įstatymais. Be to, čia tenka atsižvelgti į tėvynės padarytą šiuo klausimu konsularinę sutartį su vedybų vietos valstybe.

D) Persiskyrimas.

Persiskirti svarbiausi pagrindai yra šie:

1) ištisų trejų metų susituokėlių atskiras gyvenimas, 2) prieš įstatymo reikalavimus sudarytos naujos vedybos, 3) santuokos sulaužymas arba kitas įstatymo draudžiamas sangulavimas, 4) sirgimas apkrečiamąja venerine liga ar kito susituokėlio užkrėtimas, 5) vieno iš susituokėlių nubaudimas kalėti mažiausiai 1 metus arba 3 metus, ar daugiau sunkiųjų darbų kalėjimu, 6) sirgimas trejus metus psichine liga, jei nesama vilties, kad susituokėlis pasveiks, 7) perdidelis vartojimas alkoholio, jei tatai ypatingai sunkiai veikia vedybinį gyvenimą. Persiskyrimui reikalauti įsisenėjimas įvyksta tam tikrais įstatymo numatytais atvejais, būtent: a) jei po 6 mėnesių nuo sužinojimo apie persiskyrimo pagrindą susituokėlis juo nepasinaudojo; b) po 3 metų nuo įvykimo tos aplinkybės, kuri duoda teisę reikalauti persiskyrimą (neištikimybės, pasikėsinimo kito susituokėlio gyvybei, vieno susituokėlio nubaudimo atveju). Persiskyrimas neleidžiamas, jei antrasis susituokėlis kuo nors prisidėjo persiskyrimo pagrindui sudaryti.

E) Svetimšalių persiskyrimai.

Svetimšaliai susituokėliai švedų teismą gali prašyti separacijos ar persiskyrimo šitokiais atvejais:

a) jei atsakovas gyvena Švedijoje, arba susituokėliai vieną kartą gyveno Švedijoje, gi atsakovas ieškovą buvo palikęs arba dėl kitos priežasties buvo išvykęs iš Švedijos jau po to, kai persiskyrimo pagrindas buvo kilęs; b) susituokėlių tėvynės įstatymai įsakmiai nenurodo, kokia įstaiga turi tokią bylą

spręsti. Išspręsti klausimui, ar svetimšaliai gali švedų teisme kelti bylą dėl jungtuvių pripažinimo negaliojančiomis, čia trūksta betarpiško nuostato švedų įstatymuose. Vadovaujamasi teismo praktika, pagal kurią prileidžiama, kad:

1) skundas dėl jungtuvių negaliojimo dėl formalinės klaidos švedų teismui gali būti paduodamas, jei jungtuvių aktą sudarė švedų teismas, 2) švedų teismai tada gali bylą spręsti, jei byla dėl jungtuvių pripažinimo neįvykusioms yra iškelta tarp svetimšalio ir jungtuvių metu buvusio švedų piliečiu.

III. NORVEGIJOS VEDYBŲ TEISĖ.

Naujoji Norvegijos vedybų teisė yra paremta: 1) 1918.V.31 įstatymu dėl vedybų sudarymo ir jų perskyrimo; 2) 1927.V.20 įstatymu dėl susituokėlių turtinių satnykių sutvarkymo; 3) 1927. VII. 4 įstatymu dėl susituokėlio nepadalinto turto; 4) 1915.IV.10 įstatymu dėl tėvų ir vaikų santykių; 5) 1915.VIII.13 procesualiniais nuostatais ir, pagaliau, 1923.II.9 vardų įstatymu ir 1930.II.21 turto padalinimo įstatymu.

Privatinės tarptautinės teisės normų vedybų reikalu norvegų teisė beveik nė nežino. Norvegijoje taip pat veikia tarp šiaurės valstybių 1913.II.11 sudaryta konvencija dėl savitarpiško išieškojimo alimentų, atiteistų vienoj iš konvencijų pasirašiusiųjų valstybių, bet atsakovui gyvenant arba išvykus į kitą Šiaurės valstybę. Atsakovui išvykus į užsienį, alimentų išieškojimas darosi beveik neįmanomas. Todėl suprantama, kad skandinavų valstybės laiko reikalinga išskirti sprendimus dėl alimentų išieškojimo iš kitų sprendimų vykdymo, sudarydamos tam specialią konvenciją, kurioje numatoma tokiems sprendimams vykdyti labai suprastinta procedūra. Turint galvoje šeimos reikalų svarbumą ir ypatingą valstybės ir visuomenės interesą tėvų ar vaikų išlaikymo reikalu, šitokia konvencija tarp artimų kaimynų galėtų tik būti naudingu dalyku ir Pabaltijo valstybėms sektinu pavyzdžiu.

A) Materialiniai nuostatai jugntuvėms sudaryti.

Pagal norvegų vedybų įstatymo § 1 jaunesnis kaip 20 metų vyriškis ir jaunesnė kaip 18 metų moteris negali susituokti be karaliaus ar jo atstovo sutikimo. Pagal 1919 m. gruodžio 5 d. karališkąjį dekretą, oberprezidentai (fylkesmenn) yra įgalioti

atleisti susituokiančius nuo to nuostato. Svarbiausias pagrindas atleisti nuo reikalavimo yra nėštumas. Jungtuvės, kurios įvyko neatsižvelgiant nustatyto amžiaus neturi galios ir paskui gali būti sutuoktinių ginčijamos.

Jaunesnis kaip 21 metų amžiaus asmuo negali susituokti be tėvų sutikimo. Vieno iš tėvų sutikimo užtenka, jei kitas yra miręs, serga psichine liga ar sutikimą yra labai sunku gauti.

Toliau pagal norvegų vedybų įst. § 3, nė vienas globojamas negali susituokti be globėjo sutikimo. Jei trūksta pagal str. 2 ir 3 reikalaujamo sutikimo, ar jei tas sutikimas buvo atmestas, tai jungtuvės negalioja ar gali būti užginčijamos. Jei sutikimas 2 ir 3 str. atsitikimais nebuvo duotas, tai jį gali duoti oberprezidentas.

Jungtuvėms atlikti būtinai reikalingas abiejų jaunavedžių sutikimas. Jei tas sutikimas gali būti ginčijamas psichinės ligos, prievartos, apgaulės, klaidos pagrindu, tai jungtuvės gali būti pripažintos negaliojančiomis.

B) Kliūtys susituokti.

Psichiškai sergančio jungtuvės nėra negaliojančios, tačiau jos gali būti užginčijamos. Pagal vedybų įst. § 6 asmuo, sergąs sifiliu, negali tuoktis, tačiau gali tuoktis toks asmuo, kuris serga kita venerine liga, kai užkrėtimo pavojaus jau nebėra, ar epilepsija, jei antrai šaliai buvo nurodytos tos ligos pasekmės. Gydytojai tokiais atvejais yra atleidžiami nuo profesionalinės paslapties laikymo, bet turi pranešti atitinkamoms įstaigoms, kad jungtuvės priešingai tokiems nuostatams yra sudaromos. Kitos ligos, kaip, pvz., tuberkuliozas, nėra įstatymo pripažintos kliūtys jungtuvėms. Jei jungtuvės įvyksta priešingai vedybų įst. § 6, tai jos nepripažįstamos negaliojančiomis, bet gali būti ginčijamos.

Jeigu jungtuvės perskirtos susituokėlių sutikimu, tai naujos jungtuvės leidžiamos tuojau. Tačiau, jei jungtuvės yra perskirtos pagal teismo sprendimą, arba yra pripažįstamos negaliojančiomis, tai naujos jungtuvės nėra galimos tol, kol byla nepasibaigė paskutinėje teismo instancijoje, ar, praėjus apeliacijos terminui sprendimas įgyjo teisinę galią. 1918 m. gruodžio 13 d. įstatymu, teisingumo ministerijai pavesta kiekvienu atskiru atsitikimu išspręsti, ar užsienio teismo perskyrimo sprendi-

mai gali būti laikomi įrodymais jungtuvėms perskirti Norvegijoje. Jei vienas iš susituokėlių yra dingęs be žinios ir nuo to dingimo praslinko treji metai, tai leidžiamos naujos jungtuvės, jei dingęs net ir yra gyvas.

Norvegų vedybų įstatymu moterims yra nustatytas 10 mėnesių laukimo laikas po pirmo jungtuvių perskyrimo; tačiau tas terminas neprivalomas moteriai, kuri nėra nėščia ar jungtuvių perskyrimo metu nebuvo nėščia, arba jei vėliau gimdė, arba jei praėjo 10 mėnesių nuo to laiko, kai buvo nutrauktas bendras sugyvenimas su buvusiu susituokėliu. Tas laikas negalioja susituokėliams, norintiems susituokti iš naujo. Tų nuostatų peržengimas nedaro jungtuves negaliojančiomis, tačiau susituokėliai pagal įstatymus gali būti nubausti.

Toliau, norvegų vedybų įst. susituokėlis, turįs bendrą turtą, negali iš naujo vesti, kol nėra sutvarkyti turto santykiai ar nėra tuo reikalu teismo sprendimo. Esant svarbioms priežastims, teisingumo ministerija gali nuo to nuostato atleisti.

c) Svarbiausieji persiskyrimo pagrindai.

Pagal norvegų vedybų įst., § 43, jei vedybinis gyvenimas per vienerius metus yra suiręs, tai, susituokėliams sutinkant, gali būti duotas persiskyrimas. Taip pat praėjus 2 metams nuo vedybinio gyvenimo suirimo, net vienas susituokėlis pats vienas, be antrojo sutikimo, gali teisingumo ministerijos leidimu reikalauti jungtuves panaikinti. Jei susituokėliai gyveno trejus metus skyrium, tai karalius, vienam iš susituokėlių pareikalavus, gali perskirti jungtuves. Be to, vienam iš susituokėlių pareikalavus, jungtuvės turi būti perskirtos, jei antras susituokėlis:

a) trejus metus išbuvo dingęs be žinios (§ 46), c) suėjo į naujas jungtuves, b) yra nusikaltęs moterystei arba padaręs kitą baudžiamą sanguliavimą, c) buvo sirgęs venerine liga ir apie tai nebuvo pasakęs kitai šaliai ir ją užkrėtė, d) yra labai nusikaltęs ieškovui, padaręs jam kūno ir sveikatos žalos, arba buvo blogai pasielgęs su vaikais, e) yra nubaustas 3 metus kalėti, ar yra dykaduonis, valkata arba girtuoklis, f) yra padaręs didelį nusikaltimą, už kurį jam gręsia sunkiųjų darbų kalėjimas.

Be to, jungtuves teismas gali panaikinti, jei vienas iš susituokėlių serga psichine liga ir, praėjus trims metams, nėra vilties, kad pasveiks.

D) Užsienio teismų sprendimų pripažinimas ir privatinės tarptautinės teisės nuostatai vedybų reikalais.

Sprendimų padarytų užsienio teismų pripažinimo reikalu, norvegų vedybų teisėje veikia domicilio principas. Sprendimas, kaip res judicata, yra pripažįstamas, jei jis yra darytas pagal įstatymus tos valstybės, kurios pilietis yra susituokėlis, ir, pagal norvegų įstatymus, neturi savo būstinės Norvegijoje.

§ 167 ZPO nustato, kokie užsienio teismo sprendimai yra pripažįstami Norvegijoje. Kol kas tokie nuostatai galioja Švedijai, Suomijai, Danijai ir Islandijai, tarp kurių yra sudaryta Šiaurės valstybių šeimos teisės konvencija. Sprendimų pripažinimas, susijęs su kelimu skundų vedybų galiojimo reikalu, daromas pagal bendrus nuostatus.

Privatinės tarptautinės teisės klausimams vedybų reikaluose spręsti Norvegijoje taikomas lex loci celebrationis ar lex loci seperationis, t. y. vedybų vietos ar persiskyrimo vietos įstatymas. Kadangi Norvegija neprisidėjo prie Hagos konvencijų vedybų teisės srityje, tai norvegų teismai neturi vadovautis tų konvencijų nuostatais, kaip jos kaimynė Švedija, kuri prie tų konvencijų yra prisidėjusi. Norvegijoje domiciliumo principas suprantamas ir taikomas štai kokiu būdu. Visi Norvegijoje gyveną svetimšaliai ir ten turį nuolatinę gyv. vietą, turi laikytis norvegų įstatymų nuostatų vedybų reikalais. Taigi, prisilaikydami šio principo, norvegai taip pat reikalauja, kad ir jų piliečiams, gyvenantiems užsienyje, būtų taikomas lex domicili, kuris tuo būdu pripažįstamas be jokių sunkumų Norvegijoje. Tačiau tuo atveju, kai pagal svetimos valstybės privatinės tarptautinės teisės nuostatus svetimšaliams taikomi jų tėvynės įstatymai (lex patriae) vedybų teisės srityje, pagal norvegų įstatymus yra leidžiama išimties keliu norvegų piliečiams, nepaisant bendro domiciliumo principo, pasinaudoti šiais nuostatais ir tvarkyti užsienyje savo vedybų reikalus pagal norvegų įstatymus. Taigi, matome, kad norvegų privatinės tarptautinės teisės nuostatai vedybų srityje kiek skiriasi nuo kitų skandinavų valstybių ir ypač Švedijos nuostatų šioje srityje.

Norvegų įstatymai neturi tikslaus nuolatinės gyv. vietos sąvokos teisinio apibūdinimo. Pakanka norvegų sienų peržengimas ir atsiradimas Norvegijoj, kad būtų laikoma nuolatinė gyv. vieta Norvegijoje.

Jei Norvegijoje besibylinėją svetimšaliai turi įvairias gyv. vietas, bet jei vienas iš jų gyvena Norvegijoje, tai taikomi norvegų įstatymai. Išimtis iš lex domicilli taikymo daroma dėl ordre public dėsnio. Pav., jei musulmonas panorės vesti dvi ar tris žmonas, tai Norvegijoje, kur poligamija neleidžiama, tokios vedybos neleidžiamos dėl ordre public dėsnio, nepaisant to, kad to musulmono tėvynės įstatymai tokias vedybas įsakmiai leidžia. Tačiau, jei tas musulmonas iš vedybų su antrąja ir trečiąja žmona turės vaikų, tai Norvegijoje tie vaikai pripažįstami teisėtais, nes Norvegijoj vedybos atliktos pagal lex loci celebrationis yra teisėtos, tai eo ipso ir vaikai, gimę iš tų vedybų, turi būti laikomi teisėtais su visomis iš to einančoms tesinėmis pasekmėmis.

Formaliai svetimšalio vedybos laikomos Norvegijoj teisėtomis, jei jos sudarytos pagal lex loci, t. y. norvegų įstatymus. Visai kitokie yra materialiniai nuostatai vedybų sudarymo reikalu. Šiuo atžvilgiu norvegų įstatymai reikalauja, kad būtų atsižvelgta į tėvynės įstatymų nuostatus, liečiančius materialinius reikalavimus vedybas sudarant, pav., dėl amžiaus nustatymo ir dėl kitų kliūčių vedyboms ir t. t. Tačiau, jei tie nuostatai yra politinio ar tikybinio pobūdžio (pav., uždraudimas vesti dvasininkams - katalikams, ar baltosios rasės žmogui vesti spalvuotos rasės žmogų), tai norvegų vedybų atlikimo įstaiga į juos gali neatsižvelgti ir vedybas, vis dėlto, atlikti. Bet tuo atveju, jei tėvynės įstatymai dėl materialinių vedybų reikalavimų aiškiai prieštarautų norvegų dorovės supratimui (pav., dėl vedybų tarp giminių pirmo laipsnio ar tarp tikro brolio ir sesers), tai norvegų atitinkamos įstaigos gali atsisakyti tokias vedybas atlikti.

Kai dėl vedybų teisinių pasekmių tarp susituokėlių svetimšalių, tai asmeniniai santykiai tvarkomi pagal susituokėlių lex patriae su tam tikromis išimtimis. Pvz., jei svetimšalis - susituokėlis vyras pagal tėvynės įstatymus net turėtų teisę savo žmoną mušti, tai ta teisė Norvegijoj nebegalioja. Taip pat ir norvegų pilietis, įgijęs tokią teisę gyvendamas kitoje valstybėje, ja neturi teisės pasinaudoti, nes ji prieštarauja norvegų dorovės supratimui. Toks pat dėsnis taikomas ir susituokėlių ir

jų vaikų išlaikymo prievolės reikalu. Pagal norvegų įstatymus šioje srityje svetimšaliams susituokėliams taikomi norvegų nuostatai, nebent pagal lex patriae nuostatai dėl išlaikymo prievolės būtų dar griežtesni, negu norvegų įstatymų reikalavimai. Turtiniams susituokėlių santykiams, taikomi įstatymai tos valstybės, kuriai priklausė vyras vedybų sudarymo metu. Pilietybės pakeitimas jokios įtakos šiuo atveju neturi. Vedybų sutartis, sudaryta užsienyje tarp svetimšalių, kurie vėliau apsigyvena Norvegijoje, turi būti viešai paskelbta ir įtraukta į atitinkamą registrą.

Pereinant dabar prie nuostatų vedybų perskyrimo reikalu, reikia pasakyti, kad šie yra gana griežti. Norvegų teismas tik tada imsis svarstyti svetimšalių susituokėlių persiskyrimo bylą, jei jie Norvegijoje gyvena, arba ten turėjo savo paskutinį bendrą butą, kuriame vienas susituokėlių dar lig šiol gyvena. Jei tų sąlygų nėra, tai persiskyrimo skundai ex officio atmetami.

Be to, pagal norvegų įstatymus ir teismo praktiką, kaip būtina sąlyga svetimšaliams perskirti statomas reikalavimas, kad persiskyrimo pagrindas, numatomas norvegų teisėje, atitiktų taip pat ir lex patriae numatomą persiskyrimo pagrindą tuo laiku, kai įvyko ta aplinkybė, dėl kurios norvegų įstatymai leidžia persiskirti. Vadinasi, jei vėliau pagal lex patriae toks persiskyrimo pagrindas ir nebūtų numatytas, vis vien persiskyrimas pagal norvegų įstatymus būtų leidžiamas.

Norvegų teismo praktika domicilliumo pakeitimas in fraudem leges, t. y. tyčia, kad gavus persiskyrimą pagal norvegų įstatymus, nepripažįstamas. Byloms dėl vedybų pripažinimo neįvykusiomis ar jų ginčijimo, taikomi jau ne norvegų, bet sutuoktinių tėvynės atitinkami nuostatai.

Lietuvos ir kitų Baltijos valstybių kolizijos normų palyginimas su skandinavų nuostatais.

Lietuvoje veikiančiuose senuose rusų įstatymuose kolizijos normų beveik nėra. Jų tiek maža, kad jos vargu galėtų pretenduoti išspręsti visus klausimus kolizijos srity. Ypač čia reikėtų priminti, kad Lietuvoje veikiančiuose rusų įstatymuose (būtent, X t. 1 d. 1077, 1079, 1279, 1295, 1549 str. str., bei Civ. Proc. įst. 434, 465, 707, 708 str. str.) visiškai nėra kolizijos normų status'ą personalis liečiančiais dalykais, k. a. vedybų ir per-

siskyrimo teisės, vedusiųjų turto santykių ir bendrai šeimos teisės srityje. Šioje srityje kolizijos klausimams spręsti tenka praktikoje vadovautis ne „locus regit actum“, bet „lex patriae“ principu. Kalbant apie Latvijoje ir Estijoje veikiančių Pabaltijo įstatymų įvade išreikštas tarptautines kolizijos normas, nereikia pamiršti, kad tie nuostatai išleisti 1865 m. ir jie vargu ar tinka dabartiniam teisiniam gyvenimui. Kaip mes matėme iš norvegų praktikos, ne visi privatinės tarptautinės teisės klausimai gali būti išspręsti domicilliumo principu. Kai kuriems klausimams spręsti „lex patriae“ taikymas pasirodė esąs neišvengiamas. Taigi, net ir iš principo nusistačius už domicilliumo principą, praktikoje, pav., kai kuriuose šeimos teisės dalykuose, vis dėlto, tenka šiek tiek nusileisti lex patriae naudai.

Turint galvoje skandinavų valstybių nustatytas kolizijos normas ar jų praktiką vedybų reikalais, galima jau dabar konstatuoti, kad kumuliacijos sistema ir mums būtų naudinga.

Baltijos įstatymų kolizinės normos taip pat leidžia taikyti nacionalinį principą, būtent, susituokėlių asmeninių teisių srityje. Taigi, kaip iš Baltijos Įst. Įvado XXX str. matyti, yra taikomas kai kuriais atvejais ir lex patriae, būtent, dėl vedusiųjų išlaikymo prievolės ir kt.

Taigi, tenka prieiti išvadą, kad sprendžiant kolizijos klausimus, ypač vedybų teisės srityje, negalima išsiversti vien tik teritorialiniu principu. Gyvenimas verčia ieškoti tam tikro kompromiso tarp teritorialinio ir nacionalinio principų ir tuo būdu abu principus suderinti ypač tose teisės srityse, kur tenka atsižvelgti į atskirų valstybių ypatinguosius nuostatus, pareinančius nuo tų valstybių istorinių, geografinių, kultūrinių, tikybinių ir kitokio pobūdžio ypatybių.

LITERATŪRA IR ŠALTINIAI.

1) N e u b e c k e r, Die neue Schwedische Ehegesetzgebung, 1920.

2) R e u t e r s k i ö l d C. A., De la condition juridique des étrangers en Suède.

3) R e u t e r s k i ö l d ir B e a u c h e t, Le mariage, le divorce et la tutelle d'après le droit itnernational privé suédois.

4) Karl S a t t e r, Das internationale Eherecht Schwedens in seinen Beziehungen zu den Haager Eherechts Konventionen und anderen europaeischen Rechten.

5) R e u t e r s k i ö l d — S u n d b e r g — M a l m e r, Droit international privé de la Suède.

6) C. G. B j ö r l i n g, Das Eherecht Schwedens (Leske - Loeuenfeld. Rechtsverfolgung im internationalen Verkehr Band IV, Teil I).

7) M. S y n n e s t v e d t, Le droit international privé de la Scandinave.

8) H. C h r i s t i a n s e n, Droit intenratioanl privé de la Norvège, Paris, 1904.

9) H. L u n d h, Mariage and divorce.

10) H. L u n d h, Das Eherecht Norvegens, (Leske - Loeuenfeld. Rechtsverfolgung im internationalen Verkehr Band IV, Teil I).

K. Navasaitis.

Baudžiamųjų bylų sprendimų vykdymo atidėjimas.

Baudžiamoji Teisena nustato tvarką, kurios reikia laikytis keliant baudž. bylas ir teisiant kaltinamuosius, kitaip tariant, ji nustato juridinį santykį tarp kaltintojo, kaltinamojo ir teismo. Baudž. Teis. Įst. nustatyti tik bendri dėsniai, o kiekvienam praktikoj pasitaikančiam atsitikimui patys teismo organai turi rasti logiškai teisingą savo veikimo tvarką. Čia paliesime tik sprendimų vykdymo tvarką.

Įsiteisėję sprendimai, ar net jų dalys, tučtuojau vykdomi (182, 957 str. str.). Tik B. T. Įst. 959 str., kuris ir Apylinkės Teismams privalomas (182 str.), numatytais atsitikimais sprendimo vykdymas leidžiamas atidėti.

B. Teis. Įst. įsakmiai nurodo 8 atsitikimus, dėl kurių leidžiama atidėti sprendimų vykdymą.

B. T. Įst. 959 str., kuriuo leidžiama įsiteisėjusių sprendimų vykdymas atidėti, suredaguotas imperatyvine forma, todėl pati 959 str. įžanga prieštarauja įstatymo prasmei, kuri teisingai išreikšta 182 str. 1) Taigi ir ligoniui sprendimo vykdymas ne gali būti atidėtas, bet turi būti atidėtas. Nei teisėjas, nei prokuroras nepasitenkins vien nubaustojo prašymu ar nusiskundimu, neatidavęs jo gydytojui patikrinti, kad jis yra toks ligonis, kuriam negalima vykdyti arešto ar kalėjimo bausmės. Esti atsitikimų, kai nubaustasis keliais ar keliolika Lt piniginės baudos, keičiamas į areštą, tos baudos reikiamu laiku nesumoka (B. St. 59 str.). Jei jis tos baudos mokėti nesutinka, tai piniginė bauda iš jo turto pagal mūsų įst. neieškoma, o vykdo-

ma arešto bausme. Tačiau, sirgdamas ilgai nepagydoma liga, dėl kurios arešto atlikti negali, nubaustasis be reikalo vilkina ir sprendimo vykdymą ir bylos baigimą. Vokietijos įst. to nėra. Ten tik iš nekilnojamojo turto piniginės baudos neieškomos, be nubaustojo sutikimo, o iš kilnojamojo turto ir iš k. pajamų ieškomos priverčiamuoju būdu. Tokia prasme turėtų būti suredaguoti ir mūsų įstatymai, ir piniginė bauda turėtų būti išieškoma net iš nubaustojo visokeriopo turto, jei tik tuo nesugriaunama nubaustojo ar jo šeimos materialinė padėtis.

2) Iš bendrų taisyklių, liečiančių skubių įsiteisėjusių sprendimų vykdymą, įstatymas daro išimtį nėščioms moterims ir gimdyvėms, t. y. toms, kurios neseniai yra gimdžiusios. Visai be reikalo čia nurodyta riba — ligi išeis po gimdymo 40 dienų, nes ribos prieš gimdymą nenurodyta ir visiškai nėra jokio aptarimo. Turint galvoje, kad valstybei rūpi gyventojų prieauglis, o tuo pačiu ir nėščių bei gimdyvių globa, netikslu čia įvesti griežtus apribojimus (40 dienų), nes jei pačiai gimdyvei motinai po 40 dienų areštas ar kalėjimas ir nepakenks, jos sveikatos nesuardys, tai vis dėlto skaudžiai gali atsiliepti jos kūdikio sveikatai, kurio ateities sveikata, pajėgumas, gali slėgti visą visuomenę, valstybę. Lygiai tokiais pat sumetimais tenka atsižvelgti į nėščios moters ir į jos vaisiaus sveikatą. Taigi, ir čia, kaip ir pirmame punkte nurodytu atsitikimu, lemiamos reikšmės turi turėti gydytojo specialisto žodis, o dėl to įstatymas negali iš anksto kiekvienai tokiai moteriai nustatyti laiką kada ji turi pasveikti ir būti pajėgi arešto, kalėjimo ar kitą laisvės suvaržymo bausmę atlikti. Todėl, gali atsitikti, kad ne dienomis, o savaitėmis, mėnesiais ar net metais atidėjimą tenka saikuoti.

3) Dėl trečiojo punkto visiškai netenka kalbėti, nes mūsų teismų bausmėse ištrėmimo bausmės nėra.

4) Ketvirtojo punkto pažymėtą išimtį pilnai apima B. T. Įst. 955 str. Jei sprendime nėra pažymėta apie piniginės baudos pakeitimą areštu, tai toks sprendimas turi būti ištaisytas, o kol jis bus atitinkamo teismo ištaisytas, sprendimo vykdymas atidedamas. Arba, sakysime, per neapsižiūrėjimą mažametis nubaustas areštu, kalėjimu ar dar skaudžiau ir jam nepritaikytas B. St. 55, 56 str. str. Kol reikiami pakeitimai nepadaryti, sprendimo vykd. atidedamas. Vadinasi, jei prie 955 str. būtų pridurta dar, kad „kol tokie atitaisymai bus padaryti, sprendimo vyk-

dymas atidedamas", tai nereikėtų to paties kartoti 959 str. 4 p.

5) Čia turime sudėties sprendimus, t. y., kai vienam ir tam pačiam nubaustąjam tenka iškart taikyti daugiau kaip vieną sprendimą. Tie sprendimai atskirai nevykdomi, o sudedami, B. St. 60—64 str. nurodytomis taisyklėmis, į vieną, ir tik tas vienas sudėtinis sprendimas vykdomas. Įsakmiais įstatymais teismai yra neįpareigoti daryti sudėties sprendimus, bet Rusų Senatas ir mūsų Vyr. Tribunolas (ž. Visuot. susir. nutar. 1937. XI. 18. Nr. 147) aiškina, kad teismai patys turi tai daryti, vadinasi, nežiūrėdami, ar nubaustasis to prašo, ar ne. Negalima sakyti, kad sudėties sprendimai daromi vien tik dėl sprend. vykd. patogumo ir kad tai nėra tam tikras sumažinimas, sutrumpinimas bausmės nubaustajam, nes tik retais atvejais tenka bausmės sudėti aritmetiniai. Dažniausiai skaudesnės bausmės visai padengia lengvesniąsias, o jei lengvesnės ir pridedamos, tai jau žymiai sutrumpintos (B. St. 63 str.), nors esti atliekamos ir tame pačiame kalėjime, tame pačiame režime. Šia proga tenka pažymėti, kad ir „numušimą" bausmės trečdalio, kai nubaustasis pripažįstamas to vertas, turėtų daryti irgi patys teismai, be nubaustojo prašymo, kad tuo būtų išlaikytas nuoseklumas to paties dėsnio — nubaustajam ir netekusiam laisvės padėti, palengvinti.

Neretas atsitikimas, kai įtariamasis didžiuoju nusikalstamuoju darbu iki teismo sprendimo esti be sąlygų ar dėl negalėjimo įnešti skirto laido ar užstato, išlaikomas kelis mėnesius kalėjimo, ir paskui teismo išteisinamas. Tokiam nelaimingajam dėl veltui iškalėto laiko ne tik niekas nemano atlyginti, bet dažnai atsitinka, kad ir išteisintas į laisvę neišleidžiamas, nes jei, prieš suimant, buvo baustas nors keliom parom, savaitėm ar mėnesiais arešto ar kalėjimo ir jei sprendimas įsiteisėjęs, tai tokio sprendimo vykdymas B. T. Įst. 959 str. 5 p. esti sustabdytas. Mat, tuo pačiu metu negalima dėl vienos bylos būti laikomam kalėjime (kardomoji priemonė), ir atlikti bausmę dėl kitos bylos. Dėl to ir po kelių mėnesių veltui iškalėto laiko, nubaustasis dar turi nuo pat pradžių atlikti įsiteisėjusiu sprendimu skirtą bausmę, kuri jau galėjo būti keleriopai atlikta esant suimtam dėl naujos bylos tardymo. Norint pritaikyti nubaustajam bausmės palengvinimo principą, nors iš dalies atlyginti skriaudą už veltui iškalėtą laiką, kaipo įtariamo, šis mūsų įpras-

tas negalėjimas, nepaisant nuoseklumo, turėtų būti griaunamas, o kardoma priemone iškalėtas laikas turėtų padengti visą ar atitinkamą dalį.

Imkime antrą atsitikimą. Ar bus kam pakenkta, jei nubaustasis kaltinamas dar dėl kito nusikaltimo, už kurį gręsia skaudesnė bausmė, negu jau pritaikytoji, bus irgi nubaustas ir jei vienu ir tuo pačiu metu atlikinės pirmosios bylos bausmę ir bus laikomas suimtas taikant kardomąją priemonę dėl antros bylos? Turėsime du (gali atsitikti ir daugiau) įsiteisėjusius sprendimus. Reikia daryti sudėtinį sprendimą. Jei antros bylos sprendimas ištisai padengia (apžioja) pirmosios bylos sprendimą, tai vis tiek tai, ar pirmasis sprendimas buvo vykdomas, ar buvo atidėtas, reikšmės neturi, o bausmės pradžią teismas sudėties sprendime paskirs, atsižvelgdamas į tai, ar užskaitytas ar ne, atsargoj iškalėtas laikas dėl antrosios bylos. Jei antrosios bylos sprendimas nepadengia pirmojo sprendimo, nei ištisai, nei iš dalies, tai remiantis B. St. 61 str., jei nubaustasis vieną sudedamų bausmių visą ar jos dalį yra atlikęs, atliktoji bausmė įskaitoma jam į paskirtą sudėtinę bausmę, ir tuo būdu nei nubaustasis, nei teismas, nei vykdytojas neapsunkinami neatidėjimu pirmosios bylos sprendimo vykdymo. Toks pirmojo sprendimo vykdymo neatidėjimas, iki bus išspręsta antroji byla, negali atsiliepti ir recidivui, nes tik sudėties sprendimas laikomas galutinu ir tik vienu bausmės atlikimu.

Tuo atveju, kai skaudesnė bausmė padengia lengvesnę, atkrinta reikalas tą lengvesnę bausmę ir skirti. Dėl to, Rusų Senatas laikėsi nuomonės, kad Apylinkių (Taikos) Teismai turi nutraukti juose iškeltas tokių nubaustųjų bylas, kurie atlieka ilgametes bausmes, paskirtas bendrųjų teismų, jei tokių bylų nukentėjusieji nėra pareiškę kaltinamiesiems civil. ieškinio (Šramčenko 12^2 tezė prie B. T. Įst. 959 str.). Yra ir mūsų Apylinkių Teismams tokis Teisingumo Ministro pasiūlymas 1931 m. sausio mėn. 3 d. aplinkraštis Nr. 90.

6) Apie nuteistojo pabėgimą — pasislėpimą teismas ar prokuroras sužino tik iš bausmių vykdytojo — policijos, ir tik tada, kai jau esti pavestas įsiteis. sprendimu bausmės vykdymas, o tuomet jau atpuola reikalas daryti nutarimą dėl sprend. vykd. atidėjimo, nes savaime jis nevykdomas (nėra nubaustojo). Bijoti, kad toks sprendimas gali įsisenėti, netenka, nes ati-

duotas vykdinti sprendimas įsisenėti negali (ž. Vyr. Trib. visuot. susir. 1934 m. kovo mėn. 1 d. nutarimas Nr. 32).

7) Vyr. Tribunolas 1931 m. sausio mėn. 8 d. sprendime Nr. 431 yra pasisakęs, kad pažymėtos šiame punkte šeimos ir ūkio aplinkybės nėra vienintėlės, kurios duoda teisę sprendimo vykdymą sustabdyti. Tuo aiškinimu Vyr. Tribunolas pažymėjo, kad įstatymas, kaipo žmogaus mintijimo išdava, nuo gyvenimo atsilieka, ir tuo padrąsino apylinkių teisėjus, kuriems tik ir tenka su šiuo reikalu susidurti, neatsilikti nuo gyvenimo reikalavimų. Teismas čia neturi apsiriboti grynai formaliais reikalavimais, o užtenka įsitikinimo, kad nubaustajam reikia sprendimo vykdymas atidėti, ir tą turi daryti nepaisydamas kitų sunkumų.

8) B. T. Įst. 959 str. papildymas (V. Ž. Nr. 315) reikalauja, kad einančiam tikrąją karo tarnybą sprendimo vykd. būtų atidedamas, kol tą tarnybą atliks. Ši novelė turėtų būti praplėsta ir turėtų apimti ne tik einančius tikrąją karo tarnybą, bet ir einančius laikinąją karo tarnybą, pakartojimą, nes, priešingai, sudaro karo žinybai didelių nepatogumų.

Sprendimo vykdymas reikia skirti nuo bausmės vykdymo, o visa, kas čia pasakyta, lietė tik sprendimų vykd. atidėjimą, o ne bausmių, nes bausmė, pradėta vykdyti, negali būti nei atidėta, nei sustabdyta: ji negali būti vykdoma nei dalimis, nei su pertraukomis. Tačiau „Įst. apie palengvinimą kaliniams“ (V. Ž. Nr. 81) jau daro išimtis ir leidžia vykdomą bausmę pertraukti.

———/———

Romualdas Burokas.

Naujoji penitenciarija Lenkijoj.

Kalinimą, kaipo savarankišką bausmę, tik 1532 m. randame Vokietijoje „*Carolinos*“ kodekse; 1550 m. ji pasirodo ir „*Caro Ivano Vasiljevičio sudebnikuose*“; Prancūzijoje ji pradeda veikti tik XVI šimtmetyje; Lenkijoje toji naujenybė buvo įvesta jau 1469 m. „*Jono Olbrachto Statutuose*“. 1550 m. kancleris *Ocieskis* įsako Ravos storastai rūpintis kalinių dvasiniu stoviu ir daryti kalinių segregaciją. Be paprastųjų kalėjimų, esančių prie vietinių rotušių bei pilių, Lenkijoje matome

jau net ir specialius kalėjimus, būtent: žemutinius ir aukštutinius bokštus, pataisos namus ir priverstinio darbo namus. Žemutinis bokštas buvo po žeme: Koronoje 9, o Lietuvoje 11 mtr. gylyje. Ten kalinys buvo laikomas tamsoje ir be jokio apšildymo, nors storastų nuožiūra buvo leidžiama paimti šiltų rūbų. Aukštutiniam bokšte kalinamajam buvo leidžiama turėti net savo baldus, savo tarnus, iš šalies gauti valgį, matytis su savo artimais ir net likti be sargybų. Pataisos ir priverstinio darbo namuose buvo aukštai išvystyti amatai, kuriems vadovavo specialūs instruktoriai.

1767—1795 m. buvo steigiami maršalkų kalėjimai; jų steigėjas buvo pats Koronos maršalka *Stanislovas Lubomirskis.* Juose ypač būdavo rūpinamasi kalinių sveikata: kaliniai būdavo valgydinami triskart per dieną, skalbiniai keičiami vieną kartą per savaitę, ligonys aprūpinami medicinos pagalba ir pan. Ten jau tiksliai buvo vykdoma ir kalinių segregacija, būtent, buvo skyrium laikomi tardomieji ir jau nubaustieji, politiniai kaliniai ir kriminaliniai ir pan.

Po 1795 m., t. y., įvykus trečiam Lenkijos padalinimui, kalėjimų režimai priklausydavo nuo tų valstybių santvarkos, prie kurios jie buvo priskirti, t. y., nuo Rusijos, Vokietijos ir Austrijos.

Okupacijos metu — visur vyravo okupantų žiaurioji penitenciarija, apie kurią mažiausia tebėra žinių.

Atgimusioje Lenkijoje 1918.XI.11 d. yra „lenkiško kalinimo atgimimo diena“.

1933 m. visų kalėjimų tvarkymasis buvo koncentruotas teisingumo m-joje. Iki to sukoncentravimo irgi kai kas buvo daroma. Štai 1919.II.7 d. buvo išleistas dekretas apie „kalėjimų direkcijų“ suorganizavimą apygardose rusų gubernijose buvusiųjų „kalėjimų inspekcijų“ pavyzdžiu. Čia buvo pabrėžiama, kad kalinys turi būti taisomas: darbu, mokslu ir viduju auklėjimu. 1921.XI.1 d. Varšuvoje buvo įsteigta kalėjimų centrinė vaistinė, kurios vaistais buvo aprūpinami kalėjimai ir jų gydyklos. 1923.I.1 d., padedant Varšuvos universiteto medicinos fakultetui, buvo paruoštas ir paskelbtas kalinio maisto davinys. 1920 ir 1923 m. buvo suruoštos net dvi parodos, kuriose buvo išstatyti vien kalėjimų dirbiniai. 1924.V.20 d. teisingumo m-jos buvo įsakyta įvykdyti kalėjimuose priverstinį apmokymą. 1926. IV.20 d. — įsakoma tenkinti kalinių religinius reikalavimus ir

pradėti plačiau varyti kalinių kultūrinimo bei švietimo darbus. 1928 m. steigiama prie jau buvusių atskiruose kalėjimuose centrinė kalėjimų biblioteka, kuri aprūpina kalėjimus savo judomomis bibliotekomis.

Varant tokį darbą, reikėjo ir prityrusių administracijos darbininkų. Atsakingiems valdininkams paruošti buvo suruošti laikini kursai; valdininkams ir eiliniams pareigūnams paruošti buvo įsteigta centrinė mokykla. Prie didesniųjų kalėjimų irgi buvo įsteigti kursai žemesniam personalui ruošti. 1928.III.7 d. buvo išleistas pagrindinis prezidento dekretas dėl kalėjimų sutvarkymo. Juo buvo suvienodintas visoje Lenkijoje esamų kalėjimų administravimas, jų ūkio tvarkymas ir bendroji penitenciarija. Tuo dekretu buvo pašalintas prieš tai buvęs kalėjimų administravimo dualizmas; nuo tolei kalėjimus tvarkė jų viršininkai; iki tol tai buvo teismo įstaigų ir prokurorų žinioje; dabar prokurorai žiūri tik, ar kaliniai sulaikyti teisėtai ir bausmės teisingai vykdomos.

Penitenciarijos srityje buvo naujai įsteigti *„kalėjimų komitetai“* ir *„patronatas“*. Tie komitetai dirba glaudžiame kontakte su kalėjimų administracija. Dekretu nusakoma, kad nuteisti kalėti daugiau negu 3 metus, kali pagal progresyvinę sistemą ir kad darbas yra privalomas, nes jis yra auklėjimo pagrindinė priemonė. Greta disciplinarinių bausmių, buvo įvesti ir tam tikri palengvinimai ir dovanos už gerą elgesį. Kartu buvo sušvelninta ir kalinamų moterų ir nepilnamečių padėtis.

Tuo dekretu kalėjimai buvo padalinti į tris klases: I klasės — ten turėjo kalėti per 450 kalinių, II — nuo 150 iki 450 kalinių ir III — iki 150 kalinių; prie jų buvo priskirti ir kalėjimai, esą prie apylinkės teismų. Šiuo padalinimu buvo atsižvelgiama į vien patogesnio administravimo, bet ne grynai penitenciarijos reikalus.

1932 m. išėjo naujas baudžiamasis statutas. Todėl reikėjo ir jau paminėtą 1923 m. dekretą derinti su naujuoju statutu, nes tas numato tik dviejų rūšių kalinimą, būtent: kalėjimą ir areštą. Be to, ten pasikeitė ir pati pagrindinė kalinimo politika, būtent, pagal to statuto 54 str. reikalaujama pirma žiūrėti į tai, kas nusikaltėlį privertė padaryti nusikaltimą, o tik paskui į patį nusikaltimą. Čia imama dėmėn: nusikaltėlio santykiai su asmeniu, prieš kurį buvo padarytas nusikaltimas, bū-

das, kuriuo buvo padarytas nusikaltimas, nusikaltėlio bendras išsilavinimas, jo vidujis stovis, jo būdas ir jo elgimasis prieš nusikaltimą ir nusikaltus. Toks bausmės individualizavimas reikalauja atitinkamo ir pačios penitenciarijos individualizavimo.

Dabar Lenkijoje yra numatyta atskirai kalinti tardomuosius; jie yra laikomi prie šiam reikalui specialių kalėjimų skyrių, esančių prie arešto bei kalinimo įstaigų. Tardomiesiems nėra privalomas kalinių rėžimus.

Areštu nubaustieji laikomi specialiose areštinėse ir atskiruose skyriuose, esančiuose prie kalėjimų. Tai daroma, kaip sako *prof. Makowskis*, parodyti suimtiesiems, koks yra nemalonus laisvės nustojimas, ir jiems laikinai iš visuomenės tarpo izoliuoti.

Kalėjimai, nauju projektu, turės būti dviejų rūšių, būtent: paprastieji ir specialūs. Juose, pirmiausia, bus tiriamas pats nuteistasis, ir tik po to jau jam bus taikoma ir kalinimo rėžimas, atitinkąs jo vidujį stovį. Todėl lenkų naujoje penitenciarijoje ir turės suvaidinti svarbų vaidmenį vadinamieji observaciniai — skirstomieji kalėjimai. Ryšium su tuo jau 1933 m. teisingumo m-ja įsteigė kriminališkai-biologinę komisiją nusikaltėliams tirti. Jos tikslas: paruošti metodus tokiems tyrimams ir supažindinti su tais tyrimo metodais būsimąjį kalėjimų personalą. Po to jau prie kalėjimų buvo pradėti steigti ir tokie observaciniai skirstomieji skyriai. Pirmas toks skyrius buvo įsteigtas moterims prie Varšuvos kalėjimo; toliau manoma įsteigti tokį specialų kalėjimą ir Owinske.

Kitų kalėjimų tipu turės eiti vadinamieji izoliaciniai kalėjimai. Jie skiriami: recidivistams, šiaip pajunkusiems nusikalsti ir visiškai nepataisomiems. Tuose kalėjimuose bus tiek sustiprintas pats kalinimo rėžimas, tiek pakeltas darbingumas; ten kaliniai atspėjamu laiku bus laikomi vienutėse; be to, dar jiems bus suvaržytas ir susižinojimas.

Bandymams teisingumo m-ja jau yra įkūrusi tokių izoliacinių skyrių prie atskirų kalėjimų ir net pastačiusi jau ir tokių kalėjimų; jų didžiausias yra Wronkose.

Nauju kalinimo penitenciariniu tipu eis ir šie steigtini kalėjimai: darbo kolonijos ir amatų įmonės. Ten bus sodinami tik pirmą kartą vien dėl blogos materialinės padėties nusikaltę kaliniai. Teisingumo m-ja tokias kalinimo įstaigas pradėjo statyti jau 1934 m.

Dar vienas specialiu kalėjimų tipas yra vadinamieji kalėjimai — gydyklos. Tokiais izoliuotinais kaliniais yra laikomi: džiovininkai, psichiškai nesveiki ir fiziškai nusilpę. Jų izoliacija savaime suprantama ir nereikalinga jokių paaiškinimų.

Ieškodami naujų penitenciarinių kelių, lenkai, mano nuomone, eina visiškai tinkamu keliu, nes neseka aklai kitų šalių penitenciariją, bet kuria savąją, taikydamiesi prie savųjų gyvenimo sąlygų ir turimų materialinių išteklių.

Daug nepatogumų, penitenciariją vykdant, sudaro nubausti trumpam laikui. Jiems skirtos areštinės, esančios prie kiekvieno apylinkės teismo. Dėl tokių kalinimų ten prieinama išvada, kad jų reikšmė penitenciarijoje yra menka, nes bausmės reikšmė priklauso nuo jos termino ilgumo. Todėl panašios bausmės ten pakeičiamos piniginėmis baudomis, o jų negalint jiems sumokėti pakeičiamos priverstiniu darbu, kuris ir yra įskaitomas į tokią baudą.

Nusikaltę mažamečiai iki 17 m. ten yra sodinami į auklėjimo įstaigas, o nepilnamečiai, sukakę 17 metų, laikomi bendruose kalėjimuose bei areštinėse. Bet lenkai, turėdami galvoje jų dar skirtingą psichiką, nori juos atskirti nuo suaugusiųjų ir todėl nori vien jiems steigti specialius kalėjimus. Tai palies ir jaunuolius nuo 17 iki 21 m. Lenkai, turėdami galvoje dar ir tai, kad nusikaltėliai nuo 21 iki 30 m. irgi dar nėra aiškiai susikristalizavę, ir jiems nori steigti specialius kalėjimus. Ten manoma laikyti jau baustus, bet dar netapusius recidivistais. Taip pat manoma atskirai kalinti ir senius.

Lenkijoje kalėjimus manoma surūšiuoti pagal kalinimo termino ilgumą: kalėjimai ir areštinės, skirti kalinti: iki vienerių metų, iki 3 metų, nuo 3 iki 5 metų, nuo 5 iki 15 metų ir, pagaliau, iki gyvos galvos. Toks kalinių surūšiavimas turi ne tiek administracinę, kiek auklėjamą reikšmę. Kaliniai, turį kalėti nuo 3 metų, be bendro pradžios mokyklos kurso, turi dar išeiti ir kokią nors specialybę. Tokiuose kalėjimuose bausmė bus atliekama pagal progresyvinę sistemą, kurioje kalinio likimas priklauso nuo jo paties. Toji sistema yra taip pat vykdoma izoliaciniuose ir amatiniuose kalėjimuose ir darbo kolonijose.

Suglaudus visa tai, reikia prieiti išvadą, kad visus lenkų kalėjimus galima sugrupuoti į 5 grupes, kurios skiriasi tarp savęs tik savo tikslais ir auklėjimo būdais. *Pirmoji* grupė — tai gydomieji kalėjimai; *antroji* — amatiniai kalėjimai, darbo

kolonijos, paprastieji kalėjimai ir kalėjimai nepilnamečiams; ten visur veikia progresyvinė sistema; *trečioji* — priverstinio darbo kalėjimai ir areštinės; *ketvirtoji* — izoliaciniai kalėjimai ir, pagaliau, *penktoji* — observaciniai skirstomieji kalėjimai; kitaip tariant, yra 6 specialių ir 7 paprastų kalėjimų tipai.

Lygiagrečiai su Lenkijos pažangiąja penitenciarija eina ir jos kalėjimų administracijos paruošimas, nes be tinkamai paruoštų kalėjimų administracijos kadrų neįmanomas joks progresas. 1932.VIII.23 d. Lenkijos respublikos prezidentas išleido įstatymą apie *„Kalėjimų tarnybą“* („O Straży Więziennej“). Pagal šį įstatymą iš kalėjimų inspektorių reikalaujama aukšto mokslo, iš kalėjimų v-kų — aukštesniojo, o iš kitų kalėjimų valdininkų, mažiausia, — vidurinio; prižiūrėtojai turi būti išėję bent pradžios mokyklą. Bet užtai pareikalavus tokį aukštą mokslo cenzą, buvo pakeltas ir atlyginimas, sutrumpintas pensijai ištarnauti laikas ir sutvarkytas aprūpinimas šeimų, nukentėjus šeimos galvai — kalėjimo tarnautojui. Kadangi kalėjimo tarnyba yra pavojinga ir sunki, tai iš jos tarnautojų, be mokslo cenzo, dar reikalaujamos ir šios ypatybės, būtent: šaltakraujiškumas, taktas, susivaldymas, pusiausvyra. Tuo tikslu prie teisingumo ministerijos yra įsteigta tam tikra komisija; ją sudaro: teisininkai, gydytojai, pedagogai ir inžinieriai. Ji, patikrinusi kandidato, norinčio gauti kalėjimo administracijoje tarnybą, mokslinį išsilavinimą ir jo vidujes ypatybes, tiria dar ir jo sveikatą. Jei kandidatas atitinka visas sąlygas, tai per tam tikrą laiką praktiškai turi susipažinti su kalėjimo tarnyba ir po to būtinai turi vykti į mokyklą. Teisingumo ministerio 1935.VII.20 d. aplinkraščiu, Lenkijoje yra šios mokyklos: paruošiamieji kursai prie paprastųjų kalėjimų ir kalėjimų tarnybos mokykla prie teisingumo m-jos — Varšuvoje. Pirmos mokyklos kursas trunka 8 mėnesius. Jį išeiti turi kiekvienas kalėjimų tarnautojas; ten einama bendro lavinimosi programa, kalėjimų tarnyba, fizinis lavinimas, higiena ir gelbėjimas. Antroji mokykla turi du skyrius: aukštesniems ir žemesniems valdininkams. Žemiesiems valdininkams skyrius yra dar padalintas į du paskyrius, būtent: grynai kalėjimų apsaugos ir auklėjimo — penitenciarijos. Pirmame paskyryje kursas trunka 3 mėnesius. Ten ruošiami tarnautojai, kurie yra pasirinkę kalėjimų tarnybą ir jo išvidinį aptarnavimą. Antrame paskyryje kursas trunka, mažiausia, 3 mėnesius. Ten ruošiami kalinių

auklėtojai, todėl ir programa yra platesnė, negu pirmame paskyryje.

Aukštesnioji mokykla ruošia kalėjimų aukštesniuosius tarnautojus. Jos tikslas suteikti žinių iš kriminologijos ir penitenciarijos. Joje yra dėstoma: antropologija, sociologija, kriminalinė psichologija ir politika, kalėjimų pedagogika, baudž. teisė bei baudž. procesas, kalinimas ir kt. Visa tai išeinama per 8 mėnesius. Prie tos pačios mokyklos yra dar kursai, kuriuose ruošiami kalėjimų raštinių tarnautojai, žemės bei ūkio, daržininkystės, amatų ir kiti instruktoriai. Tai darydami, lenkai, matyti, išeina iš gyvenimiško postulato, pasakyto įžymaus vokiečių kalėjimų žinovo ir praktiko *Krohn'es:* „Jei mes turėsime geriausius įstatymus, geriausius teisėjus, bet neturėsime tinkamų bausmių vykdytojų, tai tada galime įstatymus mesti į kašę, o teismų sprendimus sudeginti".

Taip, trumpai suglaudus, atrodo Lenkijos naujoji penitenciarija.

Šį rašinį rašydamas, pasinaudojau doc. Zigmanto *Bugajskio* veikalu: *„Lenkų kalinimo naujoji organizacija istorijos šviesoje".*

———

J. Kairys.

Teisėjų egzaminai teorijoje ir praktikoje.

Teismo kandidatų instituto tikslas yra paruošti tinkamų teisingumo darbininkų. Tam tikslui pasiekti teismo kandidatų darbo sutvarkymo taisyklėse (Vyr. Žin. Nr. 472/35 m.) numatyta kandidatams teisėjų skyrimas, kurie mokytų juos teisėjo darbų (§ 2 p. 2), kandidatų siuntimas į apylinkių teismus, pas apygardų teismų, Apel. Rūmų arba Vyr. Tribunolo prokurorus, pas apylinkių, apygardų ar ypatinguosius tardytojus, pas notarus, į ipotekos įstaigas ir pan. (§ 2 p. 3). Teisėjas, paskirtas mokyti teismo kandidatą teisėjo darbo, taip pat prokuroras, teismo tardytojas, notaras, pas kurį teismo kandidatas yra teismo pirmininko paskirtas reikalingo teismo darbui prityrimo įgyti, duoda kandidatui tvarkyti bylas, rašyti protokolus, moko rašyti sprendimus, nutarimus, apeliacijas, kasacinius ir kt. skundus, kaltinamuosius aktus ir t.t. (§ 4). Apskritai, perskai-

čius minėtas taisykles, susidaro įspūdis, kad, išbuvus teismo kandidatu 2-jus metus, teisėjo egzaminus galima laikyti be jokios baimės rausti iš gėdos bei nervuotis dėl nežinojimo. Bet praktikoje yra kitaip. Paskirtas teismo kandidatu prie kurio nors, ypač apygardos teismų, juose išbūna beveik visą kandidatavimo laiką, iki pat egzaminų. Čia kandidatai dažniausiai turi pasitenkinti tik tuo, kad gauna padirbėti civiliniame ir baudžiamajame skyriuose. Nei apylinkių teismuose, nei pas apylinkių ir kt. tardytojus bei apygardų teismų ir kt. prokurorus bei kitose taisyklių nurodytose vietose jiems dirbti beveik visai netenka arba labai nedaug. Be to, ir, ten dirbant, apie kokių nors sprendimų bei nutarimų rašymą negali būti ir kalbų. Paprastai, mūsų teismuose darbo esti labai daug, o tarnautojų skaičius nedidelis, etatai maži. Todėl laukti sistemingo kandidatų darbo sutvarkymo tada, kai teismas užverstas kitais neatidėtinais raštinės darbais, netenka. Tokių teismų kandidatai nuo pat jų paskyrimo iki teisėjo egzaminų verčiami rašyti šaukimus, skirstyti į bylas gautus raštus bei kitus dokumentus ir pan. Be to, visa tai turi būti daroma greit ir tiesiog automatiškai. Pastudijuoti bylą bei keliamą joje klausimą nėra kada.

Kandidatams teisėjai kad ir būna skiriami, bet ne retai toks paskirtas teisėjas per visą laiką su savo globojamuoju net nesusipažįsta.

Sekretoriauti teisiamuosiuose ir kituose teismo posėdžiuose, kur, rodos, kandidatas galėtų įgyti daugiausia praktikos, kai kuriuose teismuose kad ir tenka, bet tas sekretoriavimas teduoda naudos labai maža, nes į posėdį kandidatas eina, bylų neskaitęs, o sugrįžęs turi kaip galima greičiau surašyti protokolus ir, sutvarkęs bylas, grąžinti teismo bei jų skyrių sekretoriams. Todėl protokolai yra surašomi automatiškai, visai nepaskaičius bylų ir neįsigilinus į jų turinį. Dėl to tokiuose teismuose darbo metu kandidatai praktikos teįgyja ne daug.

Kandidatai ateina laikyti teisėjo egzaminų, kuriuose jiems duodama surašyti kaltinamieji aktai, spręsti bylas, patraukti kaltinamaisiais, nutarimai ir pan. Kokioje padėty atsiduria laikąs egzaminus kandidatas, jei nėra dirbęs prokuratūroje, pas tardytojus, ipotekos įstaigose ir pan.?

Jei jau per egzaminus to reikalaujama, jei pats kandidatavimas yra tam, kad kandidatas įgytų teismo darbe praktikos, ir jei jos, tokios praktikos, įsakmiai reikalauja įstatymai, tai

kandidatų darbas turėtų būti taip sutvarkytas, kad tos praktikos įstatymais nustatyta tvarka galėtų ir įsigyti. Reikalauti iš kandidatų žinių Teisėjų Egz. Komisija turi įstatyminį pagrindą, — pagal įstatymus kandidatai turi dirbti visur. Ta mintis, kad su tokiu pasiruošimu tenka atsistoti prieš tiek daug praktkos turinčią teisėjų egzaminų komisiją, kad į užduodamus klausimus kai kada gali tekti atsakinėti net spėliojimais ir pan., egzaminų metu kandidatą tiek nervuoja, kad jam ir žinomi dalykai darosi kažkokia pabaisa, ir tuo metu tikslus jų perdavimas komisijai yra visai neįmanomas.

Normaliai tvarkant kandidatų pasiruošimą, pačią praktiką, mano manymu, tektų pradėti ne nuo apygardų bei kituose kolegialiniuose, bet apylinkių teismuose, iš kurių kartu su bylomis reikėtų palaipsniu keltis vis į aukštesnes teismo instancijas — apygardų teismus, Apel. Rūmus ir pan. Apyl. teismai, o ypač nuo Teismų santv. įst. įvedimo — nuo 1933 m. rugsėjo 15 d., civilinių bylų bei šiaip teisminio darbo atžvilgiu, dabar pas mus bene bus patys įvairiausi ir svarbiausi iš visų teismų. Čia ne tik prasideda ir susiformuoja visos civilinės bylos, bet nemaža jų ir baigiasi. Aukštesniuosius teismus jų tepasiekia tik dalis.

Nemaža praktikos duoda ir apyl. teismų baudžiamieji skyriai. Todėl, pradedant kandidatavimą, praktiką, būtų tikslingiau ir naudingiau pradėti nuo apylinkės teismo, kur prasideda visa civilinė ir dalis baudžiamosios bylosenos, o ne atvirkščiai, kaip kad dabar daroma.

Taip pradėjus kandidatavimą, apyl. teisme kandidatas turėtų išbūti, mažiausia, 8 mėnesius — 5 mėn. civilin. skyriuje, 1 mėn. ipotekos įstaigoje ir apie 2 mėnesius baudžiamajame skyriuje. Išbuvęs tiek laiko apyl. teisme, kandidatas turėtų būti keliamas į apyg. teismą. Čia reikėtų ištarnauti kokius 8 mėnesius — 4 mėn. civil. skyriuje ir 4 mėn. baudž. skyriuje, kur 3 mėn. pirmojoje instancijoje ir 1 mėn. antrojoje. Bet prieš patenkant į apyg. teismo baudž. skyriaus pirmąją instanciją, pirmiau tektų padirbėti pas apylinkių bei apygardų tardytojus ir prokuratūroje. Pas pirmuosius reikėtų padirbėti bent po 2 mėnesiu, o prokuratūroje bent po 3 mėn. Pas tardytojus turėtų pramokti paties tardymo darbo bei rašyti nutarimus, patraukti kaltinamaisiais ir kt., o prokuratūroje — bylų nutraukimo nutarimus, kaltinamuosius aktus ir išvadas.

Iš apyg. teismų kandidatai turėtų būti siunčiami padirbėti ir į Vyr. Tribunolą. Čia taip pat yra daugybė tokių bylų, kurių kitur neberasime, pvz., Klaipėdos Kr. kai kurios bylos. Egzaminuojamasis pasijunta labai nesmagiai, kada ir apie tokios rūšies bylas, su kuriomis kituose teismuose jam nebuvo progų susipažinti, turi atsakinėti, dažniausiai jų visai nežinodamas.

Jei dar liktų laiko, tai būtų visai ne pro šalį pabuvoti ir pas notarus. Tiesa, Ipotekos įst. galutinai įsigaliojus, notariato darbas kiek ir susiaurės, bet, vis dėlto, jis liks ne be reikšmės. Be to, būtų ne bloga kiek padirbėjus ir Apel. Rūmuose.

Tik taip sutvarkius patį kandidatavimą, ir būtų galima kalbėti apie pilnutinį teismo kandidatų paruošimą bei pasiruošimą.

Egzaminų laikas tinkamiausias būtų vėlyvas ruduo, žiema ar ankstyvas pavasaris, bet jokiu būdu ne vasara. Be to, jis turėtų būti kasmet pastovus ir nekaitaliojamas.

Jei būtų galima, tai ir naujų kandidatų skyrimą tektų pritaikyti prie egzaminų sesijų. Kandidatai yra suinteresuoti greičiau išlaikyti egzaminus ir gauti progos kiek galima ilgiau padirbėti jau su teisėmis, savarankiškai, kada, galima sakyti, ir prasideda pats svarbiausias jo pasiruošimo laikas. Be to, išlaikiusio teisėjų egzaminus kandidato darbas yra žymiai naudingesnis ir pačiai valstybei.

Dėl egzaminų esmės nieko negalima pasakyti. Jie yra gera priemonė paskatinti dirbti ne tik praktiškai teisinį darbą, bet dar prisiminti ir universitete girdėtas teoretines paskaitas. Be to, nemaža duoda ir pats egzaminavimas, pats kelių dienų buvimas su tiek teisinėje srityje įgudusia komisija. Todėl ir nenuostabu, kad laikę egzaminus, o ypač jau išlaikę, teismo kandidatai po egzaminų pasijunta žiną visą mūsų gana painų teisyną.

———/———

Br. Vasiliūnas.

Skundai priežiūros tvarka.

Teismų santvarkos įstatymas, įvedęs teismų priežiūrą (76—89 str. str.), įgalino bylininkus skųstis priežiūros tvarka tais teismų veiksmais, kuriais, kaip tai yra išaiškinęs Vyr. Tribunolas, nebegalima pasiskųsti aukščiausiajai teismo instancijai, bendrais civ. teisenos įstatymo numatytais atvejais.

Tačiau Teis. santv. įst. nėra numatęs pačių skundų priežiūros tvarka padavimo ir sprendimo būdų; įstatymas ničnieko nekalba apie šiuos skundus. Todėl dėl šios rūšies skundų praktikoje atsiranda nesklandumų: vieni teismai juos priima, įjungia į bylą ir siunčia aukštesniąjai teismo instancijai, kuri, gavusi tą skundą su byla, sprendžia kaip paprastą kitą skundą paduodamą bendrais civ. teis. įstatymo nuostatais, kiti — skundus grąžina jų padavėjams, paaiškindami, jie nesą įstatymo įgalioti šiuos skundus priimdinėti ir persiuntinėti aukštesniąjai teismo instancijai, treti teismai — tuos skundus sprendžia bendruose teismo susirinkimuose ir t.t. Aukštesnė teismo instancija, vykdydama jai Teismų santv. įstatymo uždedamą teismų priežiūros pareigą, be tokių priežiūros tvarka paduodamų skundų, būtų labai apsunkinta tą priežiūros pareigą tiksliai atlikti, todėl ji turi ir privalo tais priežiūros tvarka paduodamais skundais naudotis ir patikrinti žemesnių teismų skundžiamus vaiksmus; Teis. santv. įst. nenusako, kokiu būdu tą teismo priežiūra gali pasireikšti, palikdamas aukštesniąjai teismo instancijai pastebėtus netikslumus šalinti, būtent: „aukštesnė teismo instancija, p a s t e b ė j u s i iš bylos tą bylą sprendusio teismo darbe netvarkos..." (82 str.), tad, savaime aišku, kad tie pastebėjimai galimi ir būtini ir iš skundų, priežiūros tvarka paduodamų, nes kitaip aukštesnioji teismo instancija negalėtų atlikti jai uždėtos Teismų santv. įstatymu pareigos — teismų priežiūros.

Teismų santv. įst. 82 str. įpareigoja aukštesniąją teismo instanciją šalinti pastebėtus žemesnės teismo instancijos byloje netikslumus, daryti tam teismui, ar jo teisėjams nurodymų ir pagal 83 str. naikinti nutarimus ar įsakymus, jei jie aiškiai netikslūs ir netaisyklingi. Vadinasi, vykdant teismų priežiūrą, aukštėsnioji teismo instancija, pastebėjusi žemesnės teismo in-

stancijos ką aiškiai netaisyklingai padarytą, turi tatai šalinti, nurodydama tatai tai žemesniąjai teismo instancijai ar jos atskiriems teisėjams, o patį netaisyklingą padarymą panaikinti. Rodos, kitaip ir negali būti, nes įstatymo tikslas yra toks, kad niekas nebūtų neteisėtai ir netaisyklingai padaryta, išspręsta; įstatymas leidžiamas tam, kad teisėtai ir taisyklingai kilę ginčai būtų išsprendžiami, todėl Teis. santv. įst. 134 str. įsakmiai įsako teisėjams spręsti bylas, ne tik vadovaujantis savo sąžine, bet ir laikantis įstatymo. Tačiau, ši aiški teismų priežiūra, kaip matyti iš teismų praktikos, sudaro aukštesniąjai teismo instancijai nemaža sunkumų, nes įstatymo nuostatas (83 str.), pavedęs aukštesniąjai teismo instancijai naikinti pastebėtus žemesnės teismo instancijos netaisyklingumus ar neteisėtumus, nurodo: „netaisyklingus ir neteisėtus nutarimus ir įsakymus", o teismai žino dar ir teismų sprendimus, tad ir susidaro abejonių, ar teismų priežiūros tvarka naikintini ir teismų sprendimai, nes apie jų panaikinimą priežiūros tvarka sakytojo įstatymo nieko nepasakyta; be to, teismai daro sprendimus, laikydamiesi savo sąžinės ir įstatymų (134 str.), ir šitas teismo nepriklausomumas aukštesniąjai teismo instancijai priežiūros tvarka nepriklauso (86 str.), tad ir kyla abejonių, kiek aukštesnioji teismo instancija gali plačiai teismų priežiūrą vykdyti: ar turi visus jos pastebėtus netaisyklingumus ir neteisėtumus panaikinti priežiūros tvarka tais atvejais, kai bylininkas negali tatai apskųsti bendra Civ. teis. įstatymo skundimosi tvarka, ar tik tam tikros rūšies, būtent, nutarimus ir įsakymus, kaip tai numatyta ir 83 str.

Vyriausiasis Tribunolas 1937 m. gruodžio 2 d. visuotiniame susirinkime Nr. 157 yra pareiškęs savo nuomonę, pagal kurią lyg būtų teigiama, kad teismų priežiūra tegali liesti teismo nutarimus ir įsakymus, bet ne teismo sprendimus aplamai, nes teismo sprendimus, esą, pagal Vyr. Tribunolo 1934 m. spalių 18 d. visuotinio narių susirinkimo išaiškinimą, tegalima priežiūros tvarka naikinti ypatingais atsitikimais, kaip, pvz., išsprendus bylą nepašaukus į teismą priešingos šalies, kaip to reikalaująs Civ. teis. įst. 4 str.; sprendimai dėl jų trūkumų, numatytų Civ. teis. įst. 186 str. — negalį būti priežiūros tvarka naikinami, nes tai neleidžiąs Teismų santv. įstatymas. Iš šio Vyr. Tribunolo aiškinimo tektų suprasti, kad ypatingais atvejais sprendimas gali būti priežiūros tvarka panaikintas, tik ma-

nyčiau, Vyr. Tribunolas tuos „ypatingus atvejus“ labai konkrečiai tenumato, o tuo pačią teismų priežiūrą daro nepateisinančią savo paskirties. Nes, pvz., Vyr. Tribunolo konkrečių nurodymų, kaip teisme bylos išsprendimas nepašaukus priešingos šalies, rodos, vargiai, aplamai, gali mūsų teismuose kada nors atsirasti, o, antra vertus, jei toks ypatingas atsitikimas ir atsirastų, tai čia būtų ne kas kita, bet kaip tik nesilaikymas tų svarbių proceso taisyklių, kurias nusako Vyr. Tribunolo paminėtas Civ. teis. įst. 186 str., būtent: „...jei yra prasilenkta su tokiomis svarbiomis taisyklėmis, jog, išsprendus bylą nesilaikant jų, teismo sprendimas negali būti pripažintas galiojančiu sprendimu...“, — sako 2 p. 186 str.

Žiūrint paties kalbamojo įstatymo tikslo ir paskirties, manyčiau, sunku sutikti su šio Teismų santv. įstatymo dėl teismų priežiūros vykdymo, siaurinančia interpretacija, nenusikaltus šio įstatymo tikslui ir bendrai prasmei dar ir dėl šio: 1) jei Teismų santv. įst. 134 str. žemesniosios teismo instancijos teisėjas, spręsdamas bylą, turi vaduotis savo sąžine ir įstatymu, tai būtų netikslinga ir nusikaltimas minėtam 134 str., jei aukštesniosios teismo instancijos teisėjas, iš bylos pastebėjęs netikslumų ar netaisyklingumų ir, apskritai, veiksmų, nesuderinamų su veikiančiais įstatymais, negalėtų jų pašalinti, pagal savo sąžinės balsą ir pagal savo gilia išmintimi įstatymo įvertinimą; žemesniosios teismo instancijos teisėjo sąžinės aukštesniosios teismo instancijos teisėjas, žinoma, negali iš bylos visiškai suprasti, bet ir aukštesniosios teismo instancijos teisėjas aplamai, o tuo labiau pagal Teismų santv. įst. 134 str. turi vaduotis savo, bet ne kito kurio sąžine; įstatymas jam deda priežiūros pareigą ir priedermę pastebėtus netaisyklingumus naikinti, bet nenusilenkti jiems ir aukoti savo sąžinę ir žinojimą, žemesniosios teismo instancijos teisėjo sąžinės ir žinojimo naudai; nėra įstatymo, kuris verstų aukštesniosios teismo instancijos teisėjus toleruoti žemesniosios teismo instancijos teisėjo padarytus byloje netikslumus ar netaisyklingumus. Jei aukštesniosios teismo instancijos teisėjas, bylą sprendžiant, iš bylos ir negali aiškiai patikrinti bylą sprendusio žemesniojo teismo teisėjo sąžinę, tai jam jau labai aišku iš bylos davinių, ar toji byla išspręsta, Teismų santv. įst. 134 str. pagal veikiančius įstatymus ar ne. Ir, jeigu jis randa bylą išspręsta ne pagal veikiančius įstatymus, tai tokį sprendimą ar nutarimą turi ša-

linti, jį panaikindamas, bet ne jį toleruoti; Teismų santv. įst. 134 str. nuostatu, teismo sprendimas laikomas neliečiamu teismų priežiūros tvarka, kai jis sąžiningai padarytas, laikantis įstatymų; jei aukštesnioji teismo instancija pastebės sprendimą ar kitą kurį žemesnės teismo instancijos veiksmą, kurio bylininkas negali skųsti kitokiu būdu, padarytą ne pagal įstatymus, tai turi ji panaikinti, nes veiksmas padarytas nebus teisėtas, kaip padarytas ne pagal įstatymą. 2) Tarp sprendimo ir nutarimo esminio skirtumo įstatymai nenumato; pavadinimas „sprendimas" arba „nutarimas" negali pakeisti juo spręsto klausimo teisinės padėties, pvz., jei bus išspręsta iš esmės teismo nutarimu, tai, vis tiek, šis nutarimas, kad ir ginčo byloje, nebus nutarimas atskiru bylos klausimu ir jis bus skundžiamas ne kitaip, kaip bendra apeliacijos tvarka; be to, apeliacijos skundas, nors būtų pavadintas skundu ar atskiru skundu, jei tik juo skundžiamasi iš esmės, bus apeliacijos skundas, o ne kitas skundas ir t.t. 3) Nutarimai, daryti atskirais bylos klausimais, bylininkui negali suteikti tų skaudžių pasekmių, kaip sprendimai ar nutarimai, kuriais byla išspręsta netaisyklingai ir galutinai; nutarimai daryti atskirais bylos klausimais, gal būti atitaisyti, bylą sprendžiant iš esmės (Civ. teis. įst. 891 str. ir kt.), tad vien dėl tų nutarimų, darytų atskirais bylos klausimais, kaip juos numato Civ. teis. įst. 705 str. ir pagal kurį Vyr. Tribunolas minėtame visuotiniame susirinkime (1937 m. XII. 2) aiškino sprendimo ir nutarimo sąvokas, vargiai reikėtų Teismų santv. įstatymu numatytos teismų priežiūros, kai tie nutarimai, kaip jau sakyta, paties teismo gali būti pakeisti, pasikeitus bylos aplinkybėms. Jei kuris sprendimas ar nutarimas, kuriais byla išspręsta iš esmės ir galutinai, neatitinka įstatymų — jų tikrosios prasmės, tai toks nutarimas ar sprendimas pagal Teismų santv. įst. 134 str. nėra sprendimas ar nutarimas, kuris, to pat įst. 86 str., būtų išimtas iš teismų priežiūros, ir todėl šie nutarimai ar sprendimai, aukštesniosios teismo instancijos pastebėti, turi būti šalinami, juos naikinant priežiūros tvarka, jei bylininkas neturėjo galimybės juos apskųsti bendrai Civ. teis. įstatymo nuostatais.

———/———

J. Žukauskas.

Dėl taksos už antstolio veiksmus.

Imamų už teismo antstolio veiksmus mokesčių įstatymu (V. Ž. Nr. 527) iš pagrindų pakeista ankstesnė už antstolio veiksmus mokesčių rinkliava. Tačiau praktikoje, vykdant ir šį įstatymą, atsirado neaiškumų.

To įstatymo *1 str.* už turto surašymą globos bylose arba už inventorinį palikimo surašymą imama $1/_4\%$ turto vertės, bet nemažiau kaip 2 litai. 16 str. 2 d. pasakyta, kad mokestis už turto surašymą globos bylose išieškomas, jei globėjai nesumoka iš globojamojo turto. Kyla klausimas, kuo remiantis teismo antstolis gali palikimą surašyti? Antstolis vykdo teismo sprendimus ir nutarimus, gali surašyti ar uždėti areštą tik tam turtui, kuris yra nurodytas vykdomajame rašte. Teismas, skirdamas turto globą, Civ. teis. įst. 19 str., veikia kaip administracinis valstybės organas, ir toks nutarimas yra administracinis įsakymas. Teismo antstolis administracijos įsakymų nevykdo, o vykdo teismo sprendimus ir nutarimus. Globos bylose, Civ. įst. (X t. 1 d.) 266 str., turtą turi surašyti pats globėjas numatyta tvarka, dėl to ir taksos 1 str. ir 16 str. 2 d. įrašyti į teismo antstolių taksą be reikalo.

2 ir 3 str. numato už priėmimą vykdyti teismo nutarimo ieškinį apsaugoti arba akto vykdymo įsakymą imama juose nustatytas atlyginimas. Tačiau atlyginimą galima imti už tam tikrą darbą ar veiksmą. Priimdamas prašymą, antstolis jokio darbo bei veiksmo neatlieka, dėl to bet kokį mokestį imti nėra pagrindo. Toliau kyla klausimas, kaip pritaikyti 3 str. 2 d., kur pavesta antstolio teisingai nuožiūrai įkainoti piniginę vykdomojo nepiniginio reikalavimo vertę ir įkainojimą tvirtina apylinkės teismas. Kuriuo būdu įkainoti? Jeigu ką tenka kainoti, pirmiausia, reikia apžiūrėti, įvertinti patį daiktą, stovį, jo pareikalavimą, kokybę, kiekybę ir t. t. Šiame įstatyme to nėra, ir atliekama visai trumpa procedūra, antstolis, sėdėdamas raštinėje, priima tokį reikalavimą, o jeigu susidaro kiek abejonės dėl ieškinio įkainojimo, rašo nutarimą — įkainoja savo nuožiūra. Tiesa, pasakyta, kad tokį nutarimą tvirtina apylinkės teismas, bet teisėjas daikto nematė, liudytojų bei ekspertų pa-

rodymų nėra, tvirtindamas ar keisdamas antstolio įkainojimą, neturi konkrečių duomenų, o vadovaujasi vien abstrakčiu spėjimu. Patys ieškovai yra kelių rūšių: vieni teisingi, antri stengiasi vertė nustatyti kuo aukštesnę, nes juk nieku nerizikuoja, išlaidas turės antstolis išieškoti iš priešingos šalies. Čia antstolis, žinoma, jokių nutarimų nerašys, nes nėra ir tikslo, jei daugiau įkainota, už tą jam jokios baimės bei atsakomybės netenka, be to, antstoliui įstatymas nesuteikia teisių, kad įkainojima sumą galėtų mažinti, o atsakovui skųstis teisė įstatyme nenumatyta. Iš aukščiau išdėstyto tenka daryti išvadą, kad praktikoje 2 ir 3 str. str. teisingai pritaikyti negalima.

Dar tenka išsitarti dėl 2 ir 3 str. str. mokesčių. Jeigu pristatomas vykdomasis piniginis reikalavimas išieškoti ar tik areštą uždėti, mokesčius už tokį reikalavimą reikia sumokėti. Tačiau ar turi mokesčius mokėti trečias asmuo, pvz., toks, kuriam pripažinta aprašytojo turto dalis ar visas turtas ir kuris pristato antstoliui tokį reikalavimą, kad aprašytas turtas nuo aprašymo bei pardavimo mokesčio atleistas, kaipo pripažintas trečiam asmeniui. Ar už tokį vykd. piniginio nepiniginio reikalavimo priėmimą reikia mokėti? Antstolis, gavęs tokį vykd. raštą, turi pranešti ieškovui ir atsakovui. Trečias asmuo nei už priėmimą, nei už pranešimus, t. y. 2 ar 3 ir 4 str. str. numatytų mokesčių nemoka, jį priversti mokėti niekas neturi teisės, antstolis nepriimti tokį reikalavimą negali, atsakovas bei ieškovas tokį veiksmą vykdyti neprašo, o turint galvoje, kad moka tas, kas prašo, kyla klausimas, kas turi įmokėti tokį mokestį. Veikusiose taksose už tokius reikalavimus antstoliai mokesčių neimdavo. Už tokių reikalavimų priėmimą bei pranešimus iš 2 ar 3 ir 4 str. str. prasmės mokestis atrodo nereikalingas.

4 str. Už raginimo, pranešimo, skelbimo, paklausimo arba kitokio rašto įdavimą ar pasiuntimą bylininkui ar kitam asmeniui arba įstaigai imama po du litus, kas neatitinka teisėtumo ir teisingumo. Praktikoje pasirodo, kad neturtingi asmenys, ypač ūkininkai, išduoda daug vekselių mažomis sumomis, nuo 25—100 litų, turtingieji: pirkliai ir pramonininkai mažiau vekselių, bet didelėmis sumomis, o vykdant prieš juos išieškojimus, pirmieji sumoka daugiau vykdymo išlaidoms, negu antrieji, nors ieškomos sumos skiriasi, kaip, pvz., 50 lt. ir 5000 lt. Todėl reikia manyti, kad būtų teisingiausia priimti proporci-

nę taksą. Teisingiausia būtų imti už raginimo, trečio asmens raginimo, pranešimo, skelbimo, arba kitokio rašto įdavimą ar pasiuntimą bylininkui ar kitam asmeniui, arba įstaigai, pvz., kai ieškinio kaina siekia nedaugiau kaip 5000 litų 1%, bet nemažiau kaip 5 litus, kai ieškinio kaina nenurodyta — 10 litų. Numatyti 2 lt. mokesčiai už raginimą ir kit., rodos, aiškūs, paimami prieš veiksmą atliekant.

Praktikoje susiduriama su nesuderinamais sunkumais ir Civ. teis. įst. 54^2, 200^5 ir 270 str. str. Ieškovo atsiųstas prašymas su vykdomuoju piniginiu reikalavimu, o neatsiųstas žyminis ir reikalingi bylai pradėti mokesčiai. Daugumas antstolių, gavę prašymą be reikalingų mokesčių, nepraneša ieškovui apie tuos trūkumus, o tiesiog grąžina. Toks veiksmas neteisėtas, Civ. teis. įst. 54^2, 200^5 ir 270 str. str., reikia pasiųsti pasiūlymą, o, tik jo neišpildžius, galima grąžinti. Tokie pranešimai, manyčiau, neapmokėtini po 2 lt.; jeigu jie būtų apmokami, tada Civ. teis. įst. 54^2, 200^5 ir 270 str. str. prieštarautų taksos 4 str., nes taksos 4 str. numatyta, kad mokesčiai turi būti priimami, prieš pasiunčiant ar įduodant pranešimą. Ir tarus, kad tie pranešimai turi būti apmokami po 2 lt., jei ieškovas reikalaujamų mokščių neįmokėtų ir prašymas su vykd. piniginiu reikalavimu būtų grąžintas, savaime kyla klausimas, kas turėtų tą mokestį mokėti. Manyčiau, niekas. Teismo antstoliai yra prie teismų. Civ. teisenos įstatymas įpareigoja reikalauti ne tik neprisiųstų mokesčių, bet ir šalinti įvairius prašymų trūkumus; už tokius teismui pranešimus niekas mokesčių nemoka. Tad dėl ko antstoliai negali, jokių mokesčių nemokant, pranešti apskaičiavus, kiek reikia piliečiui atsiųsti mokesčių. Juk bylininkai tokioje painioje taksoje negali orientuotis. Be to, vieni antstoliai ima ne tik už raginimo, pranešimo, skelbimo ir k. pasiuntimą po 2 lt., bet dar paima 2 lt. už lydimąjį raštą įstaigai. Tokių mokesčių ėmimas, aišku, neteisėtas ir neteisingas. Lydraštis yra tik įsakymas įstaigai ar asmeniui, kaip pasielgti su siunčiamu raginimu, prašymu ir kt. Dėl to bent kokį mokestį imti nėra pagrindo.

Jeigu taip suprastume, kad visi be skirtumo turi būti apmokami po 2 lt., tada, logiškai galvojant, išeitų, kad, siunčiant baigtą bylą į archyvą, persiunčiant kitam antstoliui priklausytinai ar į reikalavimą teismo tardytojui ir kt., lydimieji raštai irgi turėtų būti apmokami. Tačiau taksos 4 str. numato, kad

raštai apmokami po 2 lt. tik tokie, kurie turi materialinės, o ne formalinės reikšmės vykdomajai bylai. Kad taip yra ir kad tinkamai būtų galima interpretuoti taksos 4 str., reikia pažvelgti į veikusios taksos (Vyr. Žinių 375 Nr.) 1 ir 7 str. str., iš kurių yra sudarytas dabartinis taksos 4 str. Šis reikalas būtinai keistinas.

5 str. pasakyta, kad už turto surašymą imama 1% apsaugomosios arba vykdomojo piniginio reikalavimo sumos, bet nemažiau kaip 5 litai. Kyla klausimas, kaip ir nuo kokios sumos imti tą mokestį? Jei viena byla, turtas neįkeistas, neapsunkintas, ieškinį lengva apskaičiuoti, bet tokių bylų yra nedaug. Apie 95% aprašomų turtų yra apsunkinti įkeitimais, išimtinėmis, ieškiniais, ir tokiu būdu susidaro sudėtinės sumos, kurios turtą sunkina. Tai kaip apskaičiuoti tą 1%? Imti mokestį tik nuo to vieno ieškinio, kurio byloje aprašomas turtas, neatitiktų 5 str. 2 d. Čia antstoliai vienodai nesielgia. Vieni, turtą surašinėdami, surenka visus pateiktus vykdyti ieškinius, vis tiek ar jie yra prijungti ar prašo ieškoti, be to, prideda įkeitimus ir sunkinančią turtą skolą ir nuo tos sudėtinės sumos ima 1% už turto aprašymą. Antri, atvirkščiai, 1% skaičiuoja tik nuo tos sumos, dėl kurios aprašomas turtas, atmesdami prijungimus, įkeitimus ir kitus reikalavimus. Antrųjų apskaičiavimas yra realesnis ir daugiau atitinka 5 str. prasmę, nes, jeigu atsakovas skolą, dėl kurios skirtas aprašymas. apmokės, nebus vykdomas, tačiau neatitinka 2 d., nes iš prasmės suprantama, kad ne tik nuo visų ieškomų pretenzijų 1% reikia imti, bet ir nuo apsaugomosios, pvz.: byla dar teismo neišspręsta, o tik uždėtas turtui draudimas apsaugoti tam tikrai sumai, Ji dažnai esti ir perdėta, ir net pasitaiko, kad ieškinys atmetamas.

Jeigu skaitytume nuo sudėtinės sumos, tada reiktų sudėti ne tik pateiktas vykdyti pretensijas, įkeitimus, apsaugomąsias sumas, bet ir tas sumas, kurios bus prijungtos po aprašymo. Dėl to tektų imti vis papildomą mokestį, ko negali būti. Be to, pats 5 str. yra suskirstytas į dalis, kas straipsniui ne tik nesuteikia aiškumo, o dar temdo. Dėl to jis turėtų būti pakeistas, manyčiau, taip: turtui surašyti imama 1% nuo tos sumos ieškinio, dėl kurio aprašomas turtas, bet nemažiau kaip 5 lt.

Taksos 5 str. panašus į *7 str.* Už pardavimą turto, manyčiau, teisingiausia imti nuo turto vertės 1%, neatsižvelgiant į

ieškinio sumą. Tai būtų aišku, ir nesusidarytų abejonių bei neaiškumų, ar reikia pridėti įkeitimus, apsunkinimus ir kit. Dabar veikiančios taksos straipsnių suskirstymas į dalis, daleles apsunkina taksos aiškumą ir suprantamumą.

8, 9 ir 10 str. str. reikėtų sujungti į vieną straipsnį. Jokio skirtumo nėra tarp turto atiteisto ar atleisto nuo arešto pardavimo tvarkos. Antstolio nuvykimas, šalims pranešimai apie atvykimo tikslą ir pats akto surašymas apie tokį veiksmą nieku nesiskiria, dėl to nė mažiausio pagrindo nėra skaldyti į atskirus straipsnius. Dėl mokesčių apskaičiavimo už tokius antstolio veiksmus, pavedant įkainoti ieškovams bei antstoliams, jau yra išsitarta svarstant veikiančios taksos 3 str. Manyčiau, tiksliausia už tokį veiksmą nustatyti pastovų mokestį, pvz., 15 litų, nes tokių veiksmų būna nedaug ir pajamos nepasikeis. Dar tenka išsitarti dėl 9 str. 4 d. Pasakyta, kad, jeigu įvesdinant valdyti, arba perduodant turtą, prašoma jį surašyti, tai paiimama dar kita tiek, kiek imama už įvesdinimą valdyti arba už perdavimą. Sunku suprasti šio mokesčio prasmę, nes, jeigu turtą reikia perduoti, pvz., trečiam asmeniui, tai negalima įsivaizduoti, kaip galima turtą perduoti be jokio sąrašo. Surašymas tam ir daromas, kad būtų žinoma koks turtas atimtas iš atsakovo ar kito asmens ir perduotas tam, kam priklauso. Iš įstatymo prasmės peršasi išvada, kad už turto perdavimą reikia imti dvigubą mokestį. Kitokių surašymų, turtą perduodant, praktikoje nėra. Tokiu būdu 9 str. 4 d. mokestį, kaip papildomą, tenka sujungti su 9 str. 1 d. numatytu mokesčiu.

13 ir 17 str. str. numatyta, kokie nesunaudoti mokesčiai grąžinami ieškovams, o įmokėti į 2, 3 ir 4 str. str. mokesčiai, kad ir nesunaudoti vykdymo išlaidoms, ieškovams negrąžinami. Pinigų grąžinimas bylai vykdant labai daug sudaro nereikalingo darbo, kai kuriose bylose tenka rašyti net po tris nutarimus grąžinti pinigams. Pvz., antstolis paskyrė turto surašymą, atsakovas su ieškovu susitaikino, kuriam laikui sulaikomas aprašymas, rašomas nutarimas grąžinti pinigus, bet, praėjus kuriam laikui, ieškovas vėl prašo skirti surašymą ar pardavimą turtui, nes atsakovas pilnai nesumokėjo. Paskyrus varžytynes, atsakovas kreipiasi į teismą, prašydamas išdėstyti skolos mokėjimą. Teismas išdėsto skolos mokėjimą, vėl turi būti rašomas nutarimas (nes to reikalauja 5 ir 7 str. str.), o kur visi kiti

darbai? Be to, tokių smulkių sumų grąžinimas apsunkina ir kitas įstaigas. Tikslingiausia būtų pinigų grąžinimo klausimą žiūrėti, visai bylai pasibaigus, o ne jai vykstant. Tačiau dar blogiau su 2, 3 ir 4 str. str. nesunaudotomis vykdymo išlaidomis. Įstatyme grąžinti nenumatyta. Išeina, kad jei nespėta iškelti bylos ir pasiųsti raginimų, atsakovas atvyko, skolą sumokėjo, įmokėtų išlaidų, 2, 3, ir 4 str. str. numatytų, neturi mokėti, nes dar jokio veiksmo neatlikta, bet turi nukentėti ieškovas. Manyčiau, kad jeigu galima grąžinti kitų straipsnių įmokesčius, nė mažiausio pagrindo nėra negrąžinti 2,3 ir 4 str. str. numatytų įmokesčių.

Dėl kitų taksos straipsnių netenka sakyti, nes nustatyti mokesčiai yra aiškūs. Įstatymas neaiškus, tenka vadovautis prezumpcijomis (pvz,, 3, 5, 7 ir 9 str. str.), straipsniai sudėtingi, išskirstyti į dalis, daleles, ilgi. Turėtų būti aiškūs, trumpi, suprantami ne tik teisininkui, bet ir paprastam piliečiui.

Rodos, bene vienintelis kelias antstolių darbui suvienodinti, jei jau negalima taksos suprastinti, tai bent jiems susirinkus leisti išsiaiškinti.

St. Vzb.

Reikia grąžinti policiją prie tiesioginių pareigų.

Paradoksalus dalykas. Tokią didelę pažangą esame padarę per 20 mūsų valstybės egzistencijos metų, tačiau įstatymdavystės srityje vis tebevergaujame senajai Rusijai, rodydami gana menką judrumą paveldėtuosius įstatymus sulietuvinant. Nelyginant žemdirbiai išėję kulti su spragilais, nepagalvojame, kad tai jau muziejinis dalykas. Antai, ar ne biurokratizmo rutina pagrįsta praktika krauti policijai visokiausias pareigas, atitraukiant ją nuo paskirties rūpintis piliečių saugumu, praktika, kuria nusiskundžia jau seniai patys policijos pareigūnai ir jų vadovybė. Prie tų nesirišančių su jos paskirtimi pareigų priklauso įteikinėjimas per ją šaukimų bylų dalyviams, liudytojams ir t.t. Tuo klausimu Vidaus Reikalų Ministerija š/m. vasario mėnesyje kreipėsi į Teisingumo Ministeriją, prašyda-

ma sutvarkyti jį palankia prasme. Rašte nurodoma, kiek sunkus tas balastas. Antai, siunčiami per policiją šaukimai sudaro 15—20% visų viešosios policijos įstaigų gaunamų raštų, o Kauno mieste net 60%. „Tuo būdu visoje Lietuvoje šių raštų viešoji policija gavo 1935 metais 144.956 ir 1936 m. 152.289; iš jų Kauno mieste 1935 m. 59.812 ir 1936 m. 74.025. Prie vieno rašto prisiunčiama 2—3 raginimai arba šaukimai. Tie šaukimai paprastai prisiunčiami prieš pat įteikimo terminą, kartais tik 2—3 dienos prieš teismo posėdį ir tada policijai tenka daryti specialius išvykimus, kad nesuvėlinus šaukimų įteikimą" — įtikinamai sakoma rašte. Rašto autoriai mano, kad yra dvi išeitys iš susidariusios padėties — 1) atitinkamai pakeisti liečiančius teismo raginimų įteikimą procesualinių įstatymų nuostatus ar 2) nekeičiant tų nuostatų, išleisti taisykles teismo šaukimams per paštą įteikinėti, painformuojant teismus, kad šaukimų nesiuntinėti įteikti per policijos įstaigas, ir einant pirmuoju keliu, atitinkamai pakeisti bent šiuos nuostatus — Baudž. Proc. įst. 56, 57, 59^1, 380, 384, 385 str. ir Civ. proc. įst. 62, 62^1, 65, 283, 285, 286, 942 str. Rekmenduojamas antras kelias vargiai priimtinas, nes taisyklėmis neleistina papildyti įstatymą, o įstatymas, kiek liečia Baudžiamąjį Procesą, nenumato raginimų siuntinėjimo paštu, o civiliniame procese paštu naudotis buvo leidžiama apyg. teismo, kaip I instancijos, bylose. Suprantama, kad, naujų Teismų Santvarkos įstatymu pavedus apylinkės teismams spręsti visas be išimties civilines bylas, minėtas nuostatas dėl siuntinėjimo paštu praplėstinas visoms civilinėms byloms. Tačiau, nepakeitus įstatymo, negalima jo praplėsti baudžiamosioms byloms. Todėl manyčiau, kad tikslingesnis kelias pakeisti veikiančiuosius Baudž. ir Civ. proceso įstatymus. Siuntinėjimas raginimų paštu plačiai praktikuojamas Klaipėdos Krašte, ir dėl tos praktikos netenka girdėti, kad būtų daromi koki priekaištai. Tiesa, pašto įstaigų tinklas Klaipėdos krašte yra tankesnis, negu Didžiojoje Lietuvoje, be to, ir keliai geresni, tačiau padidinti pašto įstaigas ir agentūras iki reikiamo skaičiaus nebūtų nepakeliama valst. iždui, be to, netiesioginai pasitarnautumėme krašto pažangai ir kultūrai. Kol pasiektumėme tobulą tvarką susirišti veikiai paštu su tolimesniais kampais, galima palikti alternatyvą — raginimų įteikimą per savivaldybes (trečiu keliu — per teismo pasiuntinius — nesinaudojama, nesant pakankamo pasiuntinių skaičiaus). Kaip

matyt iš rašto, šitaip manė sutvarkyti ir 1929 m. atitinkamų įstaigų komisija, paruošusi ir Civ. proc. įst. 267 str. pastaboje numatytas taisykles teismo šaukimams per paštą įteikinėti. Matyti, komisijos sumanymai buvo neįvykdyti. Negalima nuslėpti vieno argumento prieš siuntinėjimą paštu, būtent, kai reikia varu atvaryti kaltinamąjį į kvotą, į tardymą ar į teismą (Baudž. Proc. įst. 390 str.) ar civilinėje byloje į teismą skolininką (Civ. Proc. įst. 1222[9] str.), su kuo yra susijęs formalaus šaukimo įteikimas, būtent, kai tenka atlikti veiksmą jėga ar ją pagrasant. Aišku, tokį veiksmą sėkmingai gali atlikti tik policija. Tačiau tokie atsitikimai reti, nepastebimi šaukimų jūroje ir neduos pagrindo nusiskundimams. Šiaip ar taip, klausimas labai aktualus, manyčiau, teisininkų šeima taip pat pritartų policijos atpalaidavimui nuo svetimų pareigų. Pajudinus tą klausimą, bus antraeilis, techninis dalykas, kaip jį geriausia sutvarkyti.

———/———

P. Stravinskas.

Teisininkai ir civilinės teisės kodifikacija.

Lietuvos teismų dešimties metų sukakties proga Vyriausiojo Tribunolo pirmininkas prof. A. Kriščiukaitis gražiai pasakė, kad „teismas, konkretizuodamas įstatymus atskiruose gyvenimo atsitikimuose, negyvas teisės normas gaivina, gyvendina, ir tada jaučiama ir sakoma, kad teismas teikiąs teisingumą, kuris tačiau yra ir turi būti teisėtas, vadinasi, paremtas įstatymu“. Bet kad tas teisėtas teisingumas, iš tikrųjų, būtų gyvas, teismo ir žmonių sieloje jaučiamas, vadinasi, tikras, tai, pasakysime, reikia dar, kad ir įstatymas būtų paremtas teisingumu. Be to, kad įgyvendinama teisės norma lengvai galėtų būti iš normų visumos atrinkta ir tikrai suprasta, įstatymų sistema turi būti aiški ir atitikti įstatymų technikos reikalavimus. Pagaliau, kad teismo teikiamas teisingumas būtų visai tautai vienodas, įstatymai visai valstybei turi būti bendri.

Lietuvoje veikiančioji civilinė teisė čia paminėtų sąlygų lig šiol neturi: didelėje valstybės dalyje veikia tautai svetimi, pasenę, iš dalies ir iš esmės neteisingi Rusijos civiliniai įstatymai, įstatymų sistema netobula, ir tauta civilinės santvarkos atžvil-

giu veikiančiais įstatymais yra dirbtinai suskaldyta. Todėl civilinės teisės kodifikacijos darbas yra svarbus ir viešas reikalas, rūpimas ne vien oficialioms įstaigoms, bet ir visuomenei, ypač teisininkams. Neteisininkai, negalėdami patys aktyviai dalyvauti teisės kūrybos darbe, laukia tik jau baigto teisės kūrinio. Teisininkai, ypač civilistai, neturėtų likti tik šio kūrybos darbo stebėtojai, bet turėtų ir patys stengtis savo trupiniu prie to darbo prisidėti, kad tik pozityvioji teisė taptų teisingesnė, aiškesnė, tobulesnė. Teisininkui juk ne vis tiek, kokia bus pozityvioji teisė, nes kiekviena teisės norma, jo paties praktika tikram gyvenimui taikoma, turės paliesti ir jo sielą, arba švelinai, arba palikdama skausmą.

Mintis suburti neoficialines teisininkų pajėgas civilinės teisės kodifikacijos klausimams svarstyti nėra nauja. Kaip tik oficialinės valdžios sferose kilo civilinės teisės kodifikacijos sumanymas, tuojau ir Teisininkų Draugijoje buvo keliama mintis organizuoti privatines teisininkų pajėgas pagalbiniam šios kodifikacijos darbui. Tiesa, vieningos teisininkų nuomonės šiuo klausimu nebuvo: vieni pasiūlymui pritarė, kiti šiuo reikalu buvo ir ligi šiol pasiliko skeptiškai nusiteikę, todėl ir iškelta idėja Teisininkų Draugijoje kaip reikiant neprigijo. Tiesa, sudaryta tam tikra Civilinė Komisija, kuri ir atsišaukimą kodifikacijos klausimais teisininkams išleido, bet plačiau šios komisijos veikimas civilinės teisės kodifikacijos srityje tuo tarpu viešai nepasireiškė.

Šitas mūsų neryžtingumas vargu kuo nors pateisinamas. Kitų valstybių teisininkai, kuriant jų tautinius teisynus, o kartais dar tik teisės kodifikacijos idėjai kilus, gyvai svarsto ir sprendžia kodifikuojamos ar kodifikuotinos teisės klausimus, kelia naujas teisės idėjas ir interesus, kuriems apsaugoti reikia naujos teisės normos. Pavyzdžiu galima čia paminėti gyvą Šveicarijos juristų sąjungos veiklą, daug padėjusią Šveicarijos civilinės teisės kodifikacijos idėją realizuoti, arba, toli pavyzdžių neieškant, galima nurodyti, kad ir Rusijos teisininkų aktyvią veiklą, civilinį teisyną rengiant. Rusijos civilinio teisyno redakcinės komisijos iniciatyva 1886 metais buvo sudaryta rusų teisinės literatūros bibliografinė rodyklė, kur nuo XVIII amžiaus pradžios surinkti rusų spaudoje svarstyti 6128 teisiniai klausimai, o 1904 metais pasirodė naujas papildytas tokios rodyklės leidinys su 16.625 svarstytų spaudoje teisės klausimų.

Tai parodo, kaip pagyvėjo Rusijos teisininkų veikla civilinį teisyną rengiant. Tą patį galima pasakyti ir apie kitų valstybių teisinių pajėgų suaktyvinimą, teisę kodifikuojant.

Kitų valstybių teisės kodifikacijos istorija rodo, kad įstatymų kūrėjai teisininkų praktikų ir teorininkų pareikštas teisės klausimais nuomones rimtai svarsto ir kiekvieną gerą ir tikslingą mintį panaudoja, vis tiek, kas ją būtų iškėlęs. Kartais kai kurie teisės veikalai net ištisomis frazėmis išrašomi civiliniuose teisynuose, naudojantis tuo būdu ne tik jų mintimis, bet ir minčių išreiškimo forma. Pvz., Napoleono teisyno kūrėjai beveik ištisai inkorporavo į savo kūrinį Pothier veikalą „Traité des obligations" ir daug pasinaudojo Domat veikalu „Les droitis naturel dans leur ordre naturel", arba vokiečių imperijos civilinio teisyno autoriai tiek daug sekė Windscheid'u (jo veikalas), kad B. G. B. dar ir šiandien kai kurių teisininkų vadinamas „Der kleine Windscheid". Taip pat ir Šveicarijos civilinis teisynas sukurtas E. Heber'io pirmiau parašyto veikalo „System und Geschichte des schweizerischen Privatrechts" nurodymais ir pavyzdžiu, nors čia, tiesa, turėjo reikšmės dar ir tai, kad pats to veikalo autorius buvo kodifikatorių vadovas ir siela.

Kaip kitų valstybių oficialūs kodifikaciniai organai nevengė svarstyti neoficialinėse sferose kilusių teisinių idėjų, taip, reikia manyti, ir Lietuvos civilinio teisyno kūrėjai nenusikreips, neištyrę kiekvieno rimtai pareikšto teisės kodifikacijos klausimu pasiūlymo ar minties. Šiuo bendravimu teisės kūrėjai palaikytų gyvą ryšį su tikru gyvenimu, kuriam stebėti kelių akių neužtenka. Teisininkams praktikams kuo daugiau reikėtų kelti aikštėn visa, kas dabar civilinėje santvarkoje yra negero ir kokių pastebima spragų. Reikėtų gausiau fiksuoti paties gyvenimo reikalavimus ir interesus, kurie dar teisės neapsaugoti. Visų bendru darbu teisės idėją reikėtų paimti iš paties gyvenimo, paversti įstatymu ir vėl grąžinti į tą patį gyvenimą, kad ten jau veiktų kaip teisės norma.

Todėl tektų mūsų teisininkams irgi susirūpinti organizavimu aktyvesnio darbo civilinės teisės srityje. Būtų tikslinga, kad Teisininkų Draugija imtųsi iniciatyvos suburti bendram darbui į pastovų kolektyvą tuos teisininkus, kuriems rūpi civilinės teisės klausimai, ypatingai teisės kodifikacija.

Savaime suprantama, kad privatinėmis teisininkų pajėgomis, nors ir gerai organizuotomis, metodinis kodifikacijos dar-

bas dirbti neįmanomas, bet vis dėlto galima būtų svarstyti atskirus teisės klausimus ir spręsti atskiras teisės kodifikacijos problemas. Čia galėtų būti apsvarstomi ir įvairiais atžvilgiais įvertinami nauji civiliniai teisynai ar jų projektai, pvz., Latvijos 1937 m. Civ. teisynas, Lenkijos 1933 m. prievolinės teisės kodeksas, palyginti dar nauji Šveicarijos civiliniai teisynai (ZGB ir OR), Rusijos, Čekoslovakijos civilinių teisynų projektai arba Prancūzijos - Italijos prievolinės teisės kodekso projektai ir kit. Kartu galima būtų rinkti pas mus veikiančių papročių teisę, ją nagrinėti ir susisteminus net išleisti atskiru leidiniu. Atrodo, kad galima būtų, susitarus su atitinkamomis institucijomis, gauti darbui medžiagos ir iš įstatymus parengiančių įstaigų.

Iš to darbo nauda būtų didelė. Pagyvėjus teisininkų veikimui, kiltų ir jų mokslinis lygis, nes jie nejučiomis būtų įtraukiami į mokslinį teisės darbą. Viešai teisės klausimus svarstant, pagyvėtų ir mūsų teisės reikalui skirtoji spauda. Taip pat kiltų ir bręstų mūsų civilinės teisės mokslas. Be to, atsirastų ir bendradarbiavimo santykiai tarp teisininkų ir įstatymų parengimą tvarkančių valstybės valdžios institucijų.

———/———

Nuotrupos.

XIII*)

Žmogaus lavono skrodimas mūsų teismo praktikoje.

1938 m. IV. 21 Kauno Apygardos Teismo spręstoji baudž. byla yra pirmoji šios rūšies mūsų teismo praktikoje. Ryšium su Med. Stat. 1197 str. reikalavimais, šioje byloje eina ir Baudž. Stat. 79, 138, 636, 665 str. str., Baudž. Teis. Įst. 12—13, 336—346 str. str. ir kitų teisinių nuostatų prasmės aiškinimas. Ypač įdomi yra tardymo medžiaga, prokuratūros nusistatymas ir Vyr. Tribunolo 1936. III. 17 sprendimas Nr. 273. Trumpai, medikų nuomonė yra šitokia. Mokslo tikslais galima lavoną

*) Ž. „Teisės“ 28, 30 ir 35 Nr. Nr.

skrosti, kai dar nėra suėję nuo mirimo 24 valandų. Kam lavonas priklauso, kaipo daiktas, gydytojai tokio klausimo visai nežino, nes medicinos mokslo reikalams skrodimai neturi teisinių nuostatų; tik teismo medicinos reikalais tenka laikytis tam tikrų nuostatų. Vasarą, kada dideli karščiai, moksliniai skrodimai gali būti daromi ir anksčiau kaip per 24 valandas. Aplamai, šio 24 valandų termino po mirties tenka laikytis tik tiek, kad nebūtų apsirikimo, kad žmogaus tikrai mirta. Jei mirties faktą galima neabejotinai nustatyti, tai skrosti leidžiama ir anksčiau. Pasitaiko, kad mokslo reikalams ir gyvi ar pusgyviai žmonės skrodžiami. Pataloginiame institute skrodimai daromi tiek praktiniais, tiek moksliniais tikslais. Miręs žmogus, atiduodamas savo lavoną medikams skrosti, daro paskutinį patarnavimą gyviesiems, gydytojams, kurie yra pasišventę žmonių gyvybę ir sveikatą saugoti. Štai pagrindinės chirurgų mintys, kurias jie ir pareiškė viešai teismo salėje, gindami mokslo interesus. Ar su tais samprotavimais teismas iš principo sutiko, žinių nėra. Reikia manyti, kad, teisėjų nuomone, Med. Stat. 1197 str. veikia ir nėra vien tik tuščias formalus įstatymo reikalavimas. Ir prokuratūra, kad ir ilgiau svyravusi, vis tik nusistatė pareikšti gydytojams kaltinimą už šio straipsnio peržengimą.

XIV

Radinys.

Mūsų įstatymai apie radinio juridinę prigimtį pasisako labai miglotai ir praktikoje su dideliais trūkumais bei neaiškumais. Civ. Kod. (X. t. I d.) 537—539² §§, Napoleono Kod. 716—717 §§, Vyr. Žin. 504 Nr. paskelbtasis Civ. Kod. 539 str. I past. pakeitimas, Civ. Kod. 430 str. pastaba yra tie nuostatai, kuriais, sprendžiant bylas apie radinius, tenka vadovautis. Visų pirma reikia pasakyti, kad Civ. Kod. nuostatai apie radinius yra sudėti netinkamoje vietoje (skyriuje: „apie kilnojamųjų turtų atskirą naudojimą") ir jau vien todėl sukelia šiokių tokių abejonių. Rusų Senatas, aiškindamas šiuos įstatymo nuostatus, aplamai, teisinę radinio sąvoką siaurino ir įvedė savotišką interpretaciją, atsižvelgiant į radinio vietą ir rastojo daikto savininko nusistatymą (įvesti grynai subjektyviniai ir objektyviniai momentai, dažnai neapčiuopiami). Pačiame įstatyme trūksta tinkamos radinio definicijos ir aiškaus apibūdinimo, ka-

da rastasis daiktas nėra radinys juridine prasme. Iš esmės taip pat šio Civilinio Kodekso nuostatuose yra toks didelis trūkumas, kad, atrodo, radėjui skiriamas per didelis atlyginimas. Nurodytuose Suvalkų krašte veikiančiuose įstatymuose (Nap. K. 716-717 §§) nuostatų apie radinį, kasdienine mūsų gyvenimo prasme, kaip visai ir nėra, nes šie straipsniai kalba apie randamus žemėje lobius ir apie daiktus jūroje, kas mūsų gyvenime ne taip jau dažnai pasitaiko, ir tai todėl neturi praktinės reikšmės. Nurodytame Civ. K. 430 str. (pastaboje) yra tas trūkumas, kad veikiantieji pas mus įstatymai ir taisyklės apie archeologijos komisijos kompetenciją nėra su šiuo straipsniu suderinti, o tai dabartiniu laiku neretai praktikoje atjaučiama, kaipo įstatymo spraga, Kad įstatymo neaiškumas, ypač Civ. Kod. X t. I d., jaučiamas buvo ilgą laiką ir dažnai rusų teismo praktikoje, matyt, pvz., ir iš to, kad kasaciniam teismui civ. bylose nuolat teko daug pasisakyti šio įstatymo interpretacijos reikalais. Užtenka nurodyti, kiek Civ. Kasac. Departamentui teko tuo klausimu pasisakyti (čia nurodomi sprendimų metai ir sprendimų rinkinių numeracija): 1869 — 56, 73, 562, 1335; 1870 — 11, 103, 797, 1088; 1871 — 610; 1873 — 765, 1670; 1874 — 782; 1876 — 45; 1877 — 29; 1879 — 73; 1881 — 56; 1883 — 83; 1890 — 99; 1897 — 16; 1902 — 51; 1911 — 19; 1912 — 44.

Jau toks interpretacijų gausumas rodo, kad gyvenimas nuolat kėlė aikštėn šio įstatymo trūkumus bei neaiškumus, ir kyla jų reformos klausimas.

V. Burkevičius.

———/———

A. a. Karolis Cigleris.

Minėdamas mirusįjį įžymų teisininką Stojanauskį, **Koni** yra taip išsireiškęs: „Žmogaus krūtinėje Dievas užsuka ypatingą laikrodį, širdimi vadinamą; tasai laikrodis eina su protarpiais, virpėjimais, o kai kada ir su pagreitinimais bei skausmais; jis pats niekuomet nesustoja; tik galutinai nutrūkus gyvenimo spyruoklei ir mechaniškai jį paveikus iš išorės dūžiu — jis sustoja ėjęs“.

Taip atsitiko ir dabar. Galutinai nutrūko a. a. Ciglerio gyvenimo spyruoklė. Jo jau nėra gyvųjų tarpe. Čia nenoromis prisimena mūsų **Kiela** su jo man į galvą įstrigusiu posakiu: „Kreivomis linijomis išsirango žmogaus gyvenimas. Ir nėra matininko joms išmatuoti“.

Kuri gi kreivoji privedė a. a. Ciglerį prie jojo mirties? Nebuvo jis senatve kamuojamas, nes ėjo vos 50 metus. Nebuvo jis tarnyba apeitas, nes su savo prieš karą išeitu vidutinišku mokslu buvo pasiekęs atsakingą, aukštą ir garbingą apygardos tardytojo vietą. Nebuvo jis ir skolose paskendęs; priešingai, net turėjo užtektinai turto. Nebuvo ir vienišas — nes paliko žmoną ir dukrelę. O gal buvo gyvenimu nusivylęs — ir tai neatrodė, nes amžinai buvo linksmas, gerai nusiteikęs ir kaip tik mylįs tą patį gyvenimą. Tai kas gi pagaliau? Čia turėsime prisiminti gilius išminčių posakius, kad „žmogaus siela yra didelė paslaptinė...“

Jo paties surašytais daviniais, a. a. Ciglerio tarnybos eiga tokia:

1918 m. gruodžio mėn. 15 d. paskirtas teismo sekretorium; tą pat dieną pradėjo perimti iš vokiečių okupacinės valdžios, naujai įsteigtiems mūsų teismams priklausančias bylas ir inventorių; taip pat dalyvavo ir komisijoje, perimant Kauno sunkiųjų darbų kalėjimą.

1919 m. birželio mėn. 28 d. buvo paskirtas teismo kandidatu; darė tardymus Marijampolės, Alytaus ir Seinų miestuose bei apskrityse. 1919 m. spalių mėn. 20 d. buvo paskirtas teismo tardytoju slaptos lenkų organizacijos „P. O. W“ ir „O. S. N.“ byloje.

1920 m. balandžio mėn. 23 d., baigęs minėtą bylą, buvo paskirtas Kėdainių apskr. Grinkiškio nuov. teismo tardytoju; tais pačiais metais birželio 16 d. buvo paskirtas Zarasų apskrities tardytoju; vadovaudamas Zarasų apskrities šaulių būriui, dalyvavo ir kovose su lenkais.

1921 m. rugsėjo mėn. 13 d. buvo paskirtas Jurbarko nuov. teismo tardytoju.

1927 m. sausio mėn. 10 d. buvo išrinktas Jurbarko miesto tarybos pirmininku.

1929 m. sausio mėn. 7 d. buvo paskirtas e. svarb. byloms tardytojo pareigas Klaipėdos Krašte.

1933 m. sausio mėn. 16 d. buvo paskirtas Kauno Apygardos Teismo svarb. byloms t. tardytoju; naujam T.S.Į. įsiteisėjus, buvo pavadintas Kauno apygardos tardytoju; tas pareigas eidamas, **1938.VIII.22 d. ir mirė.**

Už ypatingus nuopelnus Lietuvai buvo apdovanotas Didžiojo Lietuvos Kunigaikščio Gedimino ordinu IV laipsniu ir 10 metų medaliu.

Jokių surašytų atsiminimų jis nepaliko, nors gyvenime buvo daug ko matęs, pergyvenęs ir patyręs. Tai jis mums retkarčiais pasakodavo su jam įprastu humoru. Su teismu buvo iš mažens suaugęs, nes Kauno Apygardos Teisme pradėjo tarnauti dar prieš did. karą, kur ir jo tėvas buvo teismo sargas. Tiesa, a. a. Cigleris yra parašęs žiupsnelį savo atsiminimų, paskelbtų **„Lietuvos Teismas 1918—1928“** leidiny (262—264 p.). Ir tai viskas.

Jis buvo geras teisininkas - praktikas, savo gyvenime prirašęs daug tomų. Visas jo gyvenimas, išskyrus did. karą, kada jis buvo mobilizuotas, prabėgo toj popierių aplinkumoj. Jis tuo darbu buvo patenkintas ir dirbo jį pamėgdamas.

Malonus jis buvo ir kaipo bendradarbis: atlaidus, neužgaulus, amžinai linksmas. Taip, rodos, ir nesitiki, kad jo jau tarp mūsų nėra ir kad taip dar neseniai jo draugai, giminės ir pažįstamieji jį palydėjo į amžinojo poilsio vietą — kapus.

Lai Tau būna maloni ir lengva ši Lietuvos žemelė, kurią Tu taip mylėjai, kur Tu išaugai, dirbai ir mirei...

Romualdas Burokas.

——/——

A. A. Antaną Adamonį prisiminus.

Antanas Adamonis gimė 1902 m. spalių mėn. 19 d. Rokiškio apskrityje, Panemunėlio valsčiuje, Šatekšnių kaime, 13 ha žemės ūkininkų Stasio ir Anelės Adamonių šeimoje. Šeima susidėjo iš aštuonių vaikų: iš trijų sūnų ir penkių dukterų. Antanas Adamonis šeimoje buvo antras iš eilės.

Velionis prieš pasaulinį karą baigė Panemunėlio pradžios mokyklą. Užimant vokiečiams Lietuvą, Antanas Adamonis išvyko su kitais tremtiniais į Rusiją ir apsistojo Voroneže, kur

ir baigė tris gimnazijos klases. 1918 metais grįžo į Lietuvą ir 1923 metais baigė Panevėžio gimnaziją.

Tais pat 1923 metais įstojo į Lietuvos Universiteto Teisių Fakultetą, kurį baigė klausyt 1927 metais. Diplomas pagaminamas jau jam mirus.

Velionis 1929 m. balandžio mėn. 28 d. pradėjo dirbti Panevėžio Apygardos Teisme teismo kandidatu. 1931 m. rugsėjo mėn. 16 d. buvo paskirtas Kupiškio Nuovados teismo tardytoju, o 1934 metais sausio mėn. 1 d. — Panevėžio Apygardos Teismo prokuroro padėjėju; tas pareigas jis ėjo iki pat savo mirties.

Buvo gabus teisininkas. Malonus visiems žmogus. Pasižymėjo sąžiningumu ir darbštumu. Buvo vilties, kad iš velionio būtų susilaukta žymaus teisės darbininko. Deja, š. m. sausio mėn. 28 d. negailestinga mirtis išplėšė jį iš teisininkų šeimos, pačiame stiprume.

Br. Plokštis.

Apžvalga.

Teismo Antstolių darbas ir imami už jį mokesčiai.

Teismų santvarkos įstat. — 219, 221, 221[1], 221[2], 227 bei 228 str. str. pakeitimais (Vyr. Žin. 527 Nr.), teismo antstolis yra apylinkės teisėjo žinioje, kuris, jį prižiūrėdamas, jam skiria darbą, nustato to darbo eilę, daro jam įspėjimus bei papeikimus ir per apygardos teismo pirmininką pristato Teisingumo Ministrui atleisti jį iš tarnybos. Ipotekos įstatymo (Vyr. Žin. 560 Nr.) įvedamaisiais ir pereinamaisiais nuostatais, Civ. teisenos įstat. 1096 str. pakeistas ta prasme, kad ipotekos teisėjas, gavęs iš nekilnojamojo turto išieškojimą, paveda teismo antstoliui siųsti skolininkui pildytiną raginimą ir atlikti šiame straipsnyje numatytus kitus veiksmus. Toliau, suėjus Civ. teisen. įstat 1095 str. numatytam terminui, paveda surašyti skolininko nekiln. turtą. Tokiu būdu teismo antstolis atitenka ir apylinkės teisėjo ir ipotekos teisėjo žinion.

Ipotekos Įstaigos, o prie jų ir ipotekos teisėjai yra tiktai apskričių miestuose, o teismų antstolių esti apskrityse ir keletas, nes prie kiekvieno apylinkės teismo yra ir teismo antstolis, todėl antstolis, kurio buveinė yra ne apskrities mieste, darbo atžvilgiu turi sau vieną tiesioginį viršininką (apylinkės teisėją) čia pat vietoje ir antrą (ipotekos teisėją) už keletos dešimčių kilometrų. Vietos įstaigoms paprastai skirtieji etatai numato minimalų darbininkų skaičių, todėl, apylinkės teisėjui pavedus teismo antstoliui dirbti teismo kitą raštininį darbą, nukenčia darbas pavestas ipotekos teisėjo, o, be to, darbą išieškant iš nekilnojamojo turto (Civ. teis. įstat. 937 str. pak., Vyr. Žin. 560 Nr.) pavedus ir ipotekos teisėjui ir teismo antstoliui, kurie, atlikdami atitinkamus veiksmus, pačią vykdomąją bylą tarp savęs siuntinėja paštu, susidaro žmonėms laiko gaišatis ir nereikalingos važinėjimo išlaidos.

Valstybinės įstaigos, ieškodamos būdu jų tvarkomas sritis sutvarkyti, turi turėti galvoje pirmoje eilėje interesantų reikalus, t. y., būdą juos kaip galima trumpesniu laiku ir pilnai patenkinti, todėl šį klausimą reikėtų neatidėliojant išspręsti ir surasti išeitį išieškojimus perduoti į vienas ipotekos teisėjo arba teismo antstolio rankas. Be to, pageidautina, kad teismo antstolis dėvėtų uniformą, kaip tai turi kitų vadybų valstybės tarnautojai, turį reikalą su interesantais.

Dėl imamų už teismo antstolio veiksmus mokesčių taksos, paskelbtos Vyr. Žin. 527 Nr., reikėtų pasisakyti, kad ji taip pat nūdien yra pasenusi, nes daugelį buvusių teismo antstolio veiksmų atlieka ipotekos teisėjas, kuris faktiškai ima mokesčius už bylos priėmimą vykdyti, varžytynių atlikimą ir susirašinėjimą, nesant tam pagrindo. Iš minėto įstat. 4 § dėl ėmimo mokesčio iš anksto už teismo antstolio raštą atrodo, kad teismo antstolis, gavęs iš kitos apskrities ieškovo prašymą pranešti jam apie bylos eigą, negavęs mokesčio už kokį nors bylininkui pranešimą, gali į jį nieko neatsakyti, o atsiuntus naują išieškinį paštu, šiuo atveju negali nei bylos iškelti, nei pranešti, kodėl nepradedamas išieškojimas. Tiksliai pildant šį įstatymą, ieškovas, gerokai palūkėjęs, gali sužinoti tik iš skundo pasėkmių,

jeigu skusis dėl teismo antstolio neveiklumo teismui, nes mokesčius ima ir už juos atsako teismo antstolis (taksos 18 §), o ką nors bylininkui iš anksto pranešti yra priešinga tam taksos 4 §. Dabartiniu gaunamu atlyginimu teismo antstolis suinteresuotas kuo mažiausia, bylas bevykdant, daryti sau išlaidų, ir toks veikiantis mokesčių įstatymas anaiptol nepalengvina ar nepatobulina anksčiau iki 1936 m. IV.1 dienos buvusios šios rūšies interesantų padėties.

Iki 1936 m. IV.1 dienos veikusia Teismų antstolių atlyginimo taksa pastarieji savo veiksmais atsakovams sudarydavo daug išlaidų, jei jie prie priverstinio išieškojimo prisileisdavo, kaip tai: įstatymais buvo leista nuvežti atsakovui jo sąskaiton pildytiną raginimą, tai tiesa, bet dabar įstatymai palankesni ir paslankesni yra dažnai nesąžiningam atsakovui, o ne ieškovui, kuris savo pinigus iš atsakovo atgauti turi daug daugiau vargo negu anksčiau, todėl gyvas reikalas yra suinteresuoti pačius vykdytojus, kurie galėtų, reikalui esant, ieškovą kredituoti ir, nuvykę į vieną vietą, atliktų visas esamas pas juos tos vietos bylas. Labai retai pasitaiko, kad skolininkas jokio turto neturi, todėl vykdomos bylos kyla daugiausia dėl jų užsispyrimo laiku skolų negrąžinti, nes dažniausiai iš tolimesnės bylos eigos matyti, kad, vis tik, prie turto likvidavimo neprieinama, o jei turtai ir esti parduodami iš varžytynių, tai tik galutinai nusigyvenusių skolininkų. Jei ir tenka parduoti nevisai nusigyvenusio skolininko turtą, tai reikia daugiausia įsitikinti, kad tarp šalių yra įvykęs laisvas pirkimas - pardavimas, ir pačios varžytynės vyksta iš anksto, abipusiai susitarus dokumentams sudaryti, todėl, gal, ir tiksliau būtų bylininkus įpareigoti mokėti ir vykdytojo kelionės išlaidas, nes dabartinėje padėtyje iš vykdymo įstaigų ir valstybė turi tik nuostolius, užuot gavusi anksčiau buvusias gana dideles sumas darbo pajamų mokesčio, o tokiu būdu ir pačių vykdymo bylų prie veikiančio Ipotekos įstatymo galėtų tik sumažėti, nes atsakovai daugiau gerbs tiek mokėjimo pasižadėjimo terminus ir notarų pranešimus apie vekselių suprotestavimą, tiek vykdytojų raginimus.

Veikiančiosios teisės sulietuvinimas.

Dažnai kalbama apie savą lietuviškąją teisę. Yra net daroma pozityvių žygių saviems kodeksams ruošti. Nacionalinė teisė, Lietuvos teisininkų idealas, kurio siekti yra svarbu tiek tautiniu, tiek ir valstybiniu atžvilgiu.

Nepriklausomos Lietuvos veikiančioji teisė, išskyrus naująsias noveles, yra toji pat, kuri veikė Rusijoje. Su Rusijos revoliucija, galima sakyti, baigėsi ir jos, tos teisės, teoretinis analizavimas. Lietuvoje recepuotosios teisės teoretinio nagrinėjimo beveik nėra. Tiesa, yra teismų praktika, bet, iš tikrųjų, teismų praktika nėra tikra to žodžio prasme teisės teoretinis nagrinėjimas. Teismai siekia ne daugiau, kaip konkrečių gyvenimo atsitikimų taikymo įstatymo raidei, nesvarstydami teisės principų bendru atžvilgiu. Apie teismų praktiką, galima pasakyti ne daugiau kaip apie veikiančiosios teisės interpretavimą.

Bet gyvenimas vietoje nestovi. Recepuotoji Rusijos teisė yra rusiška ne tik savo dvasia, bet ir kalba. Senosios Rusijos teise šiandien tenka vadovautis, bet klausimo esmė ne dėl principų tinkamumo ar netinkamumo, o dėl tekstų, iš kurių tenka tąja teise naudotis. Savos, lietuviškosios teisės kūryba dar vos tik pradėta. Kodeksai, paprastai, rašomi dešimtmečiais, ypač jei norima pozityvinės teisės nuostatuose išreikšti tautos būdą, ieškoti jos savitumų, kada kalbama apie nacionalinę teisę. Idealo reikia siekti, bet šiuo atvėju kelias į jį labai tolimas, o gyvenamasis laikotarpis iškelia naujų konkrečių reikalavimų. Tai yra reikšmingas dalykas ne tik teisininkams, bet ir plačiai visuomenei. Dėl to ir norima čia iškelti, atrodo, užmirštą recepuotosios teisės šaltinių sulietuvinimo reikalą.

Tiesa, yra šiek tiek privačios iniciatyvos. Kai kurie knygynai bei privatūs asmenys yra išleidę kai kurių svarbesnių įstatymų vertimus. Bet kiek jų: Baudž. Statutas, Baudž. ir Civ. Teisenos Įstatymai, Vekselių Įstatai, Civiliniai Įstatymai ir dar vienas kitas. Iš teoretinių dalykų yra konspektyviški Baudž. teisės ir Civ. teisenos kursai, ir tai 1923—1925 metų. Tačiau ištisa eilė įstatymų, su kuriais teisės srityje tenka susidurti labai dažnai, pvz., Suvalkijos civiliniai įstatymai, prekybinė materialinė ir procesinė teisė, tikybų, kelių, statybos, pramonės etc., — sunku būtų juos visus ir suminėti — visa tai rusiška. Be anų baudž. teiės ir civ. teisenos kursų, veikiančiosios mūsų teisės lietuvių kalba nėra nė vieno teoretinio kurso.

Senosios kartos žmonėms teisės šaltinių sulietuvinimo reikalas nėra labai aktualus, nes praktiškuoju atžvilgiu jiems jis nereikalingas. Mūsų vyresnioji teisininkų karta yra dar prieškarinė, kuri mokėsi, o daugelis ir ilgai gyveno Rusijoje. Ji Rusiją pažįsta, žino jos administracinę santvarką, gimtosios kalbos mokyklose neturėjo progos mokytis, nuo pirmųjų juridinės praktikos metų įprato į rusiškąjį tekstą, teorinė literatūra jai tada buvo lengvai prieinama. Ši vyresnioji teisininkų karta, kaipo turinti daug patyrimo, ir vadovauja juridinei sričiai. Tik ji ir tegalėtų tinkamai atlikti teisės sulietuvinimo darbą.

Jaunesnioji karta senosios Rusijos ir jos santvarkos visiškai nepažįsta. Norint susilpninti rusybės įtaką nuo pat pirmųjų Nepriklausomybės metų mokyklose buvo stengiamasi Rusijos dvasią visiškai paneigti ir rodyti pavyzdžius, kaip neturi būti. Užuot mokiusis rusų kalbos, jaunesnioji karta mokėsi ir tebesimoko Vakarų Europos kalbų. Mokytis rusų kalbos besimokančiam jaunimui kilo reikalas tiktai susidūrus su teisės šaltiniais universitete ir išėjus į gyvenimą. Bet išmokti taip tobulai svetimą kalbą, kad galima būtų įstatymu naudotis, yra daug ilgesnis darbas ir nepakanka sugebėjimo naudotis literatūra, ar susikalbėti. Reikia gerai suvokti kalbos dvasią, nes kitaip neįmanoma sąmoningai įstatymą interpretuoti. Nepakankamas mokėjimas svetimos kalbos, reikia manyti, yra viena iš svarbiausių priežasčių, dėl kurios jaunesniajai kartai yra be galo sunku plačiau juridiniais klausimais domėtis. Ypač daug painiavos esti tada, kai tenka susidurti su Rusijos administracine santvarka, nes recepuotieji įstatymai pritaikyti Rusijai, kurios administracinė sistema Lietuvoje neatatinka nei regionaliniu, nei kompetencijų atžvilgiu. Keblus ir literatūros įsigijimo klausimas, nes prieškariniai leidiniai jau beveik tik antikvarų prekė.

Gyvenime paprastai kiek galima daugiau vartojama neoficialūs esamieji tekstų vertimai, nors kai kurie ir labai nevykę: jais norima tenkintis. Žinoma, tai yra teisės žalojimas, nes nevykęs vertimas laikomas atstojančiu oficialų įstatymo tekstą. Dėl to irgi kyla daug negerovių. Štai, pvz., kad ir terminologijos reikalai. Tai vis keletas ryškesnių nesklandumų.

Greta šių praktinių nesklandumų esamoji padėtis nėra tinkama ir valstybiniu bei tautiniu atžvilgiu. Teisininkas negali būti siauras, vien savo srityje užsidaręs. Čia yra bendras reikalas. Yra įstatymo fikcija, tačiau kartu įstatymo tekste yra ir teisės taikymo galimumo aksioma, kad niekas negali teisintis įstatymo nežinojimu. Aišku, tai yra fikcija, o valstybei svarbu, kad piliečiai būtų teisiškai sąmoningi. Valstybės pareiga ruošti sąlygas, kad piliečiai būtų susipažinę su veikiančiąja teise; tik tokiu būdu galima siekti teisės įgyvendinimo. Ir kokia gali būti kalba apie šio valstybės uždavinio vykdymą, jei veikiančioji teisė surašyta svetima kalba? Teisės žinojimas nėra joks teisininkų monopolis. Socialiniai mokslai praktiniu atžvilgiu yra universalūs. O teisei populiarinti ir jai geriau pažinti lietuviškų tekstų ir literatūros trūkumas irgi yra pagrindinė kliūtis.

Siekiant tautinės kultūros, pirmoje vietoje turi būti keliama tautinė savigarba. Žmogus turi jausti dvasinį pasididžiavimą, kad yra tos, o ne kitos visuomenės narys. Jeigu tautos atgimimo pradžioje tautinės savigarbos skatinimo tikslu buvo ypatingai pabrėžiama istorinis momentas, tai dabar tai atstoja visokeriopos veiklos progresyvus dinamizmas. Ir štai teisės sritis. Ką gi turi jausti lietuvis, gimęs ir augęs Lietuvoje, kuriam nuo mažų dienų buvo kalte kalama mintis apie tautos laisvę, apie jos kultūrą, kada jis, gyvenime noroms nenoroms turi griebtis rusiškojo teksto.

Valstybės gyvenimas eina pažangos keliu. Galima daug ko pakęsti, jei toks pakentimas prasmingas. Savos lietuviškos teisės šiaip ar taip teks ilgai dar laukti. Recepuotosios veikiančiosios teisės šaltinių sulietuvinimas kaip tik ir būtų tasai perėjimas prie savosios teisės. Tokia padėtis jau būtų galima ilgiau be sunkumo kęsti.

Kiekvienais metais į gyvenimą išeina nauji žmonės. Jaunoji karta jau žino tik Lietuvą. Juo toliau, juo daugiau bus negerovių. Reikia ieškoti išeities. Nurodinėti kaip ir ką daryti čia ne vieta. Tačiau mintis vis ta pati ir labai pozityvi, būtent: 1. jei norime, kad nebūtų pažeidžiamas tautinis savigarbos jausmas, 2. jei norime, kad teisinis sąmoningumas plačiuose tautos sluoksniuose sustiprėtų ir 3. jei norime sulaukti iš jaunosios teisininkų kartos gilaus juridinio išsiauklėjimo, tai reikia būtinai artimiausioje ateityje sulietuvinti veikiančiosios pas mus recepuotosios teisės šaltinius. Tai yra jau trečiojo dešimtmečio pareiga.

J. Rainys.

Lietuvos Teisininkų Draugijos užuomazga.

„Teisės“ 1930 m. Nr. 18 (115—120 psl.) yra Z. Toliušio straipsnis — „Lietuvos Teisininkų Draugijos dešimtmetis“. Iš jo sužinome oficialinę draugijos pradžią. Draugijos įsikūrimui išsiaiškinti, yra būtina nors trumpai apžvelgti Lietuvos teisininkų mokslinio bendradarbiavimo ir organizavimosi eigą. Šiam reikalui susiradau medžiagos „Lietuvių Tautoje“, Lie-

tuvių Mokslo Draugijos leidinyje, nuo 1907 m. leidžiamajame Vilniuje. To leidinio skyriuje „iš L. Mokslo Draugijos Kronikos" yra sakytos draugijos visuotinių susirinkimų, protokolinio pobūdžio, aprašymų. Šio rašinio išnašose kaip tik ir cituojamas tasai leidinys, nurodant jo knygą, dalį ir puslapius. Prieškarinių laikų datas nurodau seno stiliaus.

Lietuvos teisininkų organizuoto mokslinio darbo pradžia buvo tokia: 1910 m. liepos 15 d. Vilniuje Lietuvių Mokslo Draugijos visuotiniame susirinkime buvo perskaitytas P. Leono referatas „Apie lietuvių papročių teisę, tos teisės liekanų užrašinėjimą ir programą joms rinkti". Tame pat posėdyje buvo išrinkta komisija papročių teisėms rinkti, programai sudaryti. Į tą komisiją buvo išrinkti P. Leonas, J. Vileišis, Aug. Janulaitis, M. Sleževičius ir V. Biržiška[1].

Ligi 1911 m. L. Mokslo Dr-jos visuotinio susirinkimo toji programa nebuvo sudaryta, nes komisija buvo priėjusi išvadą, kad jos uždavinys esąs neįvykdomas dėl neįrodymo buvimo pačios papročių teisės. P. Leonas, nežinodadmas, kad komisija buvo susirinkusi programai sudaryti, visuotiniame dr-jos susirinkime įrodinėjo tokios programos reikalingumą ir, tarp kita ko, pažymėjo, kad kitos tautos jau turinčios tokias programas. 1911 m. liepos 12 d. posėdyje buvo nustatyta tokia komisijos sudėtis: J. Vileišis, P. Leonas, M. Sleževičius, V. Biržiška ir K. Bugailiškis (tur būt, tas pats P. Bugailiškis, kuris dalyvavo 1911 m. visuotiniame susirinkime). M. Sleževičiui pasiūlius, buvo nutarta, kad komisija, be papročių teisės, turėtų tyrinėti taip pat ir Lietuvos teisės istoriją[2].

1912 m. birželio 12 d. L. Mokslo Dr-jos visuotiniame susirinkime buvo perskaitytas „juristų papročių teisėms tyrinėti" komisijos pranešimas (pranešėjas J. Vileišis). Iš to pranešimo matyti, kad 1912 m. vasario 5 d. komisija buvo sušaukusi L. Mokslo Dr-jos juristų sekcijos steigiamąjį susirinkimą, kuriame dalyvavo J. Vileišis, J. Stankūnas, J. Kymantas, A. Janulaitis, M. Yčas, Tumėnas, M. Sleževičius, M. Biržiška, A. Mačys. Sekcijos darbui buvo nustatytas toks tikslas: tyrinėti veikusias ir tebeveikiančias Lietuvoje teises ir supažindinti su jomis visuomenę. Buvo nusistatyta, kad lietuviams juristams reikia organizuotis šiam darbui. Organizuoti sekciją nutarta tokiu būdu: įsteigti tam tikrą L. Mokslo Dr-jos juristų sekcijos fondą, kurį sudarytų sekcijos narių įnašai, aukos, pelnas ir sekcijos raštų ir kitokios pajamos; sekcijos nario mokestis nustatytas 3 rubl. metams. Išrinkti sekcijos sekretorium — J. Vileišis ir iždininku — J. Kymantas. Nutarta pakviesti sekcijon visą eilę susirinkime pažymėtųjų juristų. Pripažinta, kad reikalinga leisti tam tikrą teisių populiarizacijos laikraštėlį („Teisių patarėjas", „Teisių patarimai" ar „Teisės dalykai"), susidėjus su einančiais lietuvių laikraščiais. Tam darbui įvykdyti, o taip pat juristų sekcijos formalinei būklei L. Mokslo Dr-joje galutinai nustatyti buvo pavesta teisių komisijai (tai pačiai, kurios pranešimas čia dėstomas). Būsimojo teisių laikraščio redakcijon išrinkti: P. Leonas, M. Yčas, M. Sleževičius, A. Janulaitis ir J. Stankūnas[3].

---

[1] I kn., 4 d., 578 psl.

[2] II kn., 1 d., 139—140 psl.

[3] II kn., 2 d., 300—301 psl.

Toks buvo teisių („juristų — papročių teisėms tyrinėti") komisijos pranešimas. Ar juristų sekcija galutinai susiorganizavo ir ar pradėjo konkretų darbą, iš L. Mokslo Dr-jos „Kronikos" nematyti. Iš jos tik matyti, kad 1912 m. Dr-jos visuotinis susirinkimas dėl tam tikrų sumetimų paliko nesvarstytą klausimą apie juristų sekcijos fondo įsteigimą[4]).

Kuo pasireiškė toliau, iki Didžiojo karo, teisių komisijos ir juristų sekcijos darbas, nežinoma, nes nė komisija, nė sekcija nebuvo pateikusi L. Mokslo Dr-jos Komitetui (valdybai) savo darbuotės 1912-13 ir 1913-14 m. apyskaitų[5]).

Karo metu L. Mokslo dr-ja rinkdavosi visuotiniams susirinkimams. Bet savaime aišku, kad karo metu Lietuvoje negalėjo būti tinkamų sąlygų našiam mokslo darbui; juo labiau, kad daug tos Dr-jos narių buvo išvykę į Rusiją.

Pirmasis pokarinis L. Mokslo Dr-jos visuotinis susirinkimas įvyko 1918 m. spalių 2—4 d., Vilniuje, Lietuvos Valstybės Tarybos salėje. Iš to susirinkimo aprašymo[6]) matyti, kad jau tada buvo susidariusi teisininkų sekcija, kad sekcijos valdybon buvo išrinkti Jonas Vileišis, Petras Šniukšta ir Aug. Janulaitis. Tos sekcijos buvo nutarta per Kalėdas sušaukti teisininkų suvažiavimą ir ruošti paskaitas iš teisių srities. Reikia manyti, kad sumanytasis teisininkų suvažiavimas neįvyko, nes, vokiečiams traukiantis iš Lietuvos, 1918 m. gruodžio pabaigoje bolševikai jau artinosi prie Vilniaus, kuris jų buvo užimtas 1919 m. sausio pradžioje.

Užėmus bolševikams Vilnių, nutrūko saitai tarp L. Mokslo Dr-jos ir daugumo jos narių, kurie gyveno neokupuotoje Lietuvos dalyje. Iškilo sumanymas steigti Kaune tos draugijos skyrių. To skyriaus steigiamasis susirinkimas įvyko 1920 m. sausio 3—5 d. Kaune „Saulės" gimnazijos salėje. Sausio 4 d. posėdyje tarp kitko buvo nutarta: „Pavesti Kauno skyriaus Komitetui, reikalui esant, pačiam steigti atskiras mokslo sekcijas"[7]).

„Lietuvos" dienraštyje 1920 m. sausio 4 d. Nr. 3(285) yra įdėtas pranešimas apie L. Mokslo Dr-jos Kauno skyriaus 1920 m. sausio 4 ir 5 d. posėdžius. Tarp kitko ten pranešama ir apie teisininkų sekcijos posėdžius. Tą pranešimo dalį čia pateikiu ištisai:

„Teisininkų sekcijos posėdžiai

bus sausio 4 ir 5 d., nuo 10 val. ryto iki 3 val. po pietų. Vieta — Laisvės alėja Nr. 63, Apygardos Teismo salėje.

Susirinkimo eilė:

1) Sekcijos valdybos pranešimas. 2) Pilietinių įstatų modifikacija. 3) Baudžiamasis statutas ir jo kliaudys. 4) Teismų organizacija. 5) Vokiečių teismų sprendimai Lietuvoje okupacijos metu ir jai pasibaigus. 6) Teisininkų draugijos įsteigimas. 7) Įvairūs sumanymai. 8) Rinkimai.

A. J."

---

4) II kn., 2 d., 302 psl.
5) II kn., 3 d. 448—449 psl.; II kn., 4 d., 606 psl.
6) III kn,, 1 d., 237, 239 psl.
7) III kn., 1 d. 257 psl.

Pranešime įrašyti inicialai „A. J.“ o taip pat ir paties pranešimo kalbos ypatumai („pilietinių įstatų“, „kliaudys“ ir t. t.) rodo, kad to pranešimo autorius yra A. Janulaitis.

Kadangi 1920 m. sausio 4 d. buvo sekmadienis, tai aišku, kad „Lietuvos“ Nr. 3(258) buvo išėjęs 1920 m. sausio 3 d. popiet. Iš to galima spręsti, kad Teisininkų sekcija faktiškai buvo įsisteigusi ligi visuotinio susirinkimo nutarimo apie sekcijų steigimą, juo labiau, kad patsai L. Mokslo Dr-jos Kauno Skyriaus Komitetas, kuriam buvo pavesta steigti atskiras mokslo sekcijas, buvo išrinktas tiktai sausio 4 d. posėdyje (tiksliau sakant, tame posėdyje buvo paskelbti sausio 3 d. rinkimų rezultatai[8]).

Man pačiam teko dalyvauti L. Mokslo Dr-jos Kauno Skyriaus Teisininkų sekcijos posėdžiuose. Kiek atsimenu, ten, tarp kitko, buvo apsvarstytas Lietuvos Teisininkų Draugijos statuto projektas, kurį parengė P. Leonas.

Prašymas įregistruoti draugijos statutą Kauno Apskrities Viršininkui Dr-jos steigėjų buvo įteiktas jau 1920 m. sausio 14 d. Statutas įregistruotas tų pat metų vasario 21 d. Draugijos steigiamasis susirinkimas įvyko 1920 m. pavasarį, netrukus po jos statuto įregistravimo. Tiksli susirinkimo data nežinoma, nes neužsiliko protokolo („Teisės“ Nr. 18, psl. 115).

Iš viso to, kas aukščiau išdėstyta, galima padaryti išvadą, kad Lietuvos Teisininkų draugija iš esmės yra Lietuvių Mokslo Draugijos atžala.

---

8) III kn., 1 d. 256 psl.

Al. Milčinskas.

Senoji Lenkijos karo teismų teisė.

Visa tai, kas šiandien yra, praėjo pro įvairius amžių ir laikotarpių koštuvus. Dabar, norėdami ką nors pažinti, turime pažvelgti į tuos tolimus praeities laikus, iš kurių tamsybių išėjo mūsų laikų tiesos, apgaubtos išminties aureole.

Dr. M. Podbiera, nors ir pabrėžia, kad lenkų teisininkai nebuvo pamiršę lenkų teisės bei jos istorijos, vis dėlto, sako, kad karo teismų teisei jie buvo gerokai nusižengę. Taip buvę, viena, dėl to, kad lenkai mažai domėjęsi ta savo teise ir, antra, todėl, kad, padalinus Lenkiją, jau nebebuvo ir tos jų kariuomenės, kurios teisiškais klausimais būtų reikėję rūpintis.

Lenkų karo teismų teisei darė įtakos ir iš romėnų bei vokiečių recepuoti karo teisės principai.

Romėnų karo teisė buvo paremta beribe drausmės galia karo viršininkų, atsakingų tik prieš tautą ir senatą. Laikui bėgant toji galia mažėja; nusižengusiems kariams drausmės baudas tie vadai jau tegali skirti tik „extra muros“, t. y. už miestų, arba kai jie esti žygyje. Vadų jurisdikcijai priklausydavo ne tik visi kariai, bet ir tie asmenys, kurie kenkė kariuomenės interesams. Vadas pats galėdavo nusikaltėlį nubausti, reabilituoti arba pasiųsti Romon, kur jį jau turėjo teisti civiliniai teismai. Tokiais konsulų

nutarimais niekam nebuvo galima skųstis, nes jiems nebuvo taikomas vadinamasis konsulo P. Valerijo Poplicoli „lex de provocatione", kuriuo remdamasis, kiekvienas pilietis galėjo magistratūros nutarimą apskųsti komisijoms. Bet ir konsulai ne visas bylas patys spręsdavo; jie sau palikdavo tik labai svarbias ir principines bylas, o kitas pavesdavo spręsti kariškiems tribūnams. Taikos metu, kai kariuomenė apsistodavo Romoj, nusikaltusius karius teisdavo paprastieji baudžiamieji teismai. Romos cezariai iš pradžių tą savo galią taikydavo tik padariusiems grynai kariškus nusikaltimus, o nuo Trajano ir Septimo Severo laikų toji galia jau buvo taikoma ir visiems karių nusikaltimams, t. y. ir nekariškiems. Tais laikais buvo tokie teismai: a) **cezarių**, kurie spręsdavo bylas vyr. kar. vadų, bei karininkų ir b) pretorijų **prefektų**, kurie spręsdavo tik kareivių bylas.

XV šimt., įvedus karo prievolę, kilo reikalas ir pertvarkyti iki tol buvusią karo teismų teisę.

Vietoje riterių, kurių santykiai buvo normuojami garbe, atsirado mobilizuoti kariai, kuriuos tvarkyti buvo galima tik griežta drausme. Todėl tos šalys, kuriose buvo daugiau tokių karių, ir ėmėsi pirmos to darbo. Taip buvo Šveicarijoje ir Vokietijoje. Jos pirmos išleido vadinamąsias konskripcijas, XVI šimt. pavadintas karo artikulais. 1507 m. Maksimiljonas I, o 1570 m. Maksimiljonas II išleido savuosius „Kriegsartikel". Nuo to laiko beveik kiekvienas Vokietijos kunigaikštis leisdavo savo kariuomenėms tokius karo artikulus.

Lenkams ypač svarbūs buvo Sasų karo artikulai, nes juos 1698 m. įvedė Augustas II ir į lenkų kariuomenę. Maksimiljonas II savo „Reuterbestallung" ir „Artikulen auf die deutschen Knecht" nurodė ir teisėjų sudėtis. Svarbesniose bylose ta sudėtis turėdavo būti padvigubinta. Kaltindavo profosas, o civ. bylose — privatus kaltintojas. Tų teismų sprendimus tvirtindavo vadai bei tie asmenys, kurie turėjo pasigailėjimo teisę.

XVII šimt. pradžioj karo baudž. procesas virsta inkviziciniu; jo pagrindiniai dėsniai imami iš Karolio V teismų teisės. Taip buvo iki XIX šimt.

Fronspergeras taip piešia tų teismų darbą. Teisme dalyvaudavo „Schultheiss' ir 12 teisėjų, jo parinktų ir pulkininko patvirtintų. Be to, ten dar būdavo priskiriamas ir teismo raštininkas. Procesas būdavo viešas ir žodinis. Profosas pareikšdavo kaltinimą — „Fürsprech", kaltinamasis besigindamas taip pat tardavo savo „Fürsprech", būdavo klausinėjami ir liudytojai. Po to teisėjai eidavo slaptai tartis. Pasitarimams pasibaigus, būdavo surašomas sprendimas, kurį viešai paskelbdavo arba vienas iš teisėjų, arba raštininkas.

Pradedant žiūrėti lenkų karo teismų teisę, reikia pasakyti, kad ten materialinė teisė pralenkė formalinę teisę. Toji teisė savo dėsnius imdavo iš „jus ducale", kuri ir čia virsdavo neaprėžta vadų galia. Kai Lenkijoj buvo įvestos mobilizuotosios „rotos", tai ir čia iškilo griežtų kariškų teismų reikalas padėti nedrausmingai kariuomenei tvarkyti.

Jau Kazimiero Didž. Vislicos Statute randame tokius artikulus. Bet ir jie dar nevisai patenkino status quo, ypač įvedus naują etmono instituciją. Nuo 1581 m. etmonas būdavo skiriamas iki gyvos galvos. Jam, o ne kam kitam, ir buvo pavesta tvarkyti kariuomenę. Etmonas buvo atsakingas seimui ir karaliui.

Jonas Tarnovskis buvo pirmas pasiryžėlis, norėjęs sukodifikuoti karo teisę. Bevažinėdamas po užsienius, jis susipažino ne tik su strategija, bet ir su karo teismų teise. 1558 m. Tarnove jis išleido pirmąjį savo veikalą, pavadintą „Consilium rationis bellicae", kuriame, deja, daugiausia kalbama tik apie materialinę teisę. 1609 m. seimo išleisti Zamojskio artikulai ir pagaliau Vladislovo IV irgi nedaug tenusižengia karo baudž. procesui. Tik Jono - Kazimiero laikais išleista „Ordynacya sądów Woyskowych" jau plačiau kalba ir apie karo baudž. procesą. Ta ordinacija paliko galioti iki Lenkijos žlugimo. Tiesa, reikia pridurti, kad kartkartėmis ir seimo konstitucijos skelbdavo kai kuriuos procesinius dalykus.

Taigi, lenkų karo baudž. proceso šaltiniais reikia laikyti: karo papročių teisę, seimo konstitucijas, etmono karo artikulus ir Jono - Kazimiero laikų karo teismų ordinaciją. Kadangi ne visi tie nuostatai buvo tobuli ir aiškūs, tai, Brodovksio pareiškimu, neretai tekdavo pasižiūrėti ir į svetimų kariuomenių panašius nuostatus, ir ypač į Karolio V įstatymus.

„Ordynacya Sądów Woyskowych" buvo įdėta „Artykułach wojennych". Did. Liet. Kunig. etmono Mykolo V įsakytas 1754 m. Nesvižiuje ją buvo paskelbęs Kazimieras Radvila. Toji ordinacija apima ir procesinę, ir materialinę teises. Ji yra suskirstyta skyriais, o šie — artikulais. Taip, I skyriuje yra 3 artikulai, kuriuose kalbama apie karių nusikaltimus ir jų bausmes; II skyriaus 5 artikuluose kalbama apie teismus, teisėjų pareigas ir jų teises; IV skyriaus viename artikule apie teisėjų orumą; VI skyriaus 24 artikuluose — apie kareivių tarnybą ir kt.

Kadangi karių gyvenimas yra pilnas netikėtumų ir reikalingas greitų bei griežtų decizijų, tai 1590 m. konstitucija ir suteikė etmonui teises, nepaisant rotmistrų ir poručnikų nuomonių, nusikaltėlį bausti pačiam. Tai yra sui generis — karo lauko teismas, kuriame, išklausęs šalis, teisia pats getmonas, nubausdamas ar išteisindamas nusikaltėlį. Jei nusikaltimas nėra valstybei svarbus, tai bylą sprendžia karo teismai.

Pagal ordinacijas Lenkijoj buvo tokie karo teismai: aukštesnysis arba generalinis ir žemesnysis arba pulko teismas. Be to, buvo dar vadinamieji „Chorągwi" (vėliavos) ir „pospolitego ruszenia" (visuotinio apsiginklavimo) teismai. Drausmės atžvilgiu šių pastarųjų viršininkais buvo kaštelionai. Jie spręsdavo tiek baudžiamąsias, tiek ir civil. karių bylas. Civilinės bylos daugiausia kildavo dėl karių įvairių rekvizicijų iš privačių asmenų. Jau 1567, 1589, 1591 ir 1605 m. konstitucijose kalbama apie tai, kad nukentėjęs asmuo pats gali sau pasirinkti teismą, t. y. karo arba civilinį. Nuo 1609 m., t. y. įkūrus karūnos ir Lietuvos Valst. Tribunolus, tokios civil. bylos būdavo sprendžiamos tų tribunolų.

Karo jurisdikcijai priklausė visi asmenys, kurie būdavo etmono valdžioj, būtent: a) kariai, nuo jo įstojimo iki išėjimo iš kariuomenės, b) priešo kariuomenės kariai, pvz., šnipai, bėgliai, belaisviai ir pan.; c) civiliniai asmenys, kurie dirbdavo kariuomenei ir turėdavo su ja glaudžių santykių, pvz., amatininkai, vežikai, pirkliai, smuklininkai, paleistuvės, atvykusios pas karius, karių žmonos ir kt.

Aukštesnieji karo teismai teisdavo: karininkus (pradedant nuo generolo iki majoro), tarnaujančiuosius generaliniame štabe, įtartuosius šnipinėjus priešo naudai. Pulko teismai teisdavo karininkus (pradedant nuo kapitono

iki leitenanto), puskarininkius ir eilinius, karininkų tarnus, apmokamus darbininkus ir pulkų savanorius.

Aukštesnieji teismai teisdavo dėl nusikaltimų karaliaus asmeniui, dėl valstybės išdavimo, dėl šnipinėjimo priešo naudai, dėl fizinių bei žodinių įžeidimų etmono, karal. gubernatoriaus bei generolo, kurio valdžioj nusikaltęs asmuo būdavo. Jie teisdavo ir tuos asmenis, kurie žinodami nutylėdavo apie valstybės išdavimą bei šnipinėjimą.

Pulko teismai bausdavo dėl visų nusikaltimų, kurie neįėjo į aukštesniųjų teismų kompetenciją.

Sprendimas įsigaliodavo jį patvirtinus. Po to vykdyti jis būdavo perduodamas profosui, kuris „turi greit įvykdyti egzekuciją". Ją vykdydavo arba nuteistojo draugai (pvz., plakimas rykštėmis) arba budelis (pvz., galvos nukirtimas, pakorimas ir pan.). Visa tai reikėjo daryti viešai, nes tuo ne tik buvo norima atitaisyti sulaužytąją teisę, bet kartu ir pabauginti kitus.

Bausmės buvo tokios: mirties bausmė (pakariant, nukertant galvą kardu, sušaudant), išsiuntimas iš savo krašto ir išmetimas iš pulko, fiziškos bausmės: plakimas rykštėmis, lazdomis, nupiovimas rankos, pirštų, nosies, ausų ir pan., laisvės atėmimas (kalinimas tvirtovėje bokštuose ir prie pulkų) ir piniginės baudos. Buvo dar ir vadinamosios papildomosios bausmės: teisių atėmimas ir garbės bausmė.

Taip atrodė senoji Lenkijos karo teismų teisė. Apie dabartinę jų karo teismų teisę pakalbėsime kitą kartą.

Romualdas Burokas.

CIURICHO SOCIALINĖS PAGALBOS ĮSTAIGA.

Norėdamas susipažinti su pavyzdinga Šveicarijos globos įstaiga, pasirinkau ne Šveicarijos sostinę Berną, bet Ciurichą, pirmiausia, dėl to, kad man jau buvo žinoma, kad su globos institucijomis Berne, Valstybės Tarybos pavedimu, susipažįsta Valstybės Tarybos bendradarbis dr. Čepas, o antra — Ciurichas man imponavo, kaip didžiausias ir turtingiausias Šveicarijos miestas, kuriame tikėjausi rasiąs šias įstaigas sutvarkytas geriau, kaip kitur.

Su Ciuricho globos įstaigomis mane supažindino ir tų įstaigų santvarką, praktinį globos vykdymą ir kai kuriuos globos klausimus paaiškino Ciuricho globos įstaigos valdybos pirmininko pav. dr. Bossartas. Jis, be to, leido man susipažinti su globos reikalą tvarkančiais teisiniais raštais ir taisyklėmis, kuriomis smulkiau reglamentuojamas praktinis tų įstaigų darbas. Globos įstaiga (Vormundschaftsbehörde) yra organizaciniu ryšiu įjungta į socialinės pagalbos įstaigą, todėl teko susipažinti su visa šios pastarosios įštaigoš santvarka.

Ciuricho kantone globa, kaip atstovavimas neveiksmingų asmenų ir rūpinimas jų, tų asmenų, reikalų nėra griežtai skiriama nuo bendrosios socialinės pagalbos instituto, bet ši neveiksmingų asmenų globa laikoma socialinės pagalbos reikalu, ir todėl globinio veikmens vykdymas yra tos pačios institucijos (Wohlfahrtsamt) priežiūroje ir rankose, kuri vykdo kitus socialinės pagalbos veikmenis.

Socialinės apsaugos tarnyba, kurią eina vad. socialinės pagalbos įstaiga (Wohlfahrtsamt), vadovaujama Ciuricho miesto tarybos nario, aprūpina: 1) socialinės paramos, 2) jaunuomenės ugdymo ir 3) globos reikalus. Įstaiga turi savo centralinį skyrių, kuris rūpina visų soc. pagalbos sričių reikalus (zentrale Abteilung) ir šalutinius (decentralinius) skyrius, kurie įstaigos veikmenis vykdo savarankiškai, decentralizacijos principu. Įstaigos centralinis skyrius suskirstytas į atskirus dalinius: 1. **Centralinis sekretariatas.** Jis, savo ruožtu, susideda iš central - sekretoriaus ir kanceliarijos tarnautojų. 2. **Centralinis registras;** 3. **Žinių skyrius;** 4. **Darbo parūpinimo skyrius;** 5. **Medicinos pagalba;** 6. **Senųjų pagalbos** tarnyba; 7. **Užsienių šveicariečių skyrius** — rūpinasi teikti paramą Ciuriche gyvenantiems užsienių šveicariečiams, kurie iš užsienių į savo tėvynę turėjo grįžti, bėgdami nuo karų ar revoliucijų. Kaip matyti iš įstaigos 1937 metų apyskaitos, šis skyrius turi labai daug rūpesčio dabar, kada iš Ispanijos bėga nuo ilgai besitęsiančios revoliucijos beveik visi ten įsikūrę Šveicarijos piliečiai. 8. **Maisto aprūpinimo** tarnyba, kur gaminama pigiai geras maistas socialinės pagalbos tikslams; 9. **Poilsio namai.**

Atskiroms ir pirmiau minėtoms socialinės pagalbos sritims (1. soc. paramos, 2. jaunuomenės rūpinimo ir 3. globos reikalams) tvarkyti yra sudaryti atskiri įstaigos skyriai:

Šitas skyrius turi savo: 1. valdybą (visuom. renkamą) ir 2. pavargėlių rūpinimo įstaigą.

Jaunuomenės fiziniu ir dvasiniu auklėjimu Šveicarijoje rūpinamasi ne tik tuo atveju, kai jau susidaro nelaiminga ir pagalbos reikalinga padėtis, bet nuolatos, net ir tuomet, kai jaunuolis, rodosi, auga normaliomis sąlygomis. Griebiamasi prevencinių priemonių neprileisti prie pavojų, kurie grėstų jaunuomenės kūnui ar dvasiai. Šis, — jei taip galima pavadinti — **prevencinės globos skyrius,** kad jo darbas būtų sėkmingesnis, užmezga ir rūpinasi palaikyti ryšius su tėvais ir mokykla. Jis pats tiesiogiai savo priemonėmis rūpinasi ir tėvams bei mokyklai padeda ieškoti sąlygų, kuriose jaunuomenė sveikai augtų kūnu ir dvasia.

Jaunuomenės rūpinimo vadyba praktiniam darbui yra pasiskirsčiusi į keturis skyrius.

G l o b o s į s t a i g a (Vormundschaftsbehörde) yra civilinės teisės institucija, ir civilinis statutas nustato jos kompetenciją. Jos funkcijos iš dalies atitinka ir pas mus — Užmenumėje (Suvalkijoje) esančių šeimos tarybų funkcijas, o iš dalies ir teismo funkcijas globos srityje. Ciuricho globos įstaiga kaip tik daugiausia mane domino, nes rūpėjo pažinti, kaip čia praktikoje gyvendinamas Šveicarijos globos institutas, juo labiau, kad jis teoretiškai, atrodo, tiktų ir kitose valstybėse, taigi, ir Lietuvoje, su kai kuriais pakeitimais įvesti.

Ši globos įstaiga yra išlaikoma paties miesto. Miesto taryba, pvz., rūpinasi įstaigos patalpomis ir tarnautojų atlyginimu.

Vyriausioji globos įstaigos vadybą sudaro tam tikras kolektyvas, susidedąs iš pirmininko ir ne mažiau kaip šešių narių. Pirmininkas parenkamas iš Ciuricho miesto valdybos narių, o minėtieji valdybos nariai renkami bendruomenės tarybos.

Ši vyriausioji įstaigos vadyba:

1. sprendžia skundus dėl globos įstaigos narių tarnybinių veiksmų, o taip pat sprendžia ir įstaigos narių disciplinarines bylas; 2. turi savo žinioje ir skirsto įvairiems globos reikalams sumas, iš sąmatoje numatytų lėšų; 3. pristato miesto tarybai darbo apyskaitą ir sąmatą; 4. paveda savo nariams atskiras globos vykdymo pareigas ir kt.

Globos skyrius, kaip koleginis organas, vykdo artimiausią vienasmenio globos organo — įstaigos narių priežiūrą, ir kartais jiems vadovauja savo nurodymais.

Įstaigos taisyklės reikalauja, kad skyriai susirinktų posėdžio bent vieną kartą per savaitę, bet, kaip paaiškino dr. Bossartas, skyriai darbo turi daug ir todėl posėdžiauja dažniau.

Globos įstaigos nariai, kiekvienas atskirai, dar atlieka globos pareigas, kurias jiems nustato tiesiog įstatymas arba paveda globos įstaigos bendrasis susirinkimas arba įstaigos skyrius. Pvz., nariai, skyriaus pavedimu, suantspauduoja palikimo inventorių, tikrina globėjų duotas apyskaitas, tikrina globos įstaigai paduotus skundus ar prašymus — daro kvotas, pasiteiravimus ir t. t.

Įsteigtoms globoms ir reikiamoms žinioms apie globiamuosius registruoti vedamas globos registras. Globos registras tvarkomas kartotekos sistema. Kartoteka tvarkoma taip, kad spalvomis kortelių rinkinyje atžymėtos įvairios globos rūšys ir globiamųjų socialinės padėtys. Todėl, stebėdamas kartoteką, jau iš pirmo žvilgsnio matai globos rūšių apytikrį statistinį santykį ir globiamųjų pasiskirstymą įvairiomis socialinėmis padėtimis.

Siuvamų bylų, kaip pas mus teismuose yra, globos įstaigoje neteko pastebėti. Dokumentai ir raštai saugojami savo vietoje, tam tikruose vokuose, sagomis nevarstomi ir tuo negadinami. Archyvas kartu yra ir darbo vieta.

Turtų skyriuje imami saugoti globiamųjų pinigai ir kitas turtas, kuris tinka depozite laikyti. Šis skyrius, kaip paaiškino dr. Bossartas, irgi yra nauja sistema sutvarkytas, todėl nedidelis, palyginti, tarnautojų skaičius atlieka didelį šios srities darbą. Pati darbo sistema trumpu laiku išstudijuoti buvo neįmanoma.

Tarp kitko dr. Bossartas buvo paklaustas:

1. Ar dažnai atsitinka, kad našlaičiai ar kiti globos reikalingi asmens ilgesnį laiką būtų palikti be įsteigtos globos, ir kas daroma, kad tokie globos reikalingi asmens kuo greičiau globos įstaigų būtų aprūpinti?

Atsakyta, kad tokių apleistų globotinių asmenų pasitaiko, nors nedažnai. Atitinkami valdžios agentai seka globos atsidarymus ir, globai atsidarius, praneša, kam reikia, kad teisinė globa būtų įsteigta ir vykdoma.

2. Klausta, kokie globos reikalingi asmens daugiausia kelia susirūpinimo viešojo intereso atžvilgiu ir kokios naujos globos problemos Šveicarijos globos institute pasireiškia.

Atsakyta, kad, tarp kitko, daug rūpesčio kelia pakrikusios dorovės tėvų vaikai, kai tokie tėvai ne tik nevykdo auklėjimo uždavinių, bet vaikui auklėtis dargi patys kenkia. Kyla painus ir sunkus reikalas iš tokių tėvų vaiką paimti ir parūpinti jam geresnę globą. Naujiena Šveicarijos teisėje globos srityje yra tai, kad globa steigiama ir dėl fizinių globotinio trūkumų.

3. Klausta, ar pasitaiko, kad globėjai išeikvotų globiamųjų turtą, ir kokios priemonės laikomos tikslingesnėmis užkirsti keliui šios rūšies nusikalstamiesiems darbams.

Atsakyta, kad Šveicarijoje tokių išeikvojimų atsitikimų beveik nėra, o jei ir pasitaiko, tai labai ir labai retai. Ciuricho globos įstaiga globotinių pinigus laiko savo kasoje arba banke, o globėjui leidžia laikyti tik tiek, kiek būtinai reikia. Gautas didesnes sumas globėjas turi tuoj atiduoti globos įstaigai.

4. Klausta, ar Ciuricho globos praktikoje dažnai steigiamos šeimos tarybos ir, apskritai, ar šis globos organas praktikoje atrodo tikslingas.

Atsakyta, kad šeimos tarybos steigiamos tiktai retais atsitikimais ir esant rimtam pagrindui, pvz., kai reikia vesti kokia svarbesnę globotinio įmonę ar tvarkyti kitus painesnius šeimos ar turto reikalus. Bet praktika parodė, kad šeimos taryba yra nelankstus globos organas ir kartais globos darbą tiktai trukdo, todėl globos įstaiga stengiasi globos veikmens iš savo rankų neišleisti.

P. Stravinskas.

Juridinės literatūros naujienos.

1. **BENDROJI FILOSOFIJOS TERMINIJA,** LKD. Terminologijos Sekcijos apsvarstyta, papildyta ir priimta. Paruošė prof. St. Šalkauskis. Logos, filosofijos žurnalas. XVII, 1937, Nr. 2, 113—209 psl. Kaunas, 1937 m.

Jau 1925 m. prof. St. Šalkauskis pradėjo spausdinti Logose savo studiją „Terminologijos teorija ir lietuviškoji terminija" (1925 m. 1 nr., 1927 m. 1 ir 2 nr., 1934 m. 1 nr.). Toji studija iki šiolei nebaigta.

Susidarius 1935 m. LKD (Lietuvių Kalbos Draugijos) terminologijos sekcijai, tos sekcijos nariui prof. St. Šalkauskiui buvo pavesta rūpintis filosofijos terminijos projekto sudarymu. Prof. St. Šalkauskio sudarytąjį projektą ir jo papildymus terminologijos sekcija svarstė dviem skaitymais. Tam buvo paskirta per 35 posėdžių po 2 val. kiekvienas. Galutinai buvo priimta maždaug 1600 bendrosios filosofijos terminų.

Dabar tie terminai paskelbti aukščiau nurodytame Logoso žurnalo nr. Pirmoje vietoje duodamas teikiamasis terminas, antroje prancūzų, trečioje vokiečių ir ketvirtoje rusų kalbos vertinys. Be to, prof. St. Šalkauskis pačiame tekste ir rašinio gale pridėjo visą eilę pastabų ir paaiškinimų, kurie padeda išryškinti atskirų terminų reikšmę.

Bendrosios filosofijos terminijos sudarymas yra didžiulis darbas mūsų intelektualinės kultūros ugdymo srityje. Dabar, kai tie terminai jau nustatyti ir LKD terminologijos sekcijoje jau išsiaiškinta pagrindiniai terminologijos klausimai, atrodo, bus visai nesunku nustatyti lietuviškus terminus ir kitoms sritims, tarp kitko, ir teisės dalykams.

Galima palinkėti, kad mūsų teisininkai susidomėtų ir arčiau susipažintų su bendrosios filosofijos terminija. Mat, toji terminija apima ne tik-

tai grynai filosofinius terminus, bet ir, apskritai, terminus, bendrus daugumai mokslų, kurie yra vartojami kiekvieno išsilavinusio inteligento. Randame čia kiek ir teisinių terminų.

Bendrą supratimą apie bendrosios filosofijos terminiją galima susidaryti iš Gimtosios Kalbos, kuri įsivedė skyrių „Iš filosofijos terminų", kuriame duodami kai kurie bendrosios filosofijos terminai. Bet, kaip matyti iš ligšiol paskelbtų terminų (GK 1937 m. 10 sąsiuv., 1938 m. 1, 3, 4, 5 ir 6 sąsiuv.), čia patenka tiktai maža dalelė (apytikriai $^{1}/_{10}$) bendrosios filosofijos terminų. Gimtoje Kalboje duodamas tik vienas kitas bendrasis ir kasdieniam gyvenimui reikalingesnis terminas (plg. GK 1937 m. 10 sąsiuv., 164 psl.). Žinoma, teisininkams to bus per maža. Jiems teks kreiptis į Logoso žurnalą, kuriame ištisai paskelbta bendroji filosofijos terminija su prof. St. Šalkauskio pastabomis ir paaiškinimais. Tik gaila, kad to žurnalo išeina vos keli šimtai egzempliorių*). **Al. M.**

2. **VIDAUS REIKALŲ MINISTERIJOS ADMINISTRACIJOS DEPARTAMENTO APLINKRAŠČIAI,** 1938 m. gegužės mėn. 10 d. ir priedai: A. Vyriausiojo Tribunolo nutarimai, B. Valstybės Tarybos nuomonės, C. Apskričių Viršininkų išleisti privalomieji įsakymai. Kaunas, Vidaus Reikalų Ministerijos leidinys, 1938 m. 535 p. (Autoriai nenurodyti).

1931 metais pasirodė „Piliečių Apsaugos Departametno Aplinkraščių Rinkinys", kuris buvo recenzuotas „Teisės" 20 Nr. 170—171 p. p. Praėjo septyneri metai, per tą laiką Piliečių Apsaugos Departamentas buvo reformuotas, jo funkcijos padalintos tarp dviejų atskirų departamentų: policijos ir administracijos. Šie nauji departamentai tęsia Piliečių Apsaugos Departamento tendenciją administracinių normų aiškumo, jų nustatymo ir skelbimo atžvilgiu. Policijos Departamentas neseniai išleido savo „Aplinkraščių Sąvadą" (ž. „Teisė" Nr. 40, 487 p,), dabar išėjo Administracijos Departamento rinkinys. Nors Administracijos Departamento kompetencija yra žymiai siauresnė, negu buv. Piliečių Apsaugos Departamento, knygos tūris yra toks pat, kaip ir pirmosios laidos. Jau iš tos vienos aplinkybės galima à priori padaryti išvadą dėl Administracijos Departamento jurisdikcijai pavestų teisinių nuostatų tolesnio tobulinimo.

Šio rinkinio tematika yra štai kokia: pilietybė, pasai, emigracija, sienos, administracijos linija, svetimšaliai, susirinkimai, spauda, draugijos, kino teatrai ir filmos bei administracinės baudos. Visi šie klausimai turi pirmaeilę reikšmę valstybės viešame gyvenime ne tik valdininkams, bet ir šiaip piliečiams, kuriems įdomu žinoti, kokiomis normomis tvarkomos šios gyvenimo sritys. Tiesa, įstatymai skelbiami visų žiniai, bet vien tik juos žinoti neužtenka, ypač viešoje teisėje. Nereikia užmiršti, kad administracinė praktika turi nemažesnę reikšmę įstatymų tikrai dvasiai pažinti, kaip teismo praktika. Todėl sveikintinas pats faktas — šios praktikos skelbimas.

Būtų per didelis užsimojimas analizuoti atskirus aplinkraščius, tam vietos neužtektų. Viena naujiena atrodo ypatingai reikšminga gilesniam prak-

---

*) Prof. St. Šalkauskio terminija šiomis dienomis buvo išleista ir atskiru atspaudu. R e d.

tikos supratimui, t. y. visur nurodomi šaltiniai, o susekti atskirų aplinkraščių genezę svarbu ne tik teisės istorikui.

Yra rinkinyje dar du skyriai (XII ir XIII), kurie turi daugiau vidujo, kaip viešo intereso, tačiau ir tas sritis sutvarkyti būtina.

Negalima su ypatingu patenkinimu nepabrėžti, kad šį kartą rinkyje yra sudėti ir Vyriausiojo Tribunolo sprendimai ir nutarimai, liečią Administracijos Departamento darbo sritį. Juk ne visi Vyriausiojo Tribunolo srpendimai skelbiami, o jeigu jie skelbiami, tai vargiai administracijos organai seka einančius „Teisės" priedais Vyriausiojo Tribunolo sprendimų bei nutarimų rinkinius. Toks jų skelbimas atneš tą naudą, kurią turi atnešti aukščiausiojo teismo sprendimai: jie bus žinomi ir taikomi, ir klaidos nebus kartojamos. Tais pačiais sumetimais tenka sveikinti ir Valstybės Tarybos nuomonių pridėjimą. Trečiu priedu eina vietinių apskričių viršininkų galiojantieji aplinkraščiai. Visą kartu paėmus, tai būtinas veikalas mūsų administracinei teisei pažinti ir geriausias būdas teisės viešpatavimui įgyvendinti.

Baigiant tenka pageidauti, kad ir kitos ministerijos pradėtų viešai skelbti savo praktiką ir tuo padėtų sudaryti sąlygas teisiniam valstybės plėtojimuisi.

J. R.

A. Žurnaliniai straipsniai lietuvių kalba.

1. SAVIVALDYBĖ.

1938 m.

Nr. 3. *E. Sudikas,* Naujas žyminio mokesčio įstatymas; *A. Jakobas,* Vyriausiojo Tribunolo praktika savivaldybių bylose.

Nr. 4. *A. Jakobas,* Savivaldybių privalomieji įsakymai; *J. Undraitis,* Žyminio rokesčio praktika.

Nr. 5. Tarptautinės Miestų Sąjungos konferencijos; *Č-kis,* Latvijos savivaldybių įstatymo naujovės.

Nr. 6—7. *A. Jakobas,* Savivaldybių sutvarkymo pagrindų keitimasis per pirmą nepriklausomybės dvidešimtį.

2. POLICIJA.

Nr. 7. *J. Undraitis,* Ipotekos įstatymo vykdymas ir raštų įteikinėjimas; *J. Jasinevičius,* Mokesčių atidėjimo padariniai; *Br. Matulaitis,* Važiuojamųjų priemonių registravimo ir tikrinimo keitimo reikalu.

Nr. 8. *K. Laucius,* Asmenų ieškojimo per policiją visoje valstybėje tvarkos pakeitimo reikalu; *B. Straukas,* Chuliganizmo ir valkatavimo reiškiniai; *J. Undraitis,* Įstatymų žinojimo ir realaus gyvenimo kolizijos; *K. Beiga,* Kaltei įrodyti daiktų sandėlių tvarkymo ir knygų vedimo reikalu.

Nr. 9. *B. Straukas,* Varžytynėse turėtų dalyvauti ieškančių įstaigų atstovai; *B. Vilčinskas,* Naikinkime elgetavimą; *R.,* Jūroje sulaikytas laivas su kontrabanda; *J. Jasinevičius,* Kelionės išlaidų atlyginimo reikalu; *A. Marcinonis,* Dėl laiko sutrumpinimo pensijai ištarnauti.

Nr. 10. *J. Undraitis,* Žyminio mokesčio nuostatų praktika; *K. Beiga,* Sustiprintos priemonės kovoje su degtindariais.

Nr. 11. *J. Undraitis*, Tarnautojų atlyginimo, rūbpinigių ir biudžetui subalansuoti išskaitymų klausimai; *P. Ališauskas*, Dėl administracinių baudų vykdymo; *K. Januta*, Dar dėl išlaidų nustatymo.

Nr. 12. *P. Krygeris*, Kontrabanda tranzitiniais keliais; *P. Šilbajoris*, Dėl piliečių skundų; *K. Tautkus-Tautkevičius*, Dėl vienodumo; *Policijos Valdininkas;* Nesąžiningi liūdininkai.

Nr. 13. *St. Vazbys*, Įtariamasis mūsų baudž. teisenoj; *B. Bačinskas*, Kova su kontrabandavimu; *J. Mainelis*, Dar apie moterų kratas.

Nr. 14. *S. Vorobjovas*, Apie įtariamojo suėmimą; *K. Navasaitis*, Viešosios tvarkos trikdymas; *J. Undraitis*, Šundaktarių pragaištingumas.

Nr. 15—16.. *J. Undraitis*, Atsakomybė už darbo pajamų mokesčio knygelių įrašus;*B. Bačinskas*, Dėl neteisėto sienos peržengimo; *B. Žukauskas*, Kai kurie teisiniai neaiškumai (Baudž. Teis. Įst. pak. 249[1] str.); *Ž.*, Pasų įregistravimo ir išregistravimo klausimu.

Nr. 17. *K. Laucius*, Iš kasdieninės policijos praktikos; *Ž.*, Melagingo įskundimo klausimu; *J. Jasinevičius*, Suimtųjų gabenimo reikalu; *Bl. Žukauskas*, Pramogos kaime ir mažamečiai.

Nr. 18. *K. Laucius*, Iš kasdieninės praktikos; *J. Undraitis*, Judėjimo priežiūros organizavimo reikšmė; *Al. Malinauskas*, Kelios smulkmenos; *Pr. Ališauskas*, Kvotos ir protokolai; *A. Vilainis*, Viešieji darbai ir nusikaltimai.

3. KRIMINALISTIKOS ŽINYNAS.

1938 m.

Nr. 20. Valstybės Saugumo Departamento 20 metų pažangos kelias; *V. Lazersonas*, Psichiniai sutrikimai ir nusikaltimai; *A. Vaitkevičius*, Kaip turi būti daromos teisminės rašysenų ekspertyzės; *V. Andriušis*, Gręžtų skylių ir grąžtų tyrimas;*Januška*, Kovos su nusikaltimais darbas reikia plėsti; *A. Andriušis*, Kleimo ir jo atspaudų tyrimas; *A. Survila*, Tarptautinis Administracijos Mokslų Institutas; *S. Motoji*, Japonijos kriminalinės įstatymdavybos apžvalga; *Dr. P.*, Patronato draugijų tarptautinis kongresas; Planas naujam kriminaliniam muziejui Romoj įsteigti; Prie Romos bus statomas „kalėjimų miestas"; Naujas baudžiamosios teisės projektas Čekoslovakijoje; „Nauja" identifikavimo priemonė; Naujas metodas tatujiruotėms pašalinti; Valstybės Saugumo Departamento valdininkų kursai; Įstatymas apie smogiamuosius būrius ir privačią miliciją (Prancūzija).

Nr. 21. *A. Povilaitis*, Naminės degtinės darymo ir jos vartojimo problema; *Br. Kalvaitis*, Bendrojo Šveicarijos Baudž. Statuto Projektas; *A. Vaitkevičius*, Kaip imtini rašysenos pavyzdžiai; *J. Januška*, Kontrabandos klausimu; *V. Augulis*, Kaip nustatyta, kad šovinys yra buvęs viename ginkle, o iššautas iš kito; *J. Lembergas*, Keliaujantieji šnipai; *Y. Hara*, Japonų kalėjimų specijaliosios prevencijos principai; Tarpžinybinė komisija kovai su namine degtine; Organizacijos dedasi į kovą su namine degtine; Kriminalinės profilaktikos draugija; Baudžiamosios Teisės ketvirtasis tarptautinis kongresas; Anglijos 1936 m. viešosios tvarkos įstatymas; Kriminalinės policijos 1937 metų veiklos statistika.

Nr. 22. *J. Vabalas-Gudaitis*, Psichinio normalumo sąvoka ir kriminologinė normų reikšmė; *V. Jurgutis*, Dėl suimtųjų išlaikymo išlaidų ieškojimo; *J. Januška*, Mažamečių atsakingumas; *A. Giani*, Cesare Beccaria; Parodos naminės degtinės žalai pavaizduoti atidarymas; *J. Sužiedėlis;* Paroda, visuomenė ir spauda; *V. Augustauskas*, Fizinis auklėjimas ir nusikaltimai; Tarptautinės Kriminalinės Policijos Komisijos Sesija; *Dr. J. Pz.*, Socialinis darbas Anglijos kalėjimuose; Čilės Valstybės įstatymas apie nepilnamečius; *B. Matulaitis*, Judėjimo tvarkos nuostatai.

4. TEISININKAS.

1937 m.

Nr. 2. *V. Burkevičius*, Įvesdinimas į nekilnojamąjį turtą; *R. Linaitis*, Tvirtinu policijoj duotus parodymus; *Pr. V. Raulinaitis*, Turtinė atsakomybė; *A. B.*, Ar reikia prašyti tvirtinti varžytynes? *J. Žagrakalys*, Žmonos bei užkurinio vyro padėties užtikrinimas; *J. Binkevičius*, Reikia praplėsti įstatymo veikimo ribas; Kuo pateisinamas X t. I d. 156[7] str.?; Leidimas pasimatyti su kaliniu; Palyginamoji žmogžudybių statistika; Italijoj mažėja nusikaltimai; *A. B.*, Kelias į nusikaltimą.

Nr. 3. *A. Penkaitis*, Keletas pastabų dėl naujo ipotekos įstatymo; *Pr. V. Raulinaitis*, Anglų teisė; *J. Masaitis*, Giminystės sąjunga; *J. Meškauskas*, Žemė ir jos naudojimas kolchoze; „Kokardos" formos parako dūmų pėdsakai, kaipo ženklas artimiausio šūvio; Žemės ir augalų liekanų mikroanalizas; Kiek Lietuvoje teisės žurnalų; Priesaikos įvairumai.

Nr. 4. *P. Stravinskas*, Solidarinių debitorių atsakomybė už vienas kito asmeniškos kaltės veiksmus; *V. R.*, Ekspertyzos vaidmuo; *V. Burkevičius*, Teisinė pagalba, kaipo kova su nelegale advokatūra; *J. Lukštas*, Kat. metrikų klaidos ir jų ištaisymas; *J. Masaitis*, Žemės bendrosios nuosavybės dalinimas; *R. Linaitis*, Nusikaltėlio charakteristika ir jo darbo motyvai; Naujas kraujo tyrimo būdas; Liudytojai notaro įstaigoje; *A. B.*, Ar yra nesveikapročių kalėjime?

Nr. 5. *J. Žagrakalys*, Testamento forma; *A. Misevičius*, Nukentėjusio sutikimas kaip neteisėtumą pašalinanti aplinkybė baudžiamoje teisėje;

Nr. 6. *R. Burokas*, SSSR Konstitucijos ir teisdarystės raida; *V. Burkevičius*, Pranešėjas-liudytojas; *B. K.*, „Kova su piktu" idėja; *J. Žagrakalys*, Ar galima išnuomoti idealinę turto dalį be kitų bendrasavininkų sutikimo? p. 179—181; Ar galima nustatyti alkoholio kiekis kraujuje, išgėrus stiprios kavos, p. 187; Raštu ar žodžiu? p. 187—188; Visiems 3 litai, p. 188—189; Kelias atgal, p. 189—190; Sprendimo išklausymas, p. 190—191; Kaip gimė „Kovos su piktu" diena? p. 191; Pasiteiravimai teismuose, 191—192.

1938 m.

Nr. 7. *R. Linaitis*, Bausmės dydžio skyrimo motyvai; *V. R.*, Privalomas gynimas; *J. Žagrakalys*, Išieškojimas iš tarnautojo algos; *J. Žagrakalys*, Paprotinė teisė; Kalbininko pažiūra į advokatūrą; Braška daktiloskopijos pagrindai? p. 30—32, tęsinys Nr. 8, p. 57—58.

Nr. 8. *V. Burkevičius*, Kova su nelegalia advokatūra; *V. R.*, Žemės reformos įst. 71 str. ir įsisenėjimo teisė; *V. R.*, Terminų trumpinimo reikalu; *Ar-is*, Atlyginimas už ekspertyzą civilinėse bylose; *J. Žagrakalys*, Pakartotinis sprendimo vykdymas; Kodėl moterų nusikalstamumas didėja;; Reikalingas pranešimas; Gali sudaryti neaiškumų; Atsakymas į L. T. D-jos Civilinės Komisijos anketą.

Nr. 9. *F. Archipovas*, Teisėjų atsakomybė už tarnybinius nuostolius; *J. Žagrakalys*, Kardomosios priemonės tikslas Baud. Teis. Įst. 77 str. prasme; *J. Jakučionis*, Knygų apžvalga; Žmogžudybė kortų metėjų įtakoje.

5. TAUTOS ŪKIS.

1938 m. Nr. 13, 14, 15—16, 18, 20, 21, 22, 23; 24—25, 32—33, 34, 35, 36, 37 — *J. Baltrušaitis*, Mokesčių praktika.

Nr. 19. *J. Juodikis*, Mokesčių mokėtojų etika.

Nr. 24—25. *J. Kaminskas*, Dėl mokesčių mokėtojų etikos.

Nr. 26—27. *J. Juodikis*, Pakeista darbo pajamų mokesčio apskaičiavimo tvarka.

B. Žurnaliniai straipsniai ir knygos svetimomis kalbomis.

1. *V. Fridštein*, Iz tekuščevo zakonodatelstva Litvy. Zakon i sud 1938, Nr. 3 (83); 3931—3934.
2. *V. Fridštein*, Novaja konstitucija Litovskoj respubliki, Zakon i Sud 1938, Nr. 5 (85), p. 3993—3998; Nr. 6 (86), p. 4033—4038; Nr. 7 (87), p. 4061—4066.
3. *V. Fridštein*, Petr Leonas (nekrolog), Zakon i Sud 1938, p. 4001—4004.
4. Ob ugolovnom osuždenii v Litvie (Počtovyj Jaščik: Otvet podpisčiku H. T-u), Zakon i Sud 1938, p. 4079—4080.
5. *Dr. H. Meyer*, Das Litauische Enteignungsgesetz für das Memelgebiet, ZfOER NF 4. Jg., H. 8, 473—478.
6. Uebersicht über die wesentliche Gesetzgebung im Jahre 1937 (des Memelgebiets), ZfOER NF 4 Jg., H. 8, 506—507.
7. *K. v. Tholl*, Die Anstalten für minderjährige Kriminelle in Litauen, Lettland und Estland, ZfOER NF 4. Jg., H. 12, 762—771.

J. R.

Oficialinė dalis.

I.

Teisingumo Ministro Įsakymai.

Neetatiniams teismo kandidatams prie Apeliacinių Rūmų, Kauno, Šiaulių, Panevėžio ir Marijampolės Apygardos Teismų paskirta po 200 Lt į mėnesį, nuo 1938 m. birželio mėn. 1 dienos (Įsak. 167).

Paskirti:

1) Prikomendiruotas prie Telšių Apylinkės Tardytojo eiti Apylinkės Tardytojo pareigas Šiaulių Apygardos Teismo kandidatas Vincas Kazlauskas iš tų pareigų atšauktas, nuo 1938 m. birželio mėn. 25 d. (Įsak. 178).

2) Marijampolės Apygardos Teismo kandidatui Jonui Jasiukevičiui pavesta eiti Apylinkės Teisėjo pareigas Seinų Apylinkės Teisme, nuo š. m. liepos mėn. 1 d. (Įsak. 184).

3) Šiaulių Apygardos Teismo neetatinių teismo kandidatų skaičius vienu etatu padidintas (Teismų Santv. Įst. 206 str.) nuo 1938 m. liepos mėn. 1 d. (Įsak, 193).

4) Diplomuota teisininkė Danutė Venclauskaitė paskirta Šiaulių Apygardos Teismo neetatiniu teismo kandidatu, be atlyginimo, nuo 1938 m. liepos mėn. 1 d. (Įsak. 194).

5) Diplomuotas teisininkas Domazas Lukšys paskirtas neetatiniu Šiaulių Apyardos Teismo kandidatu su atlyginimu 200 Lt mėnesiui, nuo 1938 m. liepos mėn. 1 d. (Įsak. 195).

6) Diplomuotas teisininkas Pranciškus Sirūnas paskirtas neetatiniu Kauno Apygardos Teismo kandidatu su subsidija 200 Lt mėnesiui, nuo 1938 m. liepos mėn. 16 d. (Įsak. 213).

7) Diplomuotas teisininkas Vytautas Garbaliauskas paskirtas neetatiniu Kauno Apygardos Teismo kandidatau su subsidija 200 Lt mėensiui, nuo 1938 m. liepos mėn. 16 d. (Įsak. 214).

8) Prikomandiruotas prie Šiaulių II Apylinkės Tardytojo eiti Apylinkės tardytojo pareigas, Šiaulių Apygardos Teismo kandidatas Ignas Kisielis iš tų pareigų atšauktas, nuo 1938 m. liepos m. 16 d. (Įsak. 216).

9) Panevėžio Apygardos Teismo neetatinei teismo kandidatei Elenai Veličkaitei paskirta subsidija 200 Lt mėnesiui, nuo 1938 m. rugpiūčio mėn. 1 dienos (Įsak. 247).

10) Panevėžio Apygardos Teismo kandidatui Ignui Morkevičiui pavesta eiti apylinkės teisėjo pareigos Rokiškio Apylinkės Teisme, nuo 1938 m. rugpiūčio mėn. 10 dienos (Įsak. 250).

Advokatai:

1) Advokatas Eliazas Rubinšteinas atleistas iš advokatų nuo 1938 m. rugpiūčio mėn. 15 d. (Teismų Santv. Įst. 300 str. Įsak. 260).

2) Apeliacinių Rūmų teismo kandidatas dipl. teisininkas Ksaveras Misevičius priimtas į advokatus su gyvenamąja vieta Ukmergės mieste, nuo 1938 m. rugsėjo mėn. 1 dienos (Įsak. 262).

Mirė:

Kauno Apygardos Tardytojas Karolis Cigleris, kaipo miręs, išbrauktas iš Teisingumo Ministerijos tarnautojų skaičiaus nuo 1938 m. rugpiūčio mėn. 23 d. (Įsak. 264).

Redaktorius JURGIS BYLA

TEISĖ

TEISĖS MOKSLŲ ir PRAKTIKOS LAIKRAŠTIS.
Leidžia Lietuvos Teisininkų Draugija.

Laikraščio programa:

I. Teisės mokslų raštai.
II. Pasaulio teisės apžvalga.
III. Teismo kronika.
IV. Korespondencijos apie įdomesnius teisės atžvilgiu gyvenimo įvykius.
V. Vyr. Tribunolo praktika.
VI. Recenzijos ir bibliografija.
VII. Mokslinio turinio priedai.

Oficialinė dalis.

I. Vyriausybės įsakymai Teisingumo Ministerijos srity.
II. Teisingumo Ministerijos aplinkraščiai, instrukcijos ir įsakymai.

Laikraštis parduodamas knygų krautuvėse ir jo redakcijoj.

Prenumeratos kaina metams 25 lt. (Teis. d-jos nariams—20 lt.).
Atskiro numerio kaina 7 lt. (su priedu).

KAINA: pirmųjų dvidešimt numerių (išskyrus Nr. 1) kaina sumažinta per pusę, būtent: Nr. 2 — 50 ct., Nr. Nr. 3, 4 ir 5 po 1,25 lt., Nr. 6 — 2,25 lt., Nr. Nr. 7—8 po 2 lt., Nr. Nr. 9—10 po 2,25 lt., o visas devynių numerių komplektas tik 10 litų; Nr. Nr. 11—12 po 2,25 lt., Nr. 13 — 2,50 lt., Nr 14 — 3,50 lt., Nr. 15—2 lt., Nr. 16—18 po 3 lt., Nr. 19—2,25 lt., Nr. 20—3,50 lt., o visas Nr. Nr. 11—20 komplektas tik 15 lt.; Nr. 21 — 4 lt., Nr. 22 — 8 lt., Nr. 23 — 4 lt. Pradedant Nr. 24 eina su priedu ir vieno Nr. kaina 7 lt.

Pirmųjų dvidešimt numerių papigintąja kaina galima gauti tik iš Redakcijos.

Redakcijos adresas:

KAUNAS,

Vyr. Tribunolas (telef. 25753).

Cp 1283

Parduodama redakcijoj:

1. Teisininkų kalendorius 1938 m. (5 lt).
2. Lietuvos Valstybės Konstitucijos reforma, prof. M. Römeris (2 lt).
3. Skolininkų neišsigalėjimas ir bankrotas, D. Gecas (2 lt).
4. Čekiai, Jokūbas Abramavičius (2,50 lt).
5. Hagos Tribunolo sprendimas Klaipėdos byloje (2 lt).
6. „Teisės“ 2—10 Nr. Nr. komplektas — papiginta kaina — **10 litų.**
7. „Teisės“ 11—20 Nr. Nr. komplektas — papiginta kaina — **15 litų.**
8. Konstitucinės Teisės principai, A. Esmein 2 tomai 16 litų.

Kooperatinė „Raidės“ sp. Kaune, Kęstučio g-vė 44, telef. 2 67 58.